Maastricht University

Macromonitor nationaal programma onderwijs mbo en ho

Citation for published version (APA):

Van den Broek, A., Cuppen, J., Hendrix, M., Muja, A., Wolbers, M., van Helvoirt, D., Leest, B., Bisschop, P., van Eijkern, I., Prins, H., van der Ven, K., Abbink, H., Bijlsma, I., Córvers, F., Vermeulen, S., & Lubberman, J. (2022). *Macromonitor nationaal programma onderwijs mbo en ho: Eerste tussenrapportage*. ResearchNed. ROA External Reports

Document status and date:
Published: 01/05/2022

Please check the document version of this publication:

• A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
• The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
• The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

Link to publication

General rights
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

• Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
• You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
• You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the “Taverne” license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

Download date: 20 jan.. 2026

seo economisch onderzoek
REGIOPLAN
PARTNER VOOR MAATSCHAPPELIJKE IMPACT
KBA Nijmegen
ROA
ResearchNed
mei 2022

Macromonitor Nationaal Programma Onderwijs mbo en ho

EERSTE TUSSENRAPPORTAGE

Onderzoek in opdracht van het ministerie van OCW

Eerste tussenrapportage Macromonitor NPO mbo-ho

Onderzoek in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Anja van den Broek, Joris Cuppen, Myrthe Hendrix, Ardita Muja, Maarten Wolbers (ResearchNed)
Daniëlle van Helvoirt, Bianca Leest (KBA Nijmegen)
Paul Bisschop, Iris van Eijkern, Harriët Prins, Koen van der Ven (SEO Economisch Onderzoek)
Henry Abbink, Ineke Bijlsma, Frank Cörvers, Stan Vermeulen (ROA)
Jos Lubberman (Regioplan)
Mei 2022

© 2022 ResearchNed, KBA Nijmegen, SEO Economisch Onderzoek, ROA en Regioplan in opdracht van het ministerie van OCW. Alle rechten voorbehouden. Het is niet geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in publicaties zonder nauwkeurige bronvermelding. ResearchNed werkt conform de kwaliteitsnormen NEN-EN-ISO 9001:2015 voor kwaliteitsmanagementsystemen, NEN-ISO 20252:2019 voor markt-, opinie- en maatschappelijk onderzoek en NEN-ISO 27001:2017 voor informatiebeveiliging.

Inhoudsopgave

1	**Inleiding**	**5**
1.1	Aanleiding, achtergrond en vraagstelling	5
1.2	Relevante ontwikkelingen en maatregelen	6
1.3	Onderzoeksopzet, cohorten en bronnen	11
2	**Thema 1: In- en doorstroom**	**13**
2.1	Inleiding	13
2.2	Resultaten	13
2.3	Samenvatting	29
3	**Thema 2: Welzijn van studenten en binding met de opleiding**	**31**
3.1	Inleiding	31
3.2	Resultaten mbo	32
3.3	Resultaten hoger onderwijs	32
3.4	Samenvatting	40
4	**Thema 3: Ondersteuning en begeleiding van stages**	**42**
4.1	Inleiding	42
4.2	Resultaten	42
4.3	Samenvatting	46
5	**Thema 4: Ondersteuning en begeleiding coschappen en stages medische opleidingen**	**47**
5.1	Inleiding	47
5.2	Resultaten	47
5.3	Samenvatting	51
6	**Thema 5: Studievertraging en uitval lerarenopleidingen**	**52**
6.1	Inleiding	52
6.2	Resultaten	52
6.3	Samenvatting	60
7	**Thema 6: Aanpak jeugdwerkloosheid (mbo)**	**61**
7.1	Inleiding	61
7.2	Resultaten	61
7.3	Samenvatting	66
8	**Maatschappelijke kosten en baten analyse (MKBA)**	**67**
8.1	MKBA als denkkader	67
8.2	Effecten NPO	71
9	**Conclusie**	**74**
9.1	Thema 1: Soepele in- en doorstroom	74
9.2	Thema 2: Welzijn van studenten en binding met de opleiding	76
9.3	Thema 3: Ondersteuning en begeleiding van stages	77
9.4	Thema 4: Ondersteuning en begeleiding coschappen en stages medische opleidingen	78
9.5	Thema 5: Studievertraging en uitval lerarenopleidingen	78
9.6	Thema 6: Aanpak jeugdwerkloosheid (mbo)	79
9.7	Maatschappelijke kosten en baten analyse (MKBA) als denkkader	79
Bijlage 1: Extra figuren thema 1: in- en doorstroom		**80**
Bijlage 2: Extra figuren thema 2: welzijn van studenten en binding met de opleiding		**83**
Bijlage 3: Overzicht van figuren en tabellen		**85**

1 Inleiding

1.1 Aanleiding, achtergrond en vraagstelling

Sinds de uitbraak van de COVID-19- of coronapandemie begin 2020 zijn rigoureuze maatregelen in Nederland genomen om de gevolgen ervan voor de gezondheid van individuele burgers en de samenleving als geheel te beteugelen. Deze maatregelen hebben (ook) een aanzienlijke impact gehad op het onderwijs en de inrichting ervan. Zo was de afgelopen periode er een van grotendeels lege klaslokalen en collegezalen. Hoewel het afstandsonderwijs een uitkomst bood om het onderwijs zo goed mogelijk voort te laten zetten gedurende de coronapandemie, is het onvermijdelijk dat de getroffen maatregelen in het onderwijs negatieve consequenties hebben gehad. Voor studenten in mbo en ho heeft het gevolgen gehad voor onder andere de studievoortgang, hun mentale welbevinden en sociale ontwikkeling.

Om studievertraging aan te pakken en studentenwelzijn te verbeteren is er door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) een nationaal herstelprogramma gestart als onderdeel van het Nationaal Programma Onderwijs (hierna NPO). In het bestuursakkoord NPO[1] is de invulling van het NPO voor het mbo en ho vastgelegd. De maatregelen in dit akkoord zijn bedoeld om verdere studievertraging en leerachterstanden te voorkomen, en om opgelopen vertraging en achterstanden zo snel mogelijk in te halen. In voorliggend onderzoek, de Macromonitor NPO mbo-ho, wordt in kaart gebracht wat de impact is van maatregelen ter bestrijding van COVID-19 op het onderwijs en de arbeidstoeleiding, en of de ingezette NPO-middelen bijdragen aan het beperken hiervan. De overkoepelende, centrale vraag luidt als volgt:

In hoeverre en hoe snel kunnen studenten de komende periode weer hun 'reguliere' schoolloopbaan oppakken en deze zonder noemenswaardige schade vervolgen en de transitie naar de arbeidsmarkt maken, en welke bijdrage heeft het NPO daaraan kunnen leveren?

Ten behoeve van de beantwoording van deze algemene onderzoeksvraag zijn de volgende deelonderzoeksvragen geformuleerd:

1. In hoeverre is er in de afgelopen twee studiejaren (corona periode) in vergelijking met de jaren daarvoor (pre-corona periode) sprake van veranderingen in de onderwijsloopbaan en arbeidstoeleiding van studenten, en de samenstelling van de studentenpopulatie, met onder andere aandacht voor:
   a. instroom en doorstroom naar en binnen mbo en ho, inclusief instroom vanuit het vo, en uitgesplitst naar voltijd, deeltijd, duaal, bol, bbl en andere relevante opleidingskenmerken;
   b. studievoortgang en studiesucces/rendement/studio uitval (op welk vlak hebben studenten door corona(maatregelen) additioneel vertraging opgelopen en waar blijkt dat uit?);
   c. welzijn van studenten en hun sociale binding met de opleiding;
   d. stages (vindbaarheid, begeleiding, lengte), met specifiek aandacht voor de lerarenopleidingen;
   e. coschappen bij geneeskunde/stages bij tandheelkunde (wo), inclusief wachttijd stage, begeleiding, contacturen;
   f. ontwikkeling jeugdwerkloosheid (mbo);
   g. gelijke kansen voor studenten.
2. In hoeverre herstelt de corona-trendbreuk zich in de komende jaren?

1 Bestuursakkoord nationaal programma onderwijs. Steunprogramma voor herstel en perspectief – middelbaar beroepsonderwijs en hoger onderwijs. 21 mei 2021.

3. Is er verschil tussen groepen studenten (vergeleken naar zowel relevante opleidingskenmerken (minimaal voltijd/deeltijd/duaal, bol/bbl, opleidingsfase, niveau, opleidingsrichting) en studentkenmerken (minimaal SES, geslacht, leeftijd) als ook naar het moment waarop ze met de coronamaatregelen te maken kregen) in de mate waarin ze 'last' hebben (gehad) van de coronamaatregelen?
4. Welke invloed hebben de (pakketten van) ingezette interventies vanuit het NPO op de reeks indicatoren en is in 2022-2023 de situatie van vóór corona (min of meer) hersteld?
5. Zijn er verschillen in de invloed van de verschillende interventies en wat hangt waarmee samen?
6. De maatregelen zullen zich voor een (zeer) belangrijk deel vertalen in investeringen in personeel om studenten extra onderwijs te geven, te begeleiden en bijspijkerprogramma's te verzorgen. In hoeverre zijn mutaties waar te nemen in de formatieve opbouw en ontwikkeling bij de instellingen naar personeelsgeleding/functie, en in welke mate zijn deze terug te voeren op de investeringen in het NPO?
7. Onderwijsinstellingen geven aan dat men zich, gezien de gespannen arbeidsmarkt, zorgen maakt over de uitvoering van de voorgenomen acties. In hoeverre vormen onvervulde vacatures/ personeelstekorten onverhoopt een hinderpaal voor de uitvoering van het programma (hetgeen ook kan blijken uit bijvoorbeeld een oploop van de (bestemmings)reserves)?

1.2 Relevante ontwikkelingen en maatregelen

NPO

Over de invulling van NPO voor het mbo en ho heeft OCW in overleg met de sectorraden (MBO Raad, VH, VSNU [sinds november 2021 Universiteiten van Nederland], NLU en NFU) een bestuursakkoord opgesteld.[2] De maatregelen in dit akkoord zijn gericht op het voorkomen van verdere studievertraging en leerachterstand, en op het inhalen van opgelopen vertraging en achterstanden. In Tabel 1.1 zijn de deelthema's per onderwijssector weergegeven.

Tabel 1.1: Deelthema's bestuursakkoord NPO per onderwijssector

Thema	Mbo	Hbo	Wo
1. Soepele in- en doorstroom	X	X	X
2. Welzijn studenten en sociale binding met de opleiding	X	X	X
3. Ondersteuning en begeleiding op het gebied van stages	X	X	
4. Ondersteuning en begeleiding op het gebied van coschappen medische opleidingen			X
5. Studievertraging en uitval in lerarenopleidingen als gevolg van stagetekorten beperken		X	X
6. Aanpak jeugdwerkloosheid	X		

In het akkoord is specifiek aandacht voor studenten die te maken hebben met vertragingen in het praktijk- of werkplekleren, namelijk mbo-studenten, hbo-studenten en geneeskunde-, tandheelkunde- en lerarenopleidingen in het wo. Het streven is eind 2022 de ontstane vertragingen en achterstanden te hebben weggewerkt (uiteraard met een duurzaam effect). De afspraken hebben betrekking op zowel studenten die de komende twee jaar starten, als op studenten die op dit moment ingeschreven staan (in alle leerjaren van alle bekostigde opleidingen).

2 Bestuursakkoord nationaal programma onderwijs. Steunprogramma voor herstel en perspectief – middelbaar beroepsonderwijs en hoger onderwijs. 21 mei 2021.

Om te zorgen voor een effectieve en doelmatige besteding van de NPO-middelen is een 'keuzelijst' met acties opgesteld door mbo-scholen, hoger onderwijsinstellingen en OCW. Deze acties zijn onderverdeeld aan de hand van de zes deelthema's en het betreft acties die eerder succesvol zijn gebleken, die wetenschappelijk onderbouwd zijn en/of waarvan de effectiviteit zeer aannemelijk is. Instellingen kunnen er indien gewenst ook voor kiezen om op een actie in te zetten die niet op de keuzelijst voorkomt. Ook kunnen instellingen buiten de zes deelthema's actie ondernemen als de actie in lijn is met het hoofddoel van het NPO: het voorkomen of inhalen van studievertraging ontstaan door de coronamaatregelen, of als de actie de voorkeur heeft van het bestuur én de medezeggenschapsraad. Instellingen kunnen hierdoor hun eigen 'mix' aan acties/maatregelen kiezen. De maatregelen moeten wel aansluiten bij de reguliere processen van instellingen en ingebed zijn in het reguliere jaarritme van het onderwijs. Instellingen leggen in hun jaarverslag in een aparte 'coronaparagraaf' de verantwoording over de gekozen maatregelen af.

Vanuit OCW worden in 2021 en 2022 middelen beschikbaar gesteld die in de komende twee studiejaren besteed kunnen worden aan de deelthema's uit Tabel 1.2. De beschikbare bedragen per sector zijn opgenomen in tabel 1.2 hieronder.

Tabel 1.2: Beschikbare NPO-middelen per onderwijssector

Sector	2021 (in mln. €)	2022 (in mln. €)
Mbo	54,0	170,0
Hbo	123,3	161,2
Wo	43,8	39,8

Coronamaatregelen in mbo en ho

De coronapandemie en de daarmee gepaarde maatregelen hebben veel teweeggebracht in de samenleving, en hadden tevens een grote impact op de inrichting van het onderwijs. Met perioden waarin onderwijs (gedeeltelijk) op afstand plaatsvond werd geprobeerd om het onderwijs zo goed mogelijk voort te zetten, maar negatieve gevolgen van de coronamaatregelen waren onvermijdelijk. Onder meer de studievoortgang, de mentale gezondheid en de sociale ontwikkeling van studenten kwamen in het geding, en de overheid heeft geprobeerd om dergelijke gevolgen zo veel mogelijk te beperken met compenserende maatregelen. Na een periode van twee jaar waarin maatregelen werden ingezet, versoepeld en weer opnieuw werden ingevoerd zijn de laatste beperkende coronamaatregelen eind februari 2022 vervallen. Momenteel gelden wel nog een aantal (basis)adviezen zoals regelmatig handen wassen, niezen in de elleboog en zelf testen bij klachten. Tabel 1.3 geeft een overzicht van alle coronamaatregelen (beperkend en compenserend) die in de afgelopen twee jaar golden in het mbo en hoger onderwijs.[3]

Tabel 1.3: Maatregelen mbo en ho

Maatregel	Periode	Mbo	Ho
Sluiting gebouwen	Maart-juni 2020	X	X
Geleidelijke opening	Half juni 2020	X	X
Uitstel BSA	2020-2021	X	X
Financiële tegemoetkoming ho-studenten met aanvullende beurs €1.500	Juni 2020		X
Eenmalige financiële tegemoetkoming mbo'ers met basisbeurs €800	Juni 2020	X	
Eenmalige tegemoetkoming mbo'ers met aanvullende beurs €1.200	Juni 2020	X	
Eenmalige tegemoetkoming mbo'ers met basis- en aanvullende beurs €2.000	Juni 2020	X	
Reisrecht verlengd met 3 maanden	Juni 2020		X
Financiële tegemoetkoming afstudeerders ho 9-2020 t/m 1-2021 €535	2019-2020/2020-2021		X

3 Voor het hoger onderwijs is deze lijst grotendeel ontleend aan de Monitor beleidsmaatregelen 2020-2021.

Maatregel	Periode	Mbo	Ho
Financiële tegemoetkoming afstudeerders bol 9-2020 t/m 1-2021 €300	2019-2020/2020-2021	X	
Financiële tegemoetkoming afstudeerders bbl 9-2020 t/m 1-2021 €100	2019-2020/2020-2021	X	
Coulance DUO t.a.v. lenen en terugbetalen en Caribische studenten	Studiejaar 2019-2020		X
Verschuiving aanmelddatum ho van 1 mei naar 1 juni 2020	Studiejaar 2019-2020		X
Verschuiving aanmelddatum mbo van 1 april naar 1 mei 2020	Studiejaar 2019-2020	X	
De afronding van procedures voor decentrale selectie naar 15 juni	Studiejaar 2019-2020		X
Capaciteit numerus fixus verhoogd (i.v.m. no show)	Studiejaar 2019-2020		X
CE voortgezet onderwijs afgelast	Studiejaar 2019-2020	X	X
Toelating zonder voldoen aan alle vooropleidingseisen	Studiejaar 2019-2020	X	X
Introductieactiviteiten online	Studiejaar 2019-2020		X
Wettelijk collegegeld gehalveerd	Studiejaar 2021-2022	X	X
Onderwijs op locatie met beperkingen	Studiejaar 2020-2021	X	X
Uitzondering avondklok voor praktijklessen	Studiejaar 2020-2021	X	
Mondkapjesplicht	Oktober 2020	X	X
Geen fysiek onderwijs	Half december 2020	X	X
Tegemoetkomingsregelingen voor studenten verruimd	Februari 2021	X	X
Toelaten mbo > hbo zonder mbo diploma (behalen tot 1 januari start hbo)	Studiejaar 2021-2022	X	X
Twaalf maanden extra reisrecht	Februari 2021		X
Coulance vanuit DUO t.a.v. lenen en terugbetalen	Studiejaar 2020-2021	X	X
BSA mbo: zeer terughoudend met negatief BSA	Studiejaar 2020-2021	X	
BSA hbo uitgesteld naar volgend jaar	Studiejaar 2020-2021		X
BSA wo norm verlaagd met 10-15%	Studiejaar 2020-2021		X
Voorrang examenstudenten bij toetsen en examens	Studiejaar 2019-2020	X	
Gedeeltelijke heropening onderwijslocaties mbo	1 maart 2021	X	
Heropening onderwijslocaties	26 april 2021	X	X
Regeling ‘Inhaal en Ondersteuningsprogramma’s onderwijs’	Studiejaar 2020-2021	X	
Regeling ‘Extra hulp voor de klas’	Studiejaar 2020-2021	X	X
Aanpak Jeugdwerkeloosheid	2021 en 2022	X	
Extra budget voor subsidieregeling praktijkleren	Studiejaar 2021-2022	X	X
Beschikbaar stellen zelftesten	Eind april-medio mei	X	X
Verlening Actieplan stages en leerbanen	2020-2022	X	
Afschaffing anderhalve meter afstand op scholen en universiteiten	Augustus 2021	X	X
Fysiek onderwijs en maximale groepsgrootte per ruimte vervalt	September 2021	X	X
Mondkapjesplicht bij verplaatsing	November 2021	X	X
Anderhalve meter afstandsregel	November 2021	X	X
Maximale groepsgrootte 75 personen per ruimte	November 2021	X	X
Schoolsluiting	20 december 2021	X	X
Ho en mbo opent voor fysiek onderwijs	15 januari 2022	X	X
Aankondiging vak wegstrepen vo voor examencohort 2022	24 januari 2022	X	X
Nieuwe regels rondom mondkapjes	26 januari 2022	X	X
Vervallen van maximale groepsgrootte van 75 personen	18 februari 2022	X	X
Mondkapjesplicht en advies om afstand te houden geheel vervallen	25 februari 2022	X	X

Overige relevante economische en maatschappelijke ontwikkelingen

Naast de coronamaatregelen zijn er een aantal andere beleidsmaatregelen binnen het onderwijs en maatschappelijke (economische) ontwikkelingen die mogelijk van invloed zijn op de indicatoren waarvoor NPO-middelen beschikbaar zijn gesteld. Het onderzoeken van de werkelijke effecten van deze ontwikkelingen valt buiten de scope van deze (eerste tussen)rapportage, maar in tabel 1.4 zijn ze wel alvast in kaart gebracht. De mogelijke invloed van dergelijke ontwikkelingen is namelijk van belang voor de duiding van de resultaten in deze rapportage.

Tabel 1.4: Overige relevante maatregelen en ontwikkelingen, en de thema's waar die mogelijk op van invloed zijn

Ontwikkeling/maatregel	Thema
Economische hoogconjunctuur: kan o.a. ervoor zorgen dat de doorstroom naar de arbeidsmarkt aantrekkelijker wordt	1, 2, 5, 6
Invoering studievoorschot in 2015: kan in deze periode boeggolf-effecten teweegbrengen	1, 2, 4, 5, 6
Investeringen in kwaliteitsgelden ho: kan in de betreffende periode boeggolf-effecten teweegbrengen	5
Afschaffing van het leenstelsel in 2024: kan in deze periode boeggolf-effecten teweegbrengen	1, 2, 4, 5, 6
Wettelijk collegegeld gehalveerd	2, 3
Uitstel BSA	3
Toelating zonder voldoen aan alle vooropleidingseisen	3
Toelaten mbo'ers op het hbo zonder bezit van een mbo-diploma	3
Inspanningen van opleidingen om (buiten het NPO om) coschappen en stage op een alternatieve manier in te vullen	3, 4
Reisbeperkingen: kan ertoe leiden dat jongeren minder geneigd zijn om een tussenjaar te nemen	4
Investeringen in aanpak van jeugdwerkeloosheid: kan een verlagend effect hebben op de jeugdwerkloosheid	6

Uitkomsten Implementatiemonitor

Zoals eerder aangegeven zijn OCW en vertegenwoordigers van onderwijsinstellingen in mbo en ho in 2021 een bestuursakkoord overeengekomen over de NPO-gelden en de thema's waaraan deze middelen kunnen worden besteed. Instellingen hebben vervolgens zelf bestedingsplannen opgesteld. Adviesbureau Berenschot monitort de uitvoering en eventuele bijstelling van deze plannen, en bracht in oktober 2021 een eerste rapport uit waarin het implementatieproces is geëvalueerd.[4] Deze bevindingen kunnen van belang zijn voor de resultaten van de Macromonitor NPO mbo-ho, en worden hierna daarom kort uiteengezet.

Het centrale kader van de plannen is door de besturen van instellingen opgesteld en moest worden goedgekeurd door de medezeggenschap. In de praktijk keurde de medezeggenschap het kader niet alleen goed, maar stelden besturen de plannen vaak op in overleg met de medezeggenschap. De verdere uitwerking van het centrale kader gebeurde op decentraal niveau (faculteiten, opleidingen, teams, enzovoort), en hoewel dit ook geen vereiste was hebben veel instellingen daar tevens stakeholders bij betrokken (studenten, gemeenten, werkgevers, enzovoort). Berenschot bracht in haar startmeting niet alleen het implementatieproces in kaart, maar ook de gekozen thema's waarvoor instellingen plannen hebben opgesteld en de bedragen die zij tot hun beschikking hebben om die plannen uit te voeren.

4 Zwart, S. de, Haas, M. de, Sapulete, S. de, Berg, T. van den, Vunderink, R., & Staaij, M. van der. (2021) Startmeting NPO Implementatiemonitor mbo, hbo, wo. Utrecht: Berenschot.

Tabel 1.5 geeft hiervan een overzicht per sector. Onder elk thema wordt een veelheid aan verschillende activiteiten uitgevoerd, die ook per sector verschillen (niet opgenomen in de tabel). Voorbeelden hiervan bij het thema ‘soepele in- en doorstroom’ zijn het werken met kleinere klassen tijdens fysieke lessen en meer persoonlijke begeleiding voor studenten.

Tabel 1.5: Gekozen thema's en gemiddeld gealloceerde bedrag per instelling per sector (bron: Startmeting NPO Implementatiemonitor mbo en ho, Berenschot)

	Mbo		Hbo		Wo	
Thema	%	€	%	€	%	€
Soepele in- en doorstroom (mbo, hbo, wo)	41%	78.172K	40%	107.374K	37%	29.458K
Welzijn studenten en sociale binding met de opleiding (mbo, hbo en wo)	27%	52.337K	26%	70.398K	33%	26.056K
Ondersteuning en begeleiding op het gebied van stages (mbo, hbo)	12%	22.486K	7%	18.935K		
Ondersteuning en begeleiding coschappen medische opleidingen (wo)					10%	7.947K
Aanpak jeugdwerkloosheid (mbo)	6%	11.189K				
Studievertraging en uitval lerarenopleidingen als gevolg van stagetekorten beperken (hbo en wo)			22%	60.514K	9%	7.237K
Thema’s buiten de lijst	6%	12.052K	1%	1.651K	2%	1.427K
(Nog) niet toegeschreven aan thema	7%	14.099K	4%	11.899K	9%	7.037K
Totaal		190.334K		270.770K		79.172K

Samenvattend zien we dat er twee thema’s zijn waarvoor instellingen binnen elke sector de meeste aandacht hebben. Aan activiteiten met betrekking tot een soepele in- en doorstroom in het mbo, hbo en wo wordt het grootste deel van de middelen gereserveerd (tussen de 37% en 41%), gevolgd door het bevorderen van studentenwelzijn en sociale binding met de opleiding (tussen de 26% en 33%). Binnen het mbo is daarnaast een groot deel van het budget ingezet op het ondersteunen en begeleiden van studenten op het gebied van stages (12%), en binnen het hbo op het beperken van studievertraging en uitval bij lerarenopleidingen door een tekort aan stageplaatsen (22%). In het wo is het derde thema waaraan veel middelen worden besteed ten slotte het ondersteunen en begeleiden van studenten bij coschappen van medische opleidingen (10%).

Naast de NPO-gelden hebben onderwijsinstellingen andere subsidieregelingen tot hun beschikking die in het leven zijn geroepen om de door de coronapandemie veroorzaakte onderwijsachterstanden aan te pakken. Berenschot noemt in haar eerste rapport onder meer de Subsidie Extra hulp voor de klas en de Subsidieregeling Praktijkleren. Om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen van alle relevante maatregelen voor de aanpak van corona-achterstanden, neemt Brenschot dergelijke regelingen ook mee in de implementatiemonitor.

Onderwijsinstellingen gaven bij de meting ten behoeve van het eerste rapport ten slotte aan dat zij de plannen hebben opgesteld op basis van de beschikbare kennis op dat moment, wat betekent dat er als gevolg van nieuwe inzichten of maatregelen gedurende de looptijd wijzigingen kunnen plaatsvinden in de ondernomen NPO-activiteiten. Ook wijzen zij op twee risico’s. Zij vragen zich ten eerste af welke invloed de hoge werkdruk in combinatie met een docententekort in de praktijk zal hebben, aangezien het aantrekken van nieuw personeel veel van instellingen vraagt. Daarnaast zien zij een uitdaging in het bewerkstelligen van structurele effecten met incidentele middelen.

1.3 Onderzoeksopzet, cohorten en bronnen

Onderzoeksopzet

Doel van de huidige rapportage is het voorzien van een eerste schets van de mate waarin er in de afgelopen twee studiejaren (corona periode) in vergelijking met de jaren daarvoor (pre-corona periode) sprake is van veranderingen in de onderwijsloopbaan (ofwel relevante indicatoren of uitkomstmaten gekoppeld aan de acties voortkomend uit de NPO-interventies binnen de verschillende thema's) en de arbeidstoeleiding van studenten in het mbo en ho (deelonderzoeksvraag 1).

In deze eerste tussenrapportage van de Macromonitor NPO mbo-ho brengen we deze veranderingen in kaart door middel van bestaande databronnen. Wat volgt is een beschrijving van trendmatige ontwikkelingen in de relevante indicatoren die gerelateerd zijn aan een van de zes thema's. Het gaat hierbij om een vergelijking tussen cohorten van studenten op de verschillende uitkomstmaten die relevant zijn in het kader van de onderwijsloopbaan en arbeidsmarkttoeleiding (in- en doorstroom opleiding, studievoortgang, -uitval, rendement, welzijn, verkrijgen stageplek, baanvindkans, vast contract). Ontwikkelingen worden bestudeerd door de corona periode (dat wil zeggen de afgelopen twee studiejaren: 2019/2020 en 2020/2021) te vergelijken met de pre-corona periode (op zijn minst de twee studiejaren daaraan voorafgaand) en (vanaf de tweede tussenrapportage) met de periode daarna (vanaf het huidige studiejaar waarin de NPO-interventies zijn gestart). Op deze wijze moet duidelijk worden of er sprake is van zogenoemde corona-trendbreuken (en het herstel daarvan). De cohortvergelijking laat de feitelijke veranderingen over de tijd zien waaraan allerlei factoren (kunnen) bijdragen, ook niet corona-gerelateerde factoren. Op basis van deze trendmatige ontwikkelingen wordt via een vergelijking van gemiddelden of frequenties voor opeenvolgende cohorten van studenten *geobserveerd* hoe ontwikkelingen in relevante uitkomstmaten zijn geweest (*bruto* ontwikkelingen)[5].

Cohortanalyse

Bij het beschrijven van de hierboven genoemde trendmatige ontwikkelingen maken we zoals gezegd gebruik van een cohortaanpak. Om de invloed van de coronacrisis en om gevonden veranderingen over de jaren heen adequaat in kaart te brengen en te duiden, is het van belang onderscheid te maken tussen zogenoemde periode- en cohorteffecten. Periode-effecten verwijzen naar historische gebeurtenissen die op iedereen, dat wil zeggen alle individuen van de samenleving, invloed uitoefenen. De coronacrisis is daarvan een goed voorbeeld, net zoals een economische crisis of een oorlog dat is. Cohorteffecten zijn veranderingen die groepen van individuen in de samenleving karakteriseren vanwege het cohort waartoe deze behoren. Denk bijvoorbeeld aan verschillen tussen generaties: de jaren waarin je opgroeit zijn bepalend en blijvend van invloed op houdingen en gedrag, ook in het latere leven. Ook in het onderwijs is sprake van verschillende cohorten. Een voorbeeld is de invoering van het leenstelsel in het ho. Deze maatregel treft nieuwe cohorten studenten die na invoering van deze maatregel zijn gaan studeren.

Periode- en cohorteffecten treden gelijktijdig op, zoals het voorbeeld van de invoering van het leenstelsel. Maar vaak zijn periode-effecten per cohort verschillend. Dit valt ook te verwachten bij de coronacrisis: de invloed daarvan is per cohort verschillend; studenten zitten immers per cohort in een andere fase van hun onderwijsloopbaan. Bepaalde cohorten zullen meer last hebben van de coronacrisis dan andere. Er wordt niet voor niks al gesproken van een coronageneratie.[6] Het is daarom van belang om ieder cohort apart te analyseren. Afhankelijk van de uitkomstmaat worden cohorten gedefinieerd als instroomcohorten (als het gaat om schoolloopbaanvariabelen) of als uitstroomcohorten (als het gaat om arbeidsmarktuitkomsten).

5 In de tweede tussenrapportage in het najaar van 2022 wordt vervolgens gemodelleerd hoe deze ontwikkelingen eruit zien wanneer wordt gecorrigeerd voor samenstellingseffecten in de studentenpopulatie, effecten van relevante opleidings- en instellingskenmerken en effecten van gelijktijdige, andere trends (netto ontwikkelingen). Dit doen we aan de hand van multivariate regressiemodellen.

6 https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/corona-zet-de-toekomst-van-jongeren-in-de-wacht-het-zag-er-zo-rooskleurig-uit~b3b842df/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F

STUDIEJAAR	COHORT							
	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022	2022/2023
2015/2016	1							
2016/2017	2	1						
2017/2018	3	2	1					
2018/2019	4	3	2	1				
2019/2020	5	4	3	2	1			
2020/2021	6	5	4	3	2	1		
2021/2022	7	6	5	4	3	2	1	
2022/2023	8	7	6	5	4	3	2	1
Corona								
NPO								

In bovenstaand overzicht is weergegeven hoe de cohortanalyse in de praktijk werkt. De cijfers in de cellen geven het leerjaar van een opleiding (of waarschijnlijker, gezien de te gebruiken databronnen, verblijfsjaar in een opleiding) aan. In dit voorbeeld kijken we naar drie mogelijke uitkomstmaten of indicatoren: studie-uitval in het eerste leerjaar van de opleiding, het vinden van een stageplek in het derde leerjaar en uitstroom in het vierde leerjaar. Verschillen (of ontwikkelingen) in studie-uitval in het eerste leerjaar stellen we vast door de cohorten 2015/2016 tot en met 2018/2019 (lichtgrijs: pre-corona) te vergelijken met de cohorten 2019/2020 en 2020/2021 (donkergrijs: corona) en de cohorten 2021/2022 en 2022/2023 (rood: NPO). Verschillen in de kans op een stageplek in het derde leerjaar bepalen we door de cohorten 2015/2016 en 2016/2017 (pre-corona) te vergelijken met de cohorten 2017/2018 en 2018/2019 (corona) en de cohorten 2019/2020 en 2020/2021 (NPO). Verschillen in uitstroom in het vierde leerjaar observeren we ten slotte door vergelijking van het cohort 2015/2016 (pre-corona) met de cohorten 2016/2017 en 2017/2018 (corona) en de cohorten 2018/2019 en 2019/2020 (NPO). Op dergelijke wijze kan voor iedere relevante uitkomstmaat een specifieke cohortvergelijking worden gemaakt.

Bronnen

In dit monitoronderzoek is gebruikgemaakt van aanwezige registerdata, dan wel aansluiting gezocht bij bestaande persoonsenquêtes. Elk thema vormt een afzonderlijk hoofdstuk in de rapportage. Hieronder volgt een overzicht van alle gebruikte databronnen per thema. Niet voor alle bronnen is reeds een ‘coronameting’ beschikbaar voor deze eerste tussenrapportage en is het dus nog niet mogelijk om een beeld te schetsen van trendmatige ontwikkelingen voor en tijdens corona. Deze databronnen zijn in tabel 1.6 rood gearceerd.

Tabel 1.6: Beschikbare databronnen (die een ‘coronameting’ bevatten)

Databron	Omschrijving	Thema's
CBS Microdata (onderwijsinschrijvingen)	Onderwijsregistraties mbo en hoger onderwijs	1, 4, 5, 6
CBS Microdata (BRP-gegevens)	Achtergrondgegevens studenten	1, 4, 5, 6
CBS Microdata (polisdata)	Arbeidsmarktgegevens uitstromers	1, 5, 6
Studentenmonitor hoger onderwijs	Surveydata alle studenten	2, 3, 5
Startmonitor hoger onderwijs	Surveydata gericht op instromers ho	2
JOB-monitor	Tevredenheidsonderzoek mbo	2, 3
Schoolverlatersonderzoek (SVO)	Surveydata afstudeerders mbo en hbo	2
Nationale Studente Enquête (NSE)	Tevredenheidsonderzoek ho	3, 4
DUO (mbo, ho)	Onderwijsregistraties mbo en hoger onderwijs	1, 3, 4, 5
BPV-monitor (SBB)	Surveydata mbo stages en leerbanen onder studenten en bedrijven	3
Nationale Alumni Enquête (NAE)	Surveydata afstudeerders wo	4
Beoordelingen van coschappen/stages	O.a. AMC, VUMC en LUMC bevragen studenten over coschappen/stages	4

2 Thema 1: In- en doorstroom

2.1 Inleiding

Als gevolg van de coronapandemie en de maatregelen om deze tegen te gaan zijn studenten verschillende obstakels tegengekomen in hun onderwijsloopbaan, bijvoorbeeld door het uitvallen van lessen en door mogelijke opgelopen leerachterstanden. Ook kunnen studenten andere keuzes maken, omdat bepaalde keuzes meer of minder aantrekkelijk zijn geworden als gevolg van de coronapandemie en bijbehorende maatregelen. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de veranderingen die zich hebben voorgedaan bij de instroom en doorstroom in het middelbaar beroepsonderwijs en in het hoger onderwijs.

De vrees dat de onderwijsloopbanen van studenten negatief zijn beïnvloed door de coronamaatregelen is ook terug te zien in de keuze van mbo-, hbo- en wo-instellingen in de gekozen NPO-middelen: voor alle drie de onderwijssectoren geldt dat het thema 'Soepele in- en doorstroom' het vaakst gekozen is en waar de meeste middelen per instelling voor zijn gealloceerd.[7] Maatregelen die binnen dit thema vallen zijn onder andere het aanbieden van extra begeleiding, het organiseren van een goede intake, mogelijkheden om studievertraging in te lopen en het beter laten landen van studenten.

Om de veranderingen in onderwijsloopbanen te onderzoeken zijn verschillende onderwijsregisterdatasets onderzocht. Al deze bestanden zijn afkomstig van DUO, die de onderwijsinschrijvingen registreert. Binnen deze analyses wordt met name gekeken naar de volgende vijf afgebakende groepen, namelijk:

- gediplomeerden uit het vmbo;
- nieuwe instromers in het mbo;
- gediplomeerden uit het mbo;
- nieuwe instromers in het hoger onderwijs;
- gediplomeerden uit het hoger onderwijs.

Per groep studenten en cohort (zijnde instroom- of diplomacohort) wordt gekeken naar veranderingen in (de samenstelling van) deze groep, en naar veranderingen in enkele uitkomstmaten. De uitkomstmaten die onderzocht worden in dit hoofdstuk zijn:

- instroom/uitstroom;
- doorstroom naar vervolgonderwijs;
- doorstroom binnen het onderwijs;
- het behalen van het diploma binnen een bepaalde termijn;
- het uitvallen en veranderen van studie en/of instelling na één jaar na instromen.

2.2 Resultaten

Doorstroom vanuit het voortgezet onderwijs

In figuur 2.1 is te zien dat het aantal vo-gediplomeerden in 2019-2020 (het eerste diplomacohort dat met coronamaatregelen te maken kreeg) is gestegen van zo'n 185.000 in 2018-2019 tot bijna 195.000 in 2019-2020. Deze stijging was relatief groter voor havo- en vwo-gediplomeerden ten opzichte van vmbo-gediplomeerden (met een toename van 9% voor havo en vwo t.o.v. 2% toename voor vmbo). In 2020-2021 is het aantal gediplomeerden weer gedaald en ligt op dat moment lager dan in 2018-2019. Deze afname is relatief groter voor vmbo-gediplomeerden.

7 Zwart, S. de, Haas, M. de, Sapulete, S. de, Berg, T. van den, Vunderink, R., & Staaij, M. van der. (2021) Startmeting NPO Implementatiemonitor mbo, hbo, wo. Utrecht: Berenschot.

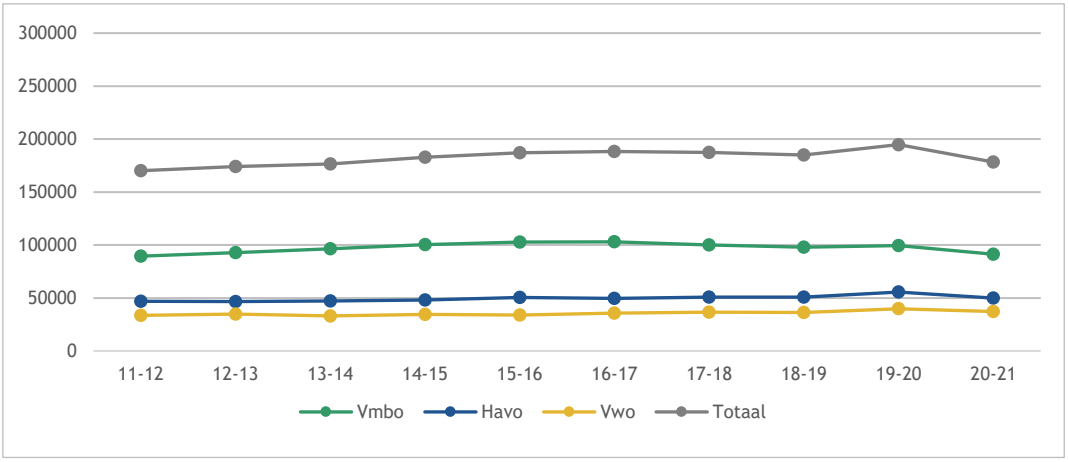

Figuur 2.1: Aantal VO-gediplomeerden (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020)

Als we binnen het vmbo kijken naar het aantal gediplomeerden per leerweg (bijlage 1, figuur 9.1) is te zien dat het totaal aantal vmbo-gediplomeerden in het jaar 2019-2020 licht is toegenomen ten opzichte van 2018-2019 (van bijna 98.000 naar ruim 99.000 duizend). Deze stijging was het grootst voor de groep vmbo-t leerlingen. Voor vmbo-b is er een daling te zien tussen deze jaren; deze daling was echter al langer gaande. Een jaar later, tussen 2019-2020 en 2020-2021, is het totaal aantal vmbo-gediplomeerden fors gedaald van ruim 99.000 naar ruim 91.000. De sterkste daling is te zien in vmbo-t.

Figuur 2.2 geeft de verdeling weer van het gemiddeld cijfer op het centraal examen voor vo-gediplomeerden. In het jaar 2019-2020 heeft het Centraal Examen geen doorgang kunnen vinden door de coronamaatregelen, waardoor gegevens uit dit jaar ontbreken in de figuur. Een vergelijking van het meest recente cohort (2020-2021) met het laatste cohort vóór de coronamaatregelen (2018-2019) laat zien dat het percentage gediplomeerden met een gemiddeld CE-cijfer tussen 5,5 en 6 voor leerlingen uit vmbo, havo en vwo met resp. 0,5, 3,0 en 2,6 procentpunten is toegenomen. Ook valt op dat in 2020-2021 een deel van de gediplomeerden (vmbo: 7%, havo: 4,1% en vwo: 3,5%) lager dan een 5,5 gemiddeld heeft gehaald op hun Centraal Examen, terwijl dit in eerdere cohorten vrijwel niet voorkwam (max. 0,1% per diplomacohort). Het aandeel leerlingen dat het diploma behaalde met een gemiddeld cijfer van 7 of hoger is op alle drie onderwijstypen afgenomen.

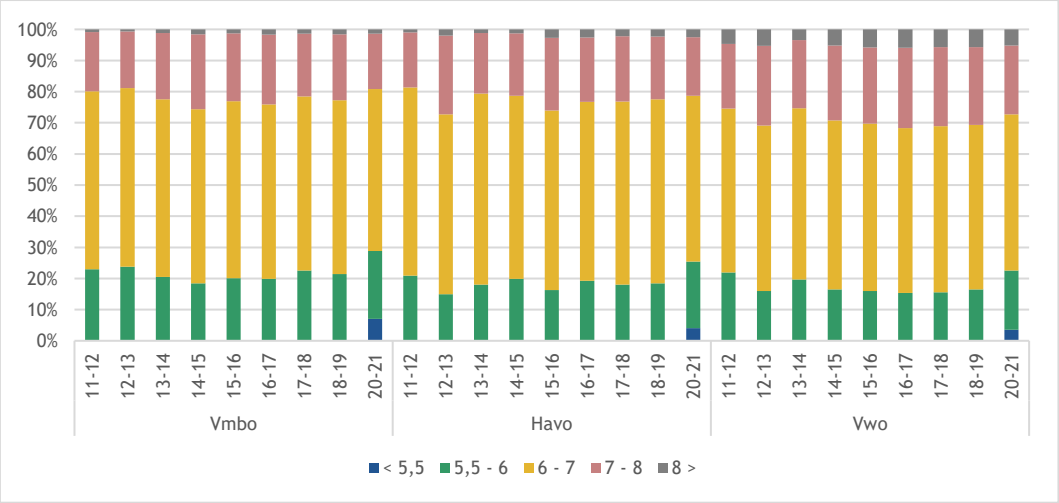

Figuur 2.2: Uitstroom vo-gediplomeerden naar gemiddeld CE-cijfer (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020)

Figuur 2.3 toont de uitstroom vo-gediplomeerden naar gemiddeld SO-cijfer. Te zien is dat een groter deel van het diplomacohort 2019-2020 hogere SO-cijfers hebben gehaald ten opzichte van het pre-corona cohort 2018-2019; het aandeel gediplomeerden dat een gemiddeld SO-cijfer haalde tussen de 5,5 en 6 is in 2019-2020 gedaald ten opzichte van het pre-corona cohort. In 2020-2021 is voor alle onderwijstypen te zien dat het aandeel scholieren met een gemiddeld SO-cijfer tussen 5,5 en 6 (en met een gemiddeld SO-cijfer lager dan 5,5) juist is gestegen ten opzichte van het pre-coronacohort.

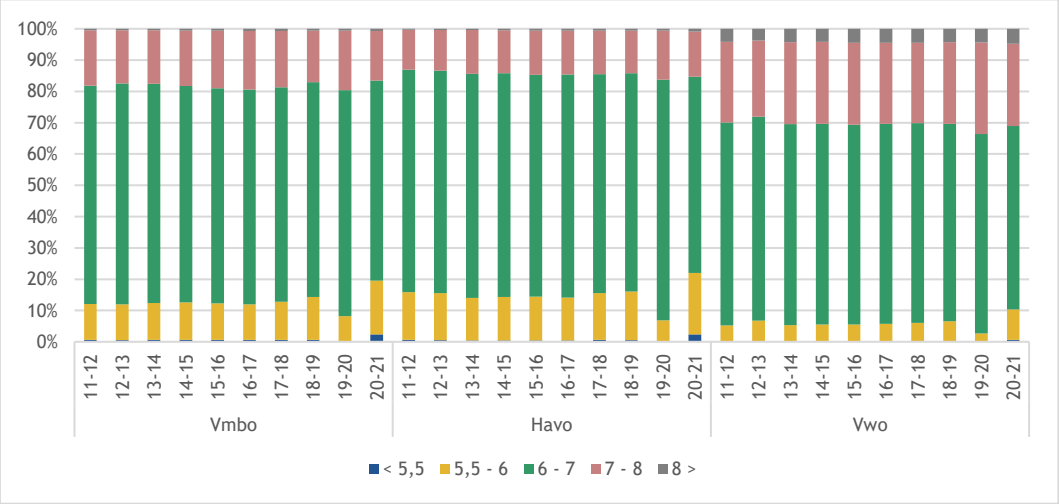

Figuur 2.3: Uitstroom vo-gediplomeerden naar gemiddeld SO-cijfer (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020)

Hoe dit uitpakt voor het gemiddelde cijfer (per diplomacohort) is weergegeven in bijlage 1, figuur 9.2. Hierin is ook te zien dat het SO-cijfer 2019-2020 duidelijk is gestegen (waarbij moet worden opgemerkt dat deze groep dus ook gediplomeerden omvat die normaliter niet waren gediplomeerd en waarschijnlijk relatief lager scoorden op het SO; zonder deze groep zou het gemiddeld SO-cijfer dus hoogstwaarschijnlijk nog hoger liggen). In 2020-2021 liggen de gemiddelde cijfers voor alle onderwijstypen lager t.o.v. 2018-2019, voor zowel het CE- als SO-cijfer.

In de volgende drie figuren wordt de (ontwikkeling) van de bestemming van vo-gediplomeerden getoond. Hierbij wordt gekeken naar de positie in het onderwijs, direct na het diplomajaar.[8] In figuur 2.4 is allereerst de doorstroom van vmbo-gediplomeerden weergegeven. Te zien is dat gediplomeerden in 2019-2020 in vrijwel gelijke mate zijn doorgestroomd naar het mbo in vergelijking met het jaar ervoor (0,1 pp. verschil). De doorstroom naar het voortgezet onderwijs is in dezelfde periode met 0,3 procentpunten toegenomen. In 2020-2021 is er meer beweging zichtbaar; voor dat cohort geldt dat de doorstroom naar mbo 1,9 procentpunten is afgenomen; gerelateerd hieraan is een toename in de doorstroom binnen het voortgezet onderwijs; d]it is toegenomen van 8,5 procent in 2019-2020 naar 10,3 procent in 2020-2021.

8 Dus voor gediplomeerden in 2019-2020 gaat het om waar zij staan ingeschreven in studiejaar 2020/2021.

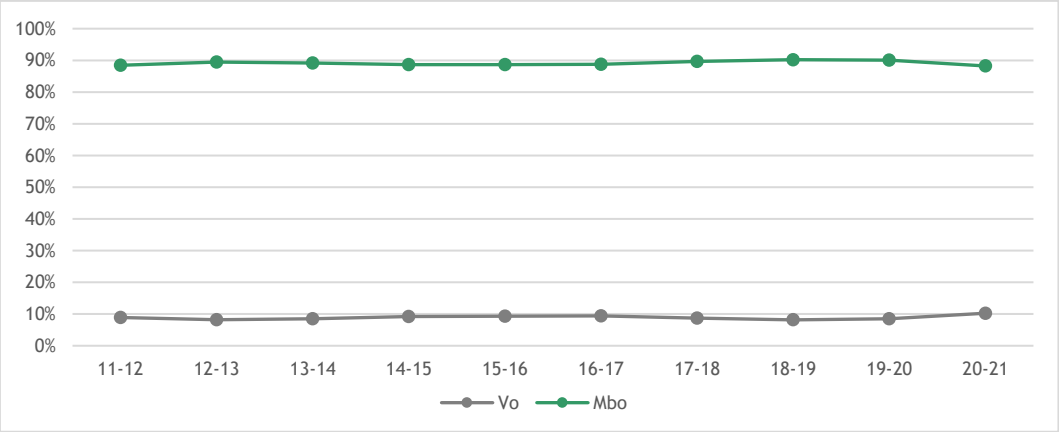

Figuur 2.4: Bestemming vmbo-gediplomeerden direct na diplomering (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020)

De doorstroom van havo-gediplomeerden naar het hbo of vwo is weergegeven in figuur 2.5. Te zien is dat voor het diplomacohort 2019-2020 de doorstroom naar het hbo is gestegen; de doorstroom van havo naar vwo het vwo is vrijwel constant gebleven. De uitstroom uit het onderwijs (bijv. als tussenjaar) (niet gepresenteerd in de figuur) is in 2019-2020 juist afgenomen, van 17,0 procent in 2018-2019 naar 13,6 procent in 2019-2020; vervolgens is dit weer gestegen naar 16,3 procent voor cohort 2020-2021. Verder is te zien dat in 2020-2021 de doorstroom naar het hbo lager is, ook ten opzichte van het laatste pre-corona cohort, namelijk 72,1 procent t.o.v. 74,1 procent in 2018-2019. De doorstroom naar het voortgezet onderwijs is juist toegenomen; voor diplomacohort 2020-2021 bedroeg dit 8,3 procent, t.o.v. 6,1 procent voor 2018-2019. Dit heeft wellicht te maken met het besluit doorstroomrecht waarin bepaald is dat per 1 augustus 2020 vmbo'ers en havisten (deze laatste groep zonder voorwaarden) het recht hebben om door te stromen naar respectievelijk havo of vwo.

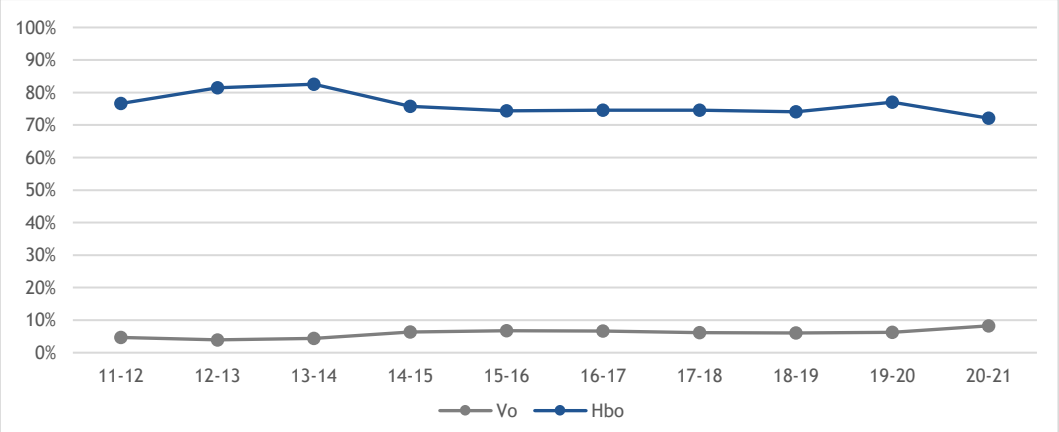

Figuur 2.5: Bestemming havo-gediplomeerden direct na diplomering (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020)

De doorstroom van vwo-gediplomeerden is zichtbaar in figuur 2.6. Voor diplomacohort 2019-2020 is een toename zichtbaar van de doorstroom naar het wo; de doorstroom naar het hbo is in dat jaar ook licht gestegen. Deze toename gaat ten koste van leerlingen die niet (direct) doorstromen; voor cohort 2018-2019 bedroeg het percentage van leerlingen dat uitstroomt uit het onderwijs 18,3 procent; voor diplomacohort 2019-2020 is dit afgenomen naar 14,3 procent. In 2020-2021 is dit percentage weer vergelijkbaar met het pre-coronacohort (nl. 17,7%). Ook de doorstroom naar het wo is in 2020-2021 vergelijkbaar met het laatste pre-coronacohort (voor beide bedroeg dit 71,9%). Scholieren namen tijdens de coronaperiode minder vaak een tussenjaar.

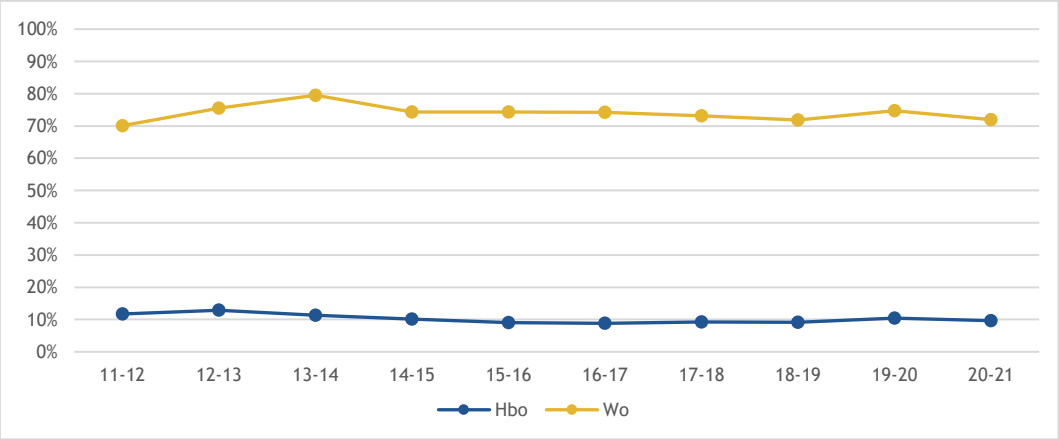

Figuur 2.6: Bestemming vwo-gediplomeerden direct na diplomering (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020)

De doorstroom vanuit het vmbo per leerweg is uitgesplitst in figuur 2.7 (doorstroom binnen het voortgezet onderwijs) en figuur 2.8 (doorstroom naar het mbo).[9] Voor de doorstroom binnen het voortgezet onderwijs is te zien dat er bij cohort 2019-2020 weinig verandering is opgetreden ten opzichte van het laatste pre-coronacohort; de doorstroom is het meest veranderd voor vmbo-t, maar ook daarvoor geldt dat er slechts een toename is van 0,4 procentpunten meer doorstroom binnen het voortgezet onderwijs; voor de overige leerwegen is de verandering kleiner. Ook voor diplomacohort 2020-2021 geldt dat er nauwelijks een verandering is opgetreden voor de basis- en kaderberoepsgerichte leerweg. Voor de gemengde en theoretische leerweg geldt wel dat de doorstroom binnen het voortgezet onderwijs in 2020-2021 aanzienlijk is toegenomen. Voor vmbo-g gaat het om 5,2 procent doorstroom ten opzichte van 3,1 procent doorstroom binnen het voortgezet onderwijs; voor vmbo-t gaat het om een toename van 15,8 procent voor cohort 2019-2020 naar 19,7 procent voor cohort 2020-2021. Hiermee samenhangend is te zien (in figuur 2.8) dat de doorstroom naar het mbo voor vmbo-t juist is afgenomen in 2020-2021 (en in 2019-2020 op vrijwel hetzelfde niveau als in 2018-2019). Ook zou hier het doorstroomrecht[10] een verklaring kunnen zijn. De veranderingen voor vmbo-b en vmbo-k zijn zeer beperkt.

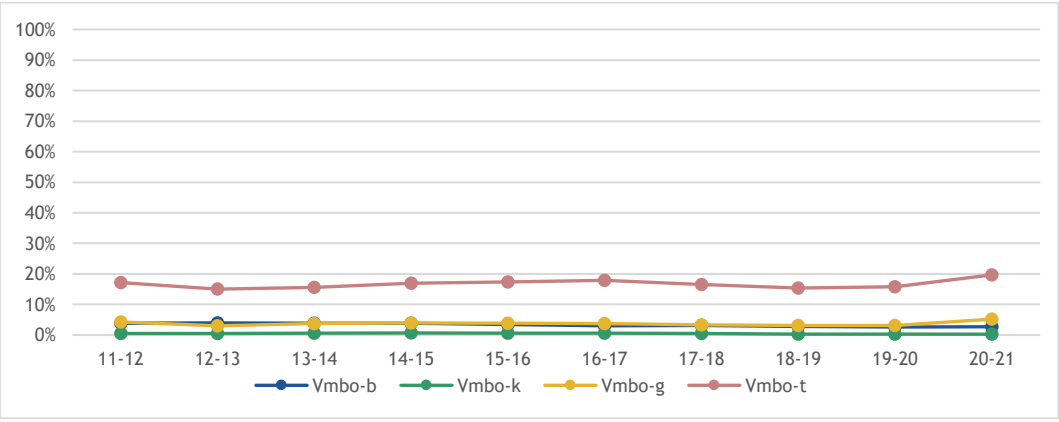

Figuur 2.7: Doorstroom naar vo per vmbo-leerweg (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020)

9 Ook voor het vmbo geldt het eerdergenoemde doorstroomrecht, alleen niet onvoorwaardelijk. Vmbo'ers die zijn geslaagd voor hun eindexamen vmbo-gl of -tl met een extra vak, moeten worden toegelaten tot de havo.

10 Ingegaan per 1-8-2020, waarmee vmbo-g en vmbo-t-leerlingen met een extra examenvak recht hebben op toelating tot de havo.

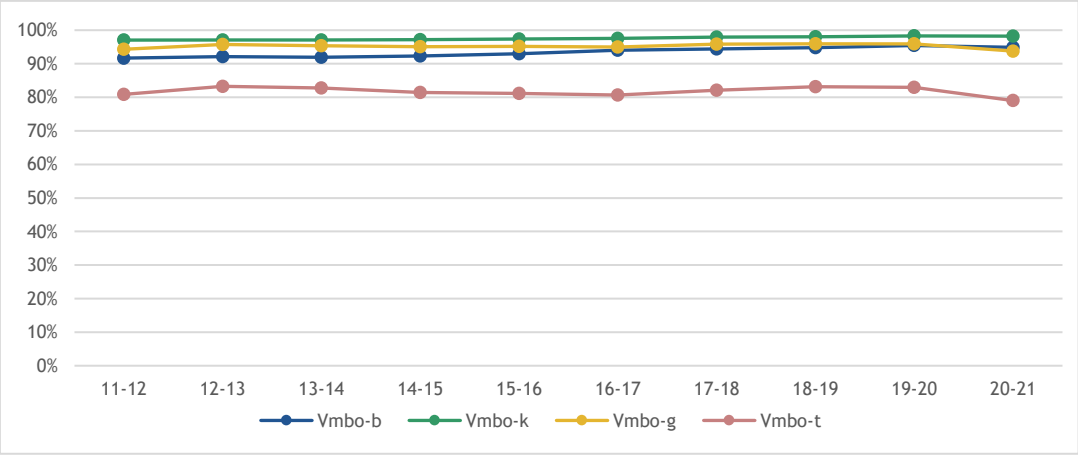

Figuur 2.8: Doorstroom naar mbo per vmbo-leerweg (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020)

In figuur 2.9 is de doorstroom naar het mbo weergegeven voor vmbo-gediplomeerden, waarbij onderscheid is gemaakt naar het gemiddelde CE-examencijfer.[11] De grootste verandering tussen cohort 2018-2019 en cohort 2020-2021 heeft zich voortgedaan bij vmbo-leerlingen met de hoogste cijfers. Zij zijn juist vaker doorgestroomd binnen het voortgezet onderwijs (niet in figuur).

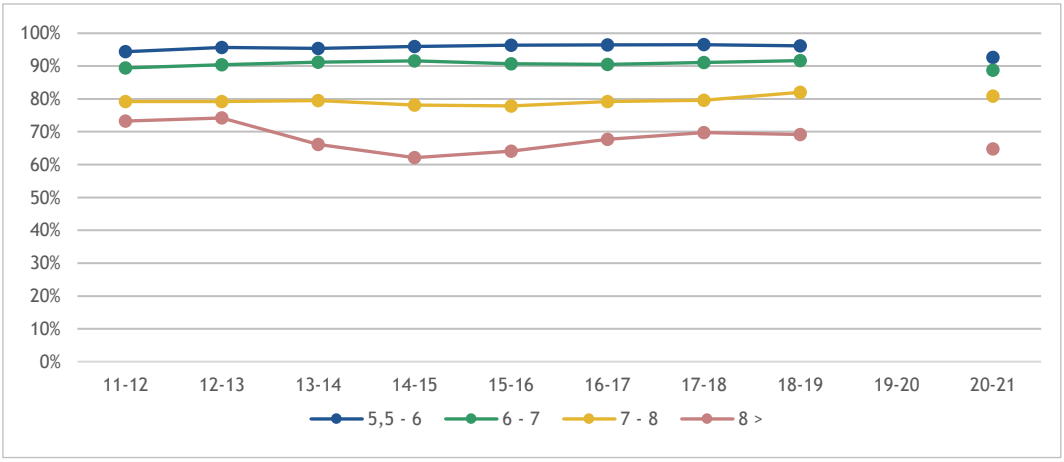

Figuur 2.9: Doorstroom vmbo-gediplomeerden naar mbo, naar gemiddeld CE-cijfer (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020)

Voor havo-gediplomeerden is de doorstroom naar het hbo, uitgesplitst naar gemiddeld CE-cijfer, weergegeven in figuur 2.10. Voor alle cijfergroepen zijn de ontwikkelingen vergelijkbaar (voor leerlingen met een gemiddeld cijfer tussen 5,5 en 6, 6 en 7 en 8 of hoger). Voor degenen met een cijfer tussen de 7 en 8 ligt dit anders. Hun doorstroom blijft vrijwel op hetzelfde niveau (0,2 pp. daling).

11 Wegens het niet-doorgaan van het Centraal Examen voor diplomacohort 2019-2020 ontbreekt dit gegeven.

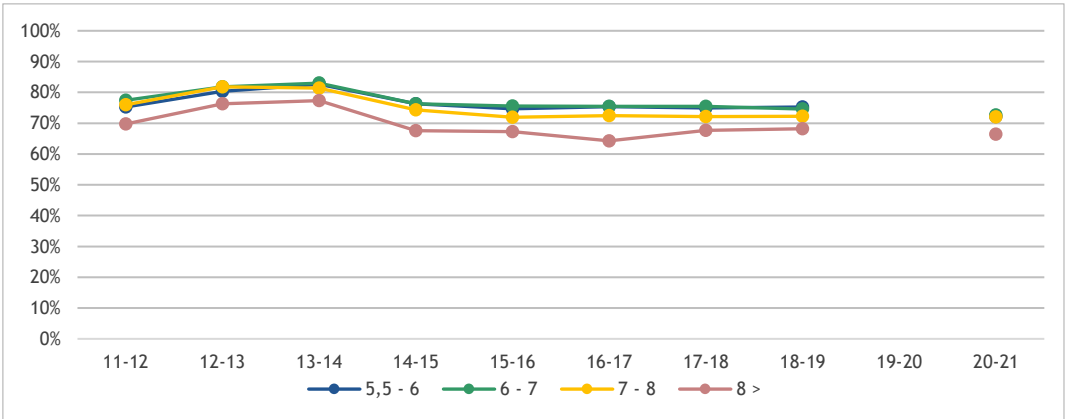

Figuur 2.10 Doorstroom havo-gediplomeerden naar hbo, naar gemiddeld CE-cijfer (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020)

De doorstroom van vwo-gediplomeerden, uitgesplitst naar gemiddeld CE-cijfer is weergegeven in figuur 2.11. In de figuur is te zien dat diplomacohort 2020-2021 ten opzichte van dat van 2018-2019 met name een doorstroomstijging laat zien voor leerlingen met het hoogste gemiddelde CE-cijfer (een toename van 3,6 procentpunten), gevolgd door leerlingen met een gemiddeld CE-cijfer tussen 7 en 8. Voor leerlingen met een gemiddeld CE-cijfer tussen 5,5 en 6 is een daling van 0,8 procentpunten zichtbaar; voor deze groep geldt dat het niet (direct) doorstromen iets is gestegen (met 0,6 procentpunten, niet in figuur), terwijl voor de andere leerlingen juist geldt dat de uitstroom uit het onderwijs gedaald is.

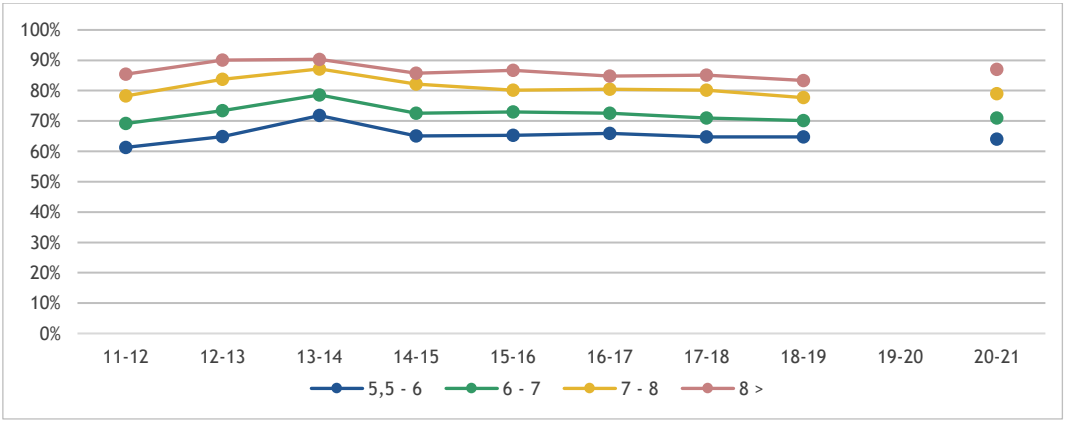

Figuur 2.11 Doorstroom vwo-gediplomeerden naar wo, naar gemiddeld CE-cijfer (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020)

Instroom mbo

Figuur 2.12 geeft het aantal studenten per studiejaar en per leerweg weer dat zich heeft ingeschreven voor een mbo-opleiding. Het gaat hierbij enkel om nieuwe mbo-inschrijvingen, dus niet om studenten die het studiejaar daarvoor ook al stonden ingeschreven bij een mbo-opleiding. Bij de BOL zien we dat het aantal inschrijvingen voor het eerste coronacohort (instromers in 2020-2021) op hetzelfde ligt als in 2019-2020 (in 2019-2020 119.441; in 2020-2021 120.082).[12] In het hierop volgende jaar is het aantal BOL-instromers wel aanzienlijk gedaald, namelijk tot 109.909. Bij de BBL-opleidingen, waarvoor geldt dat de inschrijvingen meer afhankelijk zijn van de conjunctuur, zien we een minder eenduidige trend met meer schommelingen: het eerste jaar na de corona-uitbraak namen de studentaantallen af (50.105 in 2019-2020; 44.592 in 2020-2021); in het hierop volgende jaar nam het aantal inschrijvingen weer toe (47.864) en bewoog het zich terug naar het niveau van 2018-2019 (47.770). De daling van het aantal BOL-instromers is groter dan de stijging van het aantal BBL-instromers in 2021-2022; een eventuele verschuiving van BOL naar BBL kan deze totale daling in 2021-2022 dus niet volledig verklaren.

12 We zien hier 2019-2020 nog als pre-coronajaar en 2020-2021 als eerste 'coronajaar'.

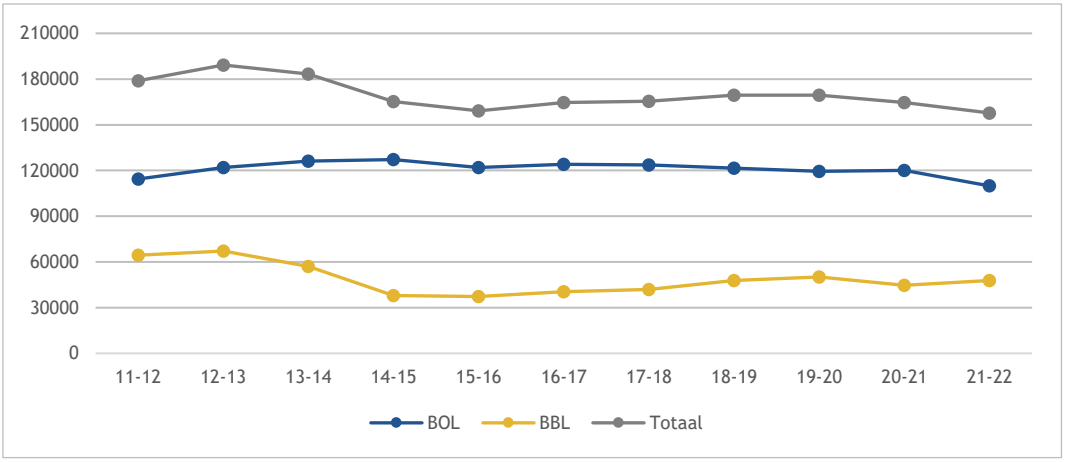

Figuur 2.12: Instroom in het mbo (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020)

Wanneer de BOL-leerweg wordt uitgesplitst naar onderwijsniveau (zie bijlage 1, figuur 9.3), zien we voor entree tot en met niveau 3 een vergelijkbaar beeld: het aantal inschrijvingen ligt elk coronajaar lager dan in het jaar voorafgaand aan de pandemie, en er is sprake van een dalende trend. Bij de niveau 4 BOL-inschrijvingen zien we een iets ander beeld dan op de andere drie niveaus. Ten opzichte van 2019-2020 (72.613) nam het aantal inschrijvingen hier in 2020-2021 toe. Pas in 2021-2022 daalt het aantal niveau 4 BOL-inschrijvingen, en meteen vrij fors naar 67.486 (procentuele afname van 7% t.o.v. 2019-2020).

Bij de BBL-leerweg zien we de meer schommelende ontwikkeling bij de totale instroom terug op alle vier de niveaus (zie bijlage 1, figuur 9.4). In 2020-2021, het eerste studiejaar na de corona-uitbraak, was er op elk niveau sprake van een daling in het aantal inschrijvingen ten opzichte van het jaar ervoor. Vervolgens nam dit in 2021-2022 voor alle niveaus weer toe (naar 2.841 bij entree-opleidingen, naar 13.503 bij niveau 2-opleidingen, naar 16.720 bij niveau 3 en naar 14.800 bij niveau 4-opleidingen).

Uitval en switch mbo

In figuur 2.13 is per niveau het aandeel eerstejaars BOL-studenten weergegeven dat van opleiding en/of van instelling is gewisseld. Met dertien procent aan switchers onder entree-studenten in alle drie de jaren zien we hierin geen verschillen in de jaren na de uitbraak van corona (2019-2020 en 2020-2021) ten opzichte van het jaar ervoor (2018-2019). Ook onder de niveau 3 en niveau 4 BOL-studenten zien we weinig verschillen in het aandeel switchers voor en na de uitbraak van corona (niveau 3: 28% in 2018-2019, 27% in 2019-2020 en 29% in 2020-2021; niveau 4: 27% in 2018-2019 en 2019-2020, 28% in 2020-2021). Enkel onder studenten aan niveau 2-opleidingen is een duidelijkere, dalende trend in aandeel switchers zichtbaar (23% in 2018-2019, 20% in 2019-2020, 19% in 2020-2021). Deze ontwikkeling kan samenhangen met de coronapandemie, maar ook in het jaar voorafgaand aan corona (23% in 2018-2019) was er al sprake van een vergelijkbare daling ten opzichte van het jaar daarvoor (25% in 2017-2018).

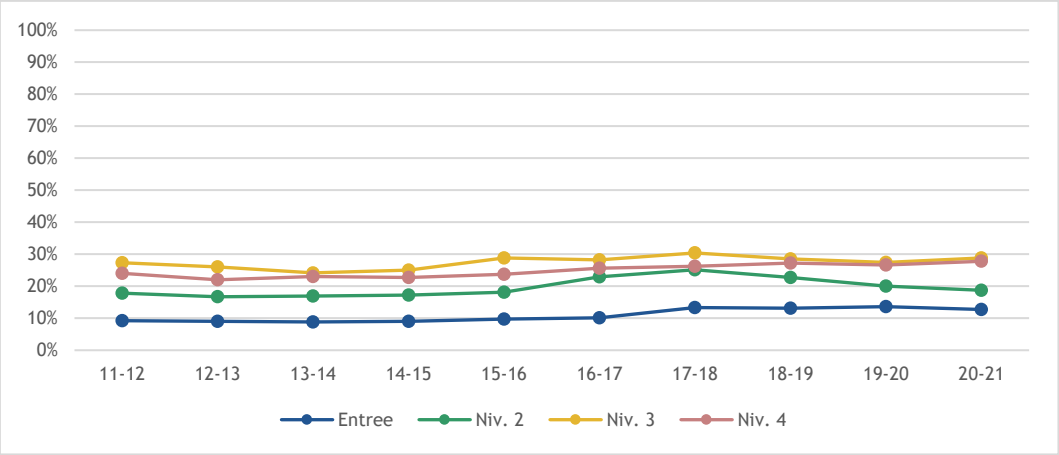

Figuur 2.13 Aandeel switchers per niveau onder eerstejaars BOL-studenten (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020)

Ook in het aandeel eerstejaars BOL-studenten dat uitvalt zien we weinig verschillen tussen het cohort voorafgaand aan corona en de cohorten erna (figuur 2.14). Onder entree- en niveau 2-studenten daalde het aandeel uitvallers het eerste coronajaar, waarna het in 2020-2021 weer steeg naar het niveau voorafgaand aan de coronapandemie (entree: 14% in 2018-2019, 12% in 2019-2020, 14% in 2020-2021; niveau 2: 9% in 2018-2019, 8% in 2019-2020, 9% in 2020-2021). Onder niveau 3- en niveau 4-studenten daalde het aandeel uitvallers ook licht in het eerste coronajaar (met één procentpunt), waarna het aandeel gelijk bleef (niveau 3: 8% in 2018-2019, 7% in 2019-2020 en in 2020-2021; niveau 4: 6% in 2018-2019, 5% in 2019-2020 en in 2020-2021).

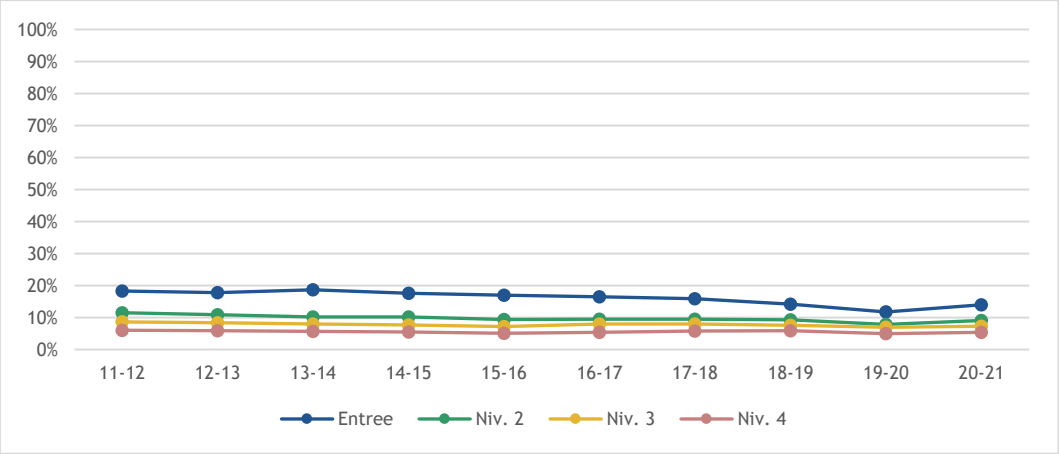

Figuur 2.14 Aandeel eerstejaars BOL-studenten dat uitvalt per niveau (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020)

Wanneer we het aandeel switchers onder eerstejaars BBL-coronacohorten vergelijken (zie bijlage 1, figuur 9.5,) met het eerstejaars cohort voorafgaand aan corona, zien we dat dit aandeel onder entree- en niveau 2-studenten met één procentpunt is gedaald (entree: van 4% in 2018-2019 naar 3% in 2020-2021; niveau 2: van 8% in 2018-2019 naar 7% in 2019-2020, waarna dit aandeel gelijk bleef). Onder niveau 3- en niveau 4-studenten nam dit percentage in dezelfde periode juist met één procentpunt toe (niveau 3: van 7% in 2018-2019 naar 8% in 2020-2021; niveau 4: van 4% in 2018-2019 naar 5% in 2019-2020, waarna dit aandeel gelijk bleef).

Ook in het aandeel eerstejaars BBL-studenten geldt dat de ontwikkeling die we bij de coronacohorten zien vergelijkbaar is met de ontwikkelingen in de jaren ervoor (zie bijlage 1, figuur 9.6). Onder entree-studenten steeg het aandeel uitvallers juist in het jaar voorafgaand aan corona (18% in 2018-2019), waarna dit aandeel onder het eerste coronacohort ook weer daalde en vervolgens gelijk bleef (16% in 2019-2020 en in 2020-2021). Onder niveau 3- en niveau 4-studenten is het aandeel uitvallers voor en na corona nagenoeg gelijk gebleven (verandering van maximaal 1% per jaar vanaf 2015). Bij niveau 2-studenten daalde het aandeel uitvallers onder de coronacohorten in totaal wel met drie procent ten opzichte van het laatste pre-coronacohort, maar in de jaren voorafgaand aan de pandemie zien we vergelijkbare schommelingen.

Diplomarendement mbo

Het aandeel mbo-studenten dat het diploma binnen vier jaar behaalde is weinig veranderd (bijlage 1; figuur 9.7 en figuur 9.8**)**. De jaartallen geven weer in welk studiejaar het cohort met de opleiding is gestart, wat betekent dat 2016-2017 het eerste cohort is dat studenten bevat die tijdens de coronapandemie het diploma behaalden (vier jaar later: 2019-2020). Het betreft echter geen cohorten met énkel studenten die tijdens corona de opleiding verlieten: een entree-student die in 2015-2016 startte, kan bijvoorbeeld al in datzelfde jaar, of eventueel het jaar erna (2016-2017) het diploma hebben behaald.

Het diplomarendement onder BOL-studenten is weinig veranderd (zie bijlage 1, figuur 9.7). Voor mbo-instromers in 2016-2017 en 2017-2018 zien we dat deze groep in mindere mate het diploma heeft behaald in 4 jaar ten opzichte van instroomcohorten voor hen. Voor niveau 3 en 4 ligt dit in 2017/2018 respectievelijk 2,8 en 2,5 procentpunten lager ten opzichte van 2015/2016. Voor niveau 2 en de entreeopleiding ligt dit percentage juist hoger, maar hiervoor geldt dat de nominale duur van de opleiding slechts twee of één jaar is.

Wanneer we kijken naar het diplomarendement onder BBL-studenten (zie bijlage 1, figuur 9.8) zien we dat het diplomarendement voor niveau 2 en 3 is afgenomen voor cohort 2017-2018 ten opzichte van 2015-2016 met respectievelijk 3,5 en 3,1 procentpunten. Voor entree geldt dat het rendement is toegenomen (wat de meerjarige trend volgt) terwijl voor niveau 4 geldt dat het rendement voor instromers in 2017-2018 op hetzelfde niveau ligt als voor het instroomcohort 2015-2016 (met een lichte daling voor cohort 2016-2017).

Doorstroom mbo-gediplomeerden

Figuur 2.15 geeft per studiejaar en onderwijsniveau het aantal studenten weer dat in dat jaar een BOL-diploma behaalde. Enkel op niveau 2 zien we tijdens de coronapandemie in algemene zin nog een toename in het aantal behaalde diploma's. Hoewel dit aantal eerst afnam van 20.223 in 2018-2019 naar 19.410 in 2019-2020 (1e coronajaar), behaalden in 2020-2021 meer niveau 2-studenten hun diploma (20.571) dan in 2018-2019. Onder entree- en niveau 3-studenten nam het aantal behaalde diploma's per jaar juist af in de coronajaren ten opzichte van het jaar daaraan voorafgaand (entree: 7.636 in 2018-2019, 7.761 in 2019-2020 en 7.432 in 2020-2021; niveau 3: 20.106 in 2018-2019, 17.942 in 2019-2020 en 16.848 in 2020-2021). Procentueel gezien gaat het bij niveau 3-studenten ook om een vrij grote afname tussen 2018-2019 en 2020-2021, namelijk van zestien procent. Onder niveau 4-studenten bleef het aantal behaalde diploma's ten slotte nagenoeg gelijk, met elk jaar ruim 65.600 diploma's.

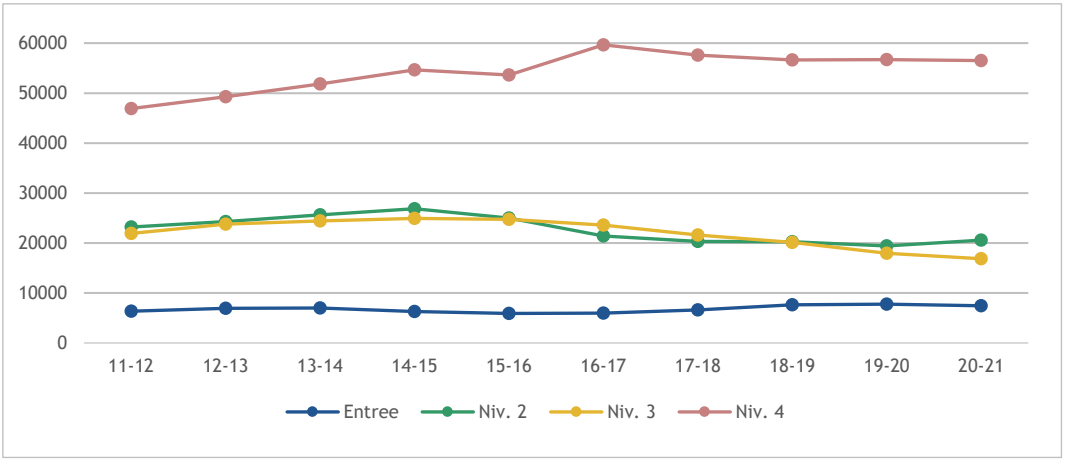

Figuur 2.15: Aantal BOL-gediplomeerden (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020)

Figuur 2.16 is het aantal behaalde diploma's per studiejaar onder BBL-studenten weergegeven. Bij deze groep zien we in de coronajaren enkel een afname onder entree-studenten. Hoewel het aantal entree-diploma's in 2019-2020 nog toenam van 2.138 (2018-2019) naar 2.409, nam dit aantal in 2020-2021 weer af naar 2.098. Bij de overige drie onderwijsniveaus nam het aantal behaalde diploma's juist toe in de jaren van de coronapandemie: onder niveau 2-studenten van 13.086 (2018-2019) naar 13.622 (2020-2021), onder niveau 3-studenten van 17.782 naar 19.497, en onder niveau 4-studenten van 12.224 naar 15.178.

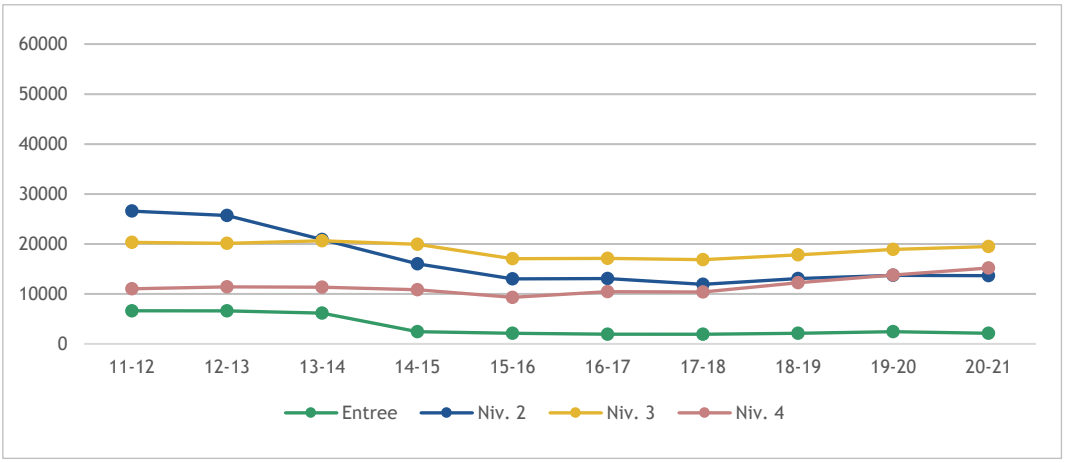

Figuur 2.16: Aantal BBL-gediplomeerden (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020)

Figuur 2.17 geeft weer hoeveel BOL-gediplomeerden direct na diplomering starten aan een vervolgopleiding binnen het mbo dan wel het hbo. Wat betreft de doorstroom binnen het mbo zien we voor alle niveaus een lichte stijging tussen het eerste coronajaar (2019-2020) en het laatste jaar voorafgaand daaraan (2018-2019). In het meest recente jaar is dit op hetzelfde niveau als 2019-2010 of licht gedaald. Onder de niveau 4 BOL-gediplomeerden zien we daarnaast in eerste instantie wel een toename in het eerste coronajaar in het aandeel dat doorstroomt naar het hbo (van 40% in 2018-2019 naar 43% in 2019-2020), maar in 2020-2021 nam dit weer af tot 41 procent.

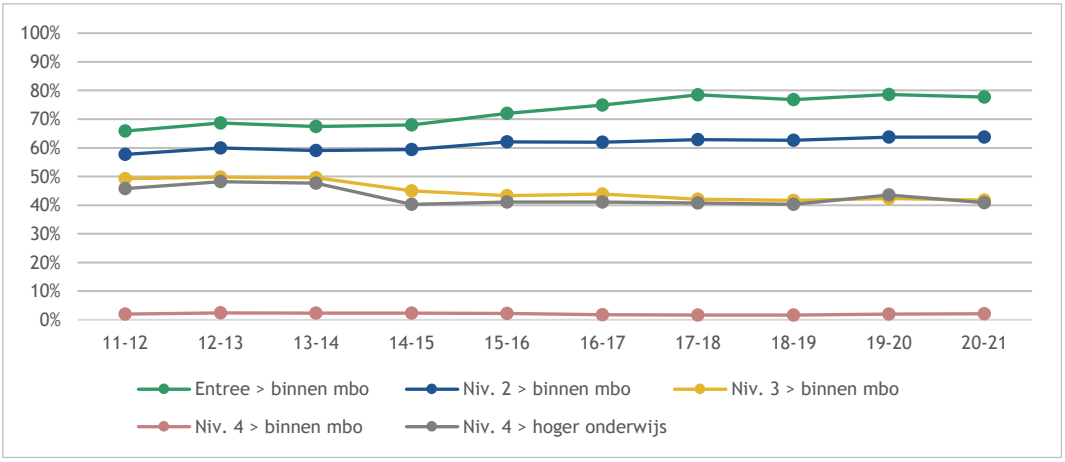

Figuur 2.17: Aandeel BOL-gediplomeerden dat direct na diplomering doorstroomt binnen mbo/naar hbo (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020)

Ook onder BBL-gediplomeerden zien we tot slot vrijwel geen verschil in het aandeel dat direct na diplomering doorstroomt naar een vervolgopleiding voor en na de uitbraak van de coronapandemie (zie bijlage 1, figuur 9.9). Onder de niveau 2 BBL-gediplomeerden daalde het aandeel doorstromers binnen het mbo wel nog van 39 procent in 2018-2019 naar 36 procent in 2019-2020, maar in 2020-2021 was dit aandeel met 38 procent weer ongeveer even groot als in het jaar voor de corona-uitbraak. Voor de overige drie niveaus geldt dat in 2020-2021 44 procent van de entree-gediplomeerden doorstroomde binnen het mbo, negentien procent van de niveau 3-gediplomeerden en één procent van de niveau 4-gediplomeerden. Daarnaast stroomde nog zes procent van de niveau 4-gediplomeerden door naar een hbo-opleiding (niet gepresenteerd in de figuur); dit is vergelijkbaar met eerdere jaren.

Instroom in het hoger onderwijs

Figuur 2.18 toont de instroom in de hbo- en wo-bachelors en in de associate degrees (inclusief internationale studenten). Alle drie de categorieën laten een vergelijkbaar beeld zien, hoewel verschillend in hevigheid: een stijging in het aantal instromende studenten in het eerste jaar dat corona van invloed hierop kan zijn geweest (2020-2021 m.b.t. instroom) en vervolgens een daling in het daaropvolgende jaar. Naast de coronapandemie zouden de Tweede Kamerverkiezingen van maart 2021 ook een mogelijke verklaring kunnen bieden voor deze daling in de instroom. Tijdens de verkiezingen was de afschaffing van het leenstelsel namelijk een belangrijk thema, en in hoeverre dat van invloed is geweest op de studiekeuze van studenten is onduidelijk.

Bij de associate degrees stroomden in 2019-2020 nog 4.136 studenten in, en in 2021-2022 ging dit om 5.199. Bij de hbo-bachelors ging het om 91.447 instromers in 2019-2020 respectievelijk 88.765 in 2021-2022, en bij de wo-bachelors stroomden ten slotte in 2019-2020 nog 46.881 studenten in en in 2021-2022 nam dit toe tot 50.821. Wanneer we kijken naar de hele periode van het laatste pre-coronajaar (2019-2020) tot en met het meest recente jaar, dan is enkel bij de hbo-bachelors sprake van een kleine afname in het absolute aantal instromers.

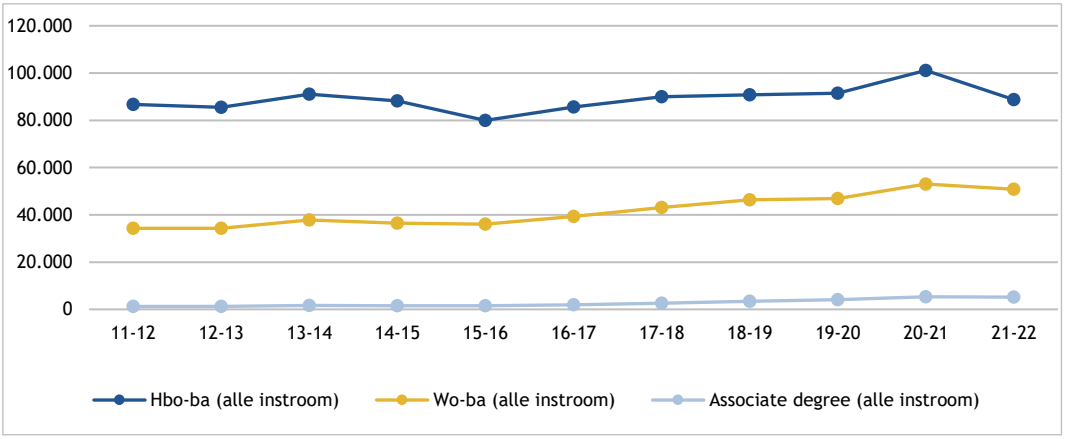

Figuur 2.18: Instroom in de bachelors en associate degrees (eerstejaars hoger onderwijs, voltijd, deeltijd en duaal) (bron: 1cHO 2011-2021)

Figuur 2.19 geeft het aantal internationale studenten weer dat instroomt in het hoger onderwijs, zoals bepaald door DUO aan de hand van vooropleiding en het geboorteland. Dit aantal neemt al toe sinds studiejaar 2014-2015, met name in het wo. De pandemie lijkt ook weinig tot geen negatieve invloed op deze instroom te hebben gehad: bij de wo-bachelors nam het aantal internationale instromers in het eerste coronajaar toe van 13.374 (2019-2020) naar 14.793 (2020-2021), en in het tweede jaar steeg dit verder door naar 17.939 (een stijging van 34% ten opzichte van het laatste pre-coronajaar 2019-2020). Bij de hbo-bachelors nam het aantal internationale instromers in het eerste coronajaar ietwat af, van 7.782 in 2019-2020 naar 7.277 in 2020-2021, maar ook hier nam het aantal in 2021-2022 weer toe naar 8.229 (een stijging van bijna 6% ten opzichte van 2019-2020).

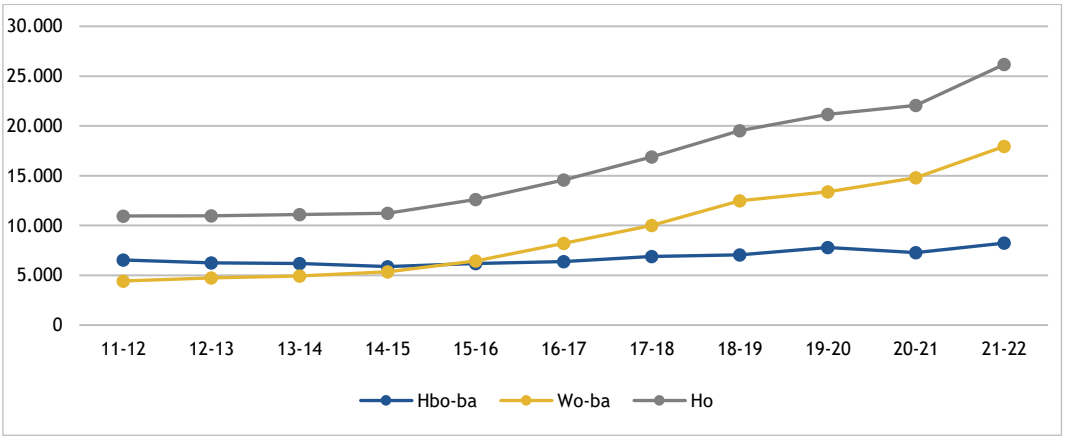

Figuur 2.19: Aantal internationale studenten (instroom) voltijd bachelor (excl. ad) (bron: 1cHO 2011-2021)

Uitval en switch hoger onderwijs

In figuur 2.20 is het aandeel eerstejaarsstudenten dat uitvalt of switcht per studiejaar weergegeven, uitgesplitst naar soort hoger onderwijs. Onder hbo'ers zien we, zowel met betrekking tot uitval als switch, een daling. Het aandeel hbo-switchers daalde van 21 procent in 2018-2019 (laatste pre-coronajaar) naar 17 procent in 2019-2020 en tot slot naar 16 procent in 2020-2021, en het aandeel hbo'ers dat uitviel daalde van 15 procent in 2018-2019 naar 12 procent in 2019-2020 en 2020-2021. Ook in het wo namen beide aandelen af, namelijk met drie procent (switch) en één procent (uitval). De ontwikkelingen fluctueerden hier wel wat meer: het aandeel switchers daalde eerst van 18 procent (2018-2019) naar 13 procent (2019-2020), maar nam het vervolgens weer toe naar 15 procent (2020-2021). Het aandeel dat uitviel nam daarnaast eerst af van zeven procent (2018-2019) naar vijf procent (2019-2020) en vervolgens weer toe naar zes procent (2020-2021).

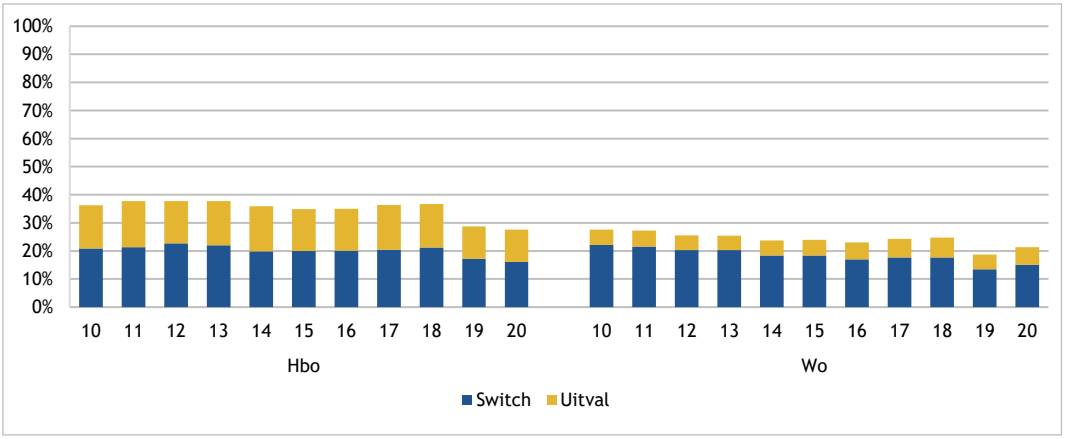

Figuur 2.20: Eerstejaars uitval en switch ten opzichte van alle eerstejaars (1cHO, eerstejaarscohorten 2010-2020)

Figuur 2.21 geeft inzicht in het aandeel eerstejaarsstudenten dat uitvalt en switcht, uitgesplitst naar vooropleiding. Met name in het eerste coronajaar (2019-2020) zien we voor elke vooropleiding een daling in dit aandeel (havo > hbo: van 28% naar 31%; mbo > hbo: van 38% naar 28%; vwo > hbo: van 22% naar 20%; vwo > wo: van 24% naar 19%). Het daaropvolgende jaar zet deze daling nog een klein beetje door bij de hbo'ers met een mbo en havo vooropleiding, terwijl er bij de hbo'er met een vwo-vooropleiding geen verandering meer optrad. Het aandeel switchers en uitvallers bij de groep wo'ers met een vwo-vooropleiding nam in 2020-2021 ten slotte juist weer wat toe (van 19% naar 22%). Over het algemeen is er bij elke groep sprake van een daling in het totaal aan switch en uitval over de periode van 2018-2019 tot en met 2020-2021, en bij de groep hbo'ers met een mbo-vooropleiding is deze daling met 11 procent het grootst.

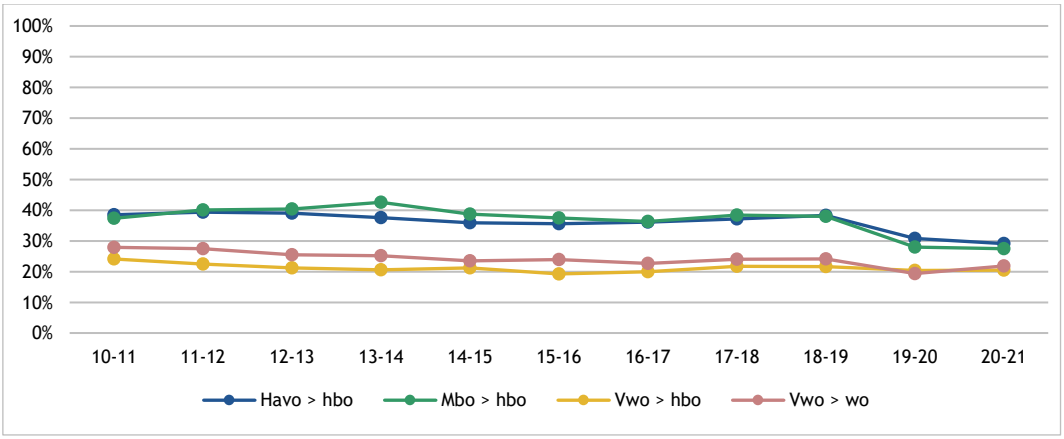

Figuur 2.21: Eerstejaars uitval en switch ten opzichte van alle eerstejaars, naar vooropleiding (1cHO, eerstejaarscohorten 2010-2020)

Uit een vergelijking van de eerstejaars Nederlandse studenten met een vwo-vooropleiding met internationale studenten figuur 2.22), blijken veranderingen in het aandeel uitvallers en switchers de afgelopen jaren vergelijkbaar, maar net iets sterker onder de internationale studenten. Onder Nederlandse studenten slonk deze groep van 24 procent in 2018-2019 naar 19 procent in 2019-2020, waarna het aandeel weer toenam tot 22 procent in 2020-2021. Onder de internationale studenten nam dit aandeel af van 25 procent in 2018-2019 naar zeventien procent in 2019-2020. In 2020-2021 nam het aandeel tot slot weer toe naar 20 procent. Over de gehele periode van 2018-2019 tot en met 2020-2021 daalde het aandeel switchers en uitvallers onder Nederlandse studenten met twee procentpunten, en onder de internationale studenten met vijf procentpunten.

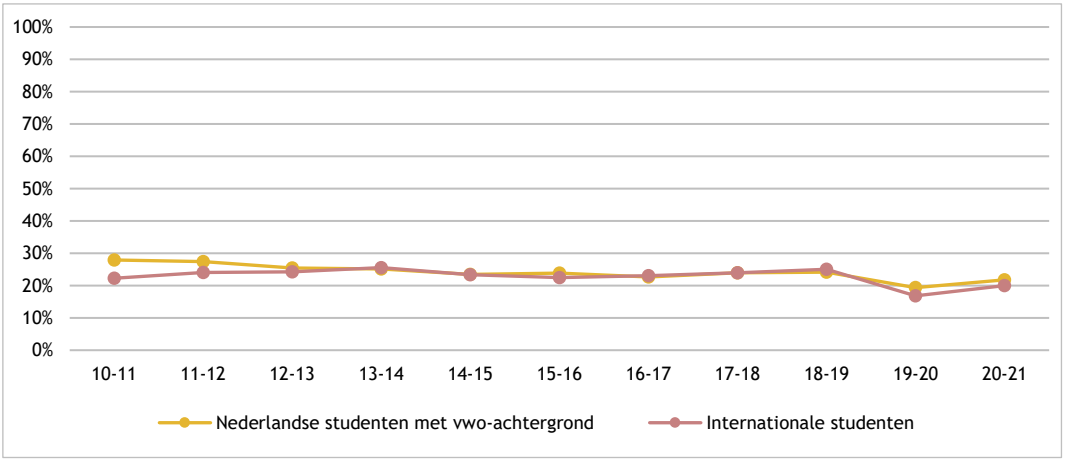

Figuur 2.22: Eerstejaars uitval/switch van internationale studenten in het wo, vergeleken met Nederlandse studenten met een vwo-achtergrond (1cHO, eerstejaarscohorten 2010-2020)

Diplomarendement hoger onderwijs

In figuur 2.23 is het percentage hbo-bachelorstudenten weergegeven dat binnen vijf jaar na de start is afgestudeerd (diplomarendement), uitgesplitst naar de hoogst behaalde vooropleiding. Deze gegevens zijn inclusief switchers die binnen vijf jaar hun diploma behalen. Ook hier verwijzen de jaartallen naar het studiejaar waarin het cohort met de studie is gestart, en is het cohort dat in 2015-2016 startte dus het eerste (mogelijke) coronacohort (vijf jaar later: 2019-2020). Gezien de minimale studieduur van vier jaar zijn hbo-studenten die in 2015-2016 begonnen dus in de coronaperiode afgestudeerd, als zij langer dan 4,5 jaar over hun studie hebben gedaan.

Over het algemeen is de afgelopen jaren een kleine stijging van twee procent zichtbaar in het aandeel dat het lukt om de studie binnen vijf jaar af te ronden (van 50% onder het 2014-2015-cohort naar 52% onder de cohorten 2015-2016 en 2016-2017). Onder de hbo'ers met een havo-vooropleiding steeg dit aandeel van vijftig procent onder het laatste pre-coronacohort (2014-2015) naar 51 procent een cohort later (2015-2016). In het startcohort van 2016-2017 bleef dit aandeel gelijk. Onder de hbo'ers met een mbo-achtergrond nam het aandeel daarnaast elk cohort met twee procentpunten toe (van 46% onder 2014-2015-cohort, naar 48% onder 2015-2016-cohort en naar 50% onder 2016-2017-cohort). Onder de hbo'ers met een vwo-achtergrond bleef het aandeel dat binnen vijf jaar afstudeerde met elk jaar 68 procent ten slotte gelijk in deze periode.

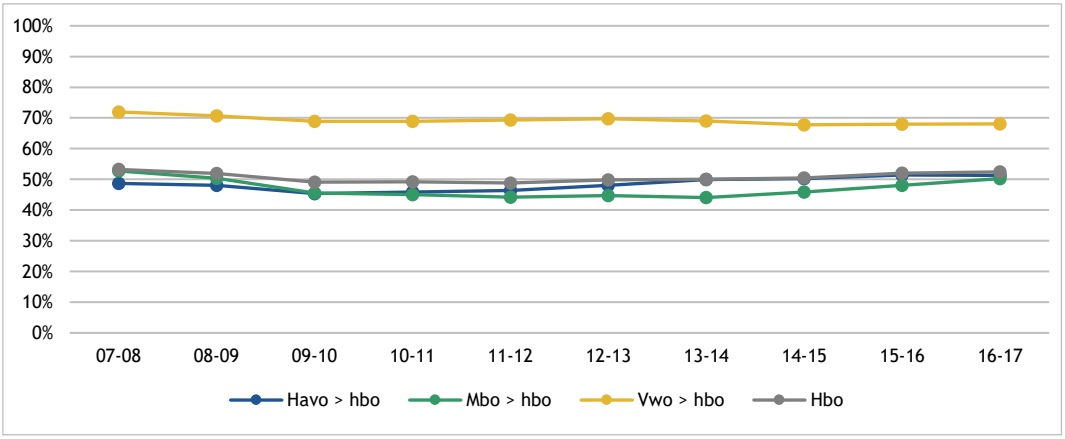

Figuur 2.23 Percentage (voltijd) hbo-studenten afgestudeerd binnen 5 jaar naar hoogste vooropleiding (bron: 1cHO; bewerking ResearchNed)

Figuur 2.24 geeft het diplomarendement onder wo-studenten weer: het aandeel studenten dat binnen vier jaar een bachelordiploma weet te behalen per instroomcohort. Het wo-diplomarendement is berekend op basis van enkel de studenten die in het tweede jaar nog dezelfde opleiding volgen, terwijl bij het wo-rendement ook andere studenten worden meegeteld (studenten die zijn gewisseld van opleiding of die zijn uitgevallen). Onder wo'ers is het instroomcohort 2016-2017 het eerste cohort met studenten die (mogelijk) afstudeerden tijdens de pandemie, indien zij 3,5 jaar of langer hebben gedaan over het behalen van het diploma (3,5 jaar later: halverwege studiejaar 2019-2020).

Ten opzichte van het laatste pre-coronacohort (2015-2016) is er bij de twee corona-instroomcohorten (2016-2017 en 2017-2018) weinig veranderd in het aandeel dat het bachelordiploma binnen vier jaar weet te behalen. Het wo-opleidingsrendement bleef onder het eerste corona-instroomcohort gelijk (76% onder zowel 2015-2016- als onder 2016-2017-instroomcohort) en steeg onder het daaropvolgende instroomcohort met één procentpunt (2017-2018: 77%). Ook het wo-opleidingsrendement bleef gelijk wanneer we kijken naar het laatste pre-coronacohort en het eerste coronacohort (68% onder zowel 2015-2016- als onder 2016-2017-instroomcohort), maar nam onder het tweede corona-instroomcohort toe met twee procentpunten (naar 70%).

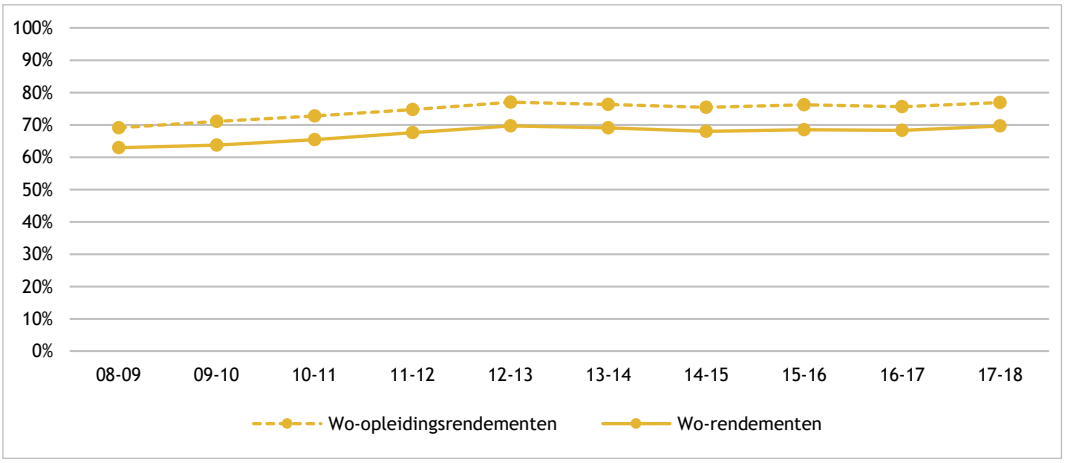

Figuur 2.24: De ontwikkeling van opleidingsrendementen en wo-rendementen in het wo na 4 jaar (nominaal + 1) instroomcohorten 2008 t/m 2017 (bron: ResearchNed)

Doorstroom vanuit hoger onderwijs

Ten slotte staan we in figuur 2.25 stil bij het aandeel hbo- en wo- bachelorgediplomeerden dat vervolgens start aan een hbo- of wo-masteropleiding. De stippenlijn geeft enkel de directe doorstroom aan, die wordt afgezet tegen de totale doorstroom inclusief indirecte doorstroom (doorgetrokken lijn). Wanneer we het laatste pre-coronajaar (2018-2019) weer vergelijken met de coronajaren (2019-2020 en 2020-2021), zien we dat de directe doorstroom onder mensen met een hbo-bachelor het eerste coronajaar gelijk bleef aan 2018-2019 (4%), en daarna toenam met één procentpunt. Onder de wo-bachelorgediplomeerden nam het aandeel dat doorstroomde naar een master toe van 67 procent in 2018-2019 naar 69 procent in 2019-2020, waarna dit aandeel gelijk bleef. De daling die we zien bij het laatste jaar van de totale doorstroom kan deels worden verklaard doordat de indirecte doorstroom twee jaar na afstuderen nog niet bekend is.

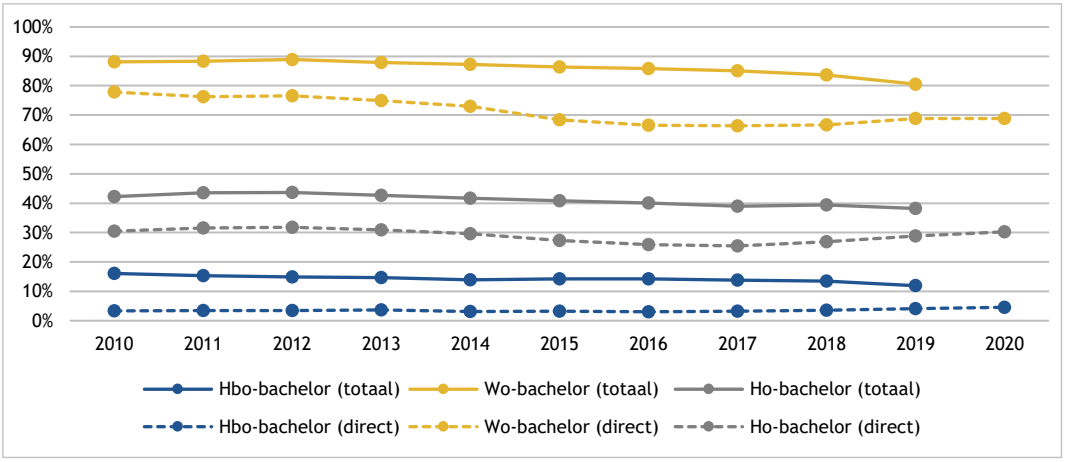

Figuur 2.25: Bachelorgediplomeerden voltijd die doorstromen naar een hbo- of wo-master naar soort ho-bachelor ten opzichte van totale bachelor diplomacohort (1cHO 2010-2020)

2.3 Samenvatting

Doorstroom vanuit het voortgezet onderwijs

Het totaal aantal vo-gediplomeerden is in 2019-2020 gestegen van zo'n 185.000 in 2018-2019 tot bijna 195.000. Dit is in 2020-2021 weer gedaald tot onder het niveau van 2018-2019. Deze stijging komt door de versoepelde doorstroom die in 2019-2020 mogelijk was. De CE- en SO-cijfers wijzen er ook op dat gediplomeerden in 2020-2021 verschillen van eerdere diplomacohorten: zij hebben gemiddeld lagere CE-cijfers en SO-cijfers t.o.v. het pre-coronacohort.

De doorstroom van vmbo-gediplomeerden naar het mbo is tussen 2018-2019 en 2019-2020 nauwelijks veranderd; het jaar erna is dit afgenomen. De doorstroom binnen het voortgezet onderwijs is voor vmbo-gediplomeerden juist toegenomen, vooral voor vmbo-g en vmbo-t leerlingen. Voor havo-gediplomeerden geldt dat de doorstroom naar het hbo is toegenomen in 2019-2020 In 2020-2021 is er weer een afname zichtbaar: voor dat havo-diplomacohort is juist een toename zichtbaar in de doorstroom binnen het voortgezet onderwijs. Voor vwo-gediplomeerden geldt dat in het eerste coronajaar de doorstroom naar het wo en hbo is toegenomen; dit is voor gediplomeerden in 2020-2021 weer wat afgenomen.

Instroom mbo en uitval en switch

Het aantal inschrijvingen voor de BOL is in 2021-2022 sterk gedaald t.o.v. voorgaande jaren. Dit komt met name door de daling van het aantal niveau 4-studenten. Voor de BBL is dit aantal eerst afgenomen en daarna enigszins hersteld. Het aandeel opleiding- en/of instellingsswitchers en uitstromers voor BOL-instromers verschilt niet of weinig in de jaren voor en na de uitbraak van corona. Voor alle niveaus daalde de uitval in het eerste coronajaar 2019-2020, voor entree- en niveau 2 studenten steeg het daarna weer in 2020-2021 en voor niveau 3 en 4 studenten bleef het daarna gelijk. Het aandeel switchers onder eerstejaars entree- en niveau 2 BBL-studenten is licht gedaald; onder niveau 3 en 4 studenten nam dit percentage juist licht toe. Ook het aandeel eerstejaars BBL-studenten dat uitvalt in coronacohorten verschilt weinig van het aandeel uitvallers in pre-coronacohorten.

Diplomarendement mbo

Het aandeel BOL niveau 3 en 4 studenten dat binnen vier jaar het diploma behaald heeft, is lager voor mbo-instromers in 2016-2017 en 2017-2018 t.o.v. de instroomcohorten voor hen. Voor niveau 2 en entree is het dit aandeel juist hoger, maar hiervoor geldt dat de nominale duur van de opleiding slechts één of twee jaar is. Een eventuele invloed van de coronapandemie is daarom hier moeilijk te bepalen. Het diplomarendement voor BBL-studenten niveau 2 en 3 is afgenomen voor latere cohorten, voor entree is dit juist toegenomen, en voor niveau 4 gelijk gebleven.

Doorstroom mbo-gediplomeerden

Het aantal studenten dat een BOL-diploma behaalde tijdens de coronapandemie is op niveau 2 gestegen, onder entree- en niveau 3-studenten gedaald per jaar en onder niveau 4-studenten bleef het aantal nagenoeg gelijk. Voor de BBL is dit enkel afgenomen onder entreestudenten; bij de overige niveaus was er sprake van een toename. Het aandeel BOL-gediplomeerden dat doorstroomt binnen het mbo is licht gestegen tussen 2019-2020 en 2020-2021 t.o.v. 2018-2019, met name voor de entreeopleiding en niveau 2. De doorstroom van BOL niveau 4-gediplomeerden naar het hbo is voor gediplomeerden in 2019-2020 toegenomen (met 3 procentpunten); het jaar erna is dit percentage wat afgenomen maar nog steeds 1 procentpunt hoger dan voor gediplomeerden in 2018-2019. Onder BBL-gediplomeerden is vrijwel geen verschil te zien in het aandeel gediplomeerden dat direct doorstroomt binnen het mbo voor en na de uitbraak van de coronapandemie; alleen voor niveau 2 is een lichte daling te zien, gevolgd door een stijging.

Instroom in het hoger onderwijs en uitval en switch

De instroom in het hoger onderwijs liet een stijging zien in 2020-2021, het eerste jaar dat corona van invloed kon zijn op de instroom. Vervolgens daalde de instroom weer in 2021-2022. Deze stijging en daling was het sterkt voor hbo bachelor instromers. Het aantal internationale studenten dat instroomt in het hoger onderwijs neemt al toe sinds 2014-2015, met name in het wo. Deze stijging heeft zich ook tijdens de pandemie doorgezet, waardoor het lijkt dat de pandemie weinig tot geen negatieve invloed heeft op de instroom.

Het aandeel eerstejaars studenten dat uitvalt en switcht is onder zowel hbo'ers als wo'ers gedaald van 2018-2019 (pre-corona) tot 2020-2021; voor wo'ers is er een toename in 2020-2021 t.o.v. 2019-2020, maar dit blijft onder het pre-corona niveau. In het eerste coronajaar (2019-2020) is er voor elke vooropleiding (havo>hbo, mbo>hbo, vwo>hbo en vwo>wo) een daling zichtbaar in het aandeel eerstejaarsstudenten dat uitvalt en switcht. In 2020-2021 zet deze daling zich voort bij de hbo'ers met een mbo- en havo-vooropleiding, terwijl bij de hbo'ers met een vwo-vooropleiding geen verandering en onder wo'ers met een vwo-vooropleiding een kleine toename plaatsvond. De grootste veranderingen zijn te zien bij de groep hbo'ers met een mbo-vooropleiding. De daling van uitval en switch onder eerstejaars internationale studenten is net iets sterker dan onder Nederlandse studenten met een vwo-vooropleiding.

Diplomarendement hoger onderwijs

Het percentage hbo-bachelorstudenten dat binnen vijf jaar na de start is afgestudeerd, is over het algemeen licht gestegen de afgelopen jaren; dit aandeel steeg het meest onder hbo'ers met een mbo-achtergrond. Ook onder wo'ers is er geen daling zichtbaar wat betreft het opleidingsrendement en wo-rendement: het percentage studenten dat het ba-diploma in de nominale duur + 1 haalt is voor de laatste twee cohorten (2016-2017 en 2017-2018) niet afgenomen. Vooralsnog is hier dus geen duidelijke invloed van corona(maatregelen) zichtbaar.

Doorstroom vanuit hoger onderwijs

Ook onder de doorstroom binnen het hoger onderwijs is de verandering beperkt; het aandeel hbo-bachelorgediplomeerden dat start aan een hbo- of wo-masteropleiding is in het eerste coronajaar gelijk gebleven aan 2018-2019, en in 2020-2021 toegenomen met 1 procentpunt. Onder wo-bachelorgediplomeerden nam het aandeel dat doorstroomde naar een master toe tussen 2018-2019 en 2019-2020 en bleef daarna gelijk in 2020-2021.

3 Thema 2: Welzijn van studenten en binding met de opleiding

3.1 Inleiding

Maatregelen ter bestrijding van COVID-19 zoals het afstandsonderwijs en de lockdown hebben een effect gehad op het welzijn van studenten. Voor sommige studenten was het afstandsonderwijs juist een voordeel, omdat ze nu beter meekwamen.[13] Onderzoek toont echter ook aan dat studenten eenzaamheid ervoeren, ondanks dat ze begrip hadden voor de manier waarop opleidingen op korte termijn het online onderwijs hadden ingericht.[14] Daarnaast voelden studenten zich minder verbonden met docenten, medestudenten en de opleiding als gevolg van onderwijs op afstand.[15] Onderzoek laat zien dat de ervaren sociale binding van studenten samenhangt met zowel hun studiesucces als hun welzijn.[16,17] In thema 2 wordt het welzijn van studenten en de binding die zij ervaren met de opleiding beschreven. Dat dit een belangrijk thema is blijkt wel uit de startmeting van de NPO Implementatiemonitor mbo-ho[18] waar naar voren is gekomen dat instellingen in het mbo en ho, na thema 1, de meeste middelen inzetten op thema 2.

Het is noodzakelijk verschillende databronnen te combineren om de relatie tussen coronamaatregelen en het welzijn van studenten en hun sociale binding met de opleiding te analyseren. Ondanks dat veel databronnen afgeleide indicatoren van studentwelzijn en binding bevatten, ontbreken gevalideerde meetinstrumenten onder de studentpopulatie (en op instellingsniveau), met name wat betreft welbevinden. In de psychologische literatuur wordt mentaal welzijn gemeten met behulp van gevalideerde instrumenten zoals de GP-Core.[19] Studentenmonitoronderzoeken daarentegen brengen vooral onderwerpen zoals studenttevredenheid, motivatie, studiekeuze en studievoortgang in kaart. Het is van belang duidelijk onderscheid te houden tussen begrippen zoals welzijn en tevredenheid, ook al is studenttevredenheid bijvoorbeeld wel een belangrijke proxy voor het welzijn van studenten.

In de Macromonitor NPO mbo-ho monitoren we het welzijn van studenten en hun binding door gebruik te maken van meerdere databronnen. Voor studenten in het hoger onderwijs gebruiken we de Studentenmonitor hoger onderwijs (die aan het einde van elk studiejaar [in mei/juni] plaatsvindt) en de Startmonitor (die op twee meetmomenten [in september en juni]) in het eerste jaar van de opleiding wordt afgenomen). Hiermee is voor deze studenten voldoende informatie uit verschillende databronnen beschikbaar en is externe validatie mogelijk door het combineren van meerdere bronnen. Voor studenten in het mbo gebruiken we de JOB-monitor en het Schoolverlatersonderzoek (SVO). Beide databronnen dekken echter thema's zoals welzijn en sociale binding niet volledig. Hierdoor zijn de bronnen voor mbo-studenten erg beperkt en is informatie uit meerdere databronnen en aanvullend onderzoek wenselijk. Dit onderzoek is uitgevoerd door onderzoeksbureau MOOZ, met medewerking van ResearchNed. MOOZ heeft in opdracht van OCW een vragenlijst ontwikkeld rondom thema 2 die is uitgezet onder 200.000 mbo- en ho-studenten. Wij verwijzen naar dit rapport voor een meer omvattend beeld over met name het welzijn van mbo-studenten.

13 https://www.ru.nl/nieuws-agenda/nieuws/nieuwsoverzicht/overig-nieuws/welzijn-studenten-druk-corona/
14 Zie o.a. Warps, J. & Broek, A. van den (2020). Studeren, studievoortgang en welbevinden tijdens corona; Brink, M., Broek, A. van den & Ramakers, C. (2021). Ervaringen van studenten met onderwijs en toetsen op afstand tijdens corona. Nijmegen: ResearchNed en publicaties o.b.v. het JOB-panel (mbo).
15 https://www.nro.nl/sites/nro/files/media-files/thema_2_-_rutger_kappe.pdf
16 Tinto, V. (2017). Through the eyes of students. Journal of College Student Retention: Research, Theory & Practice, 19(3), 254–269.
17 https://www.inholland.nl/onderzoek/publicaties/studiesucces-verbinden-als-stap-voorwaarts
18 https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2021/10/17/npo-implementatiemonitor-startmeting-mbo-hbo-wo
19 Evans, C., Connell, J., Audin, K., Sinclair, A., & Barkham, M. (2005). Rationale and development of a general population well-being measure: Psychometric status of the GP-CORE in a student sample. British Journal of Guidance & Counselling, 33(2), 153–173.

Binnen thema 2 worden de volgende indicatoren van studentwelzijn en sociale binding met de opleiding in kaart gebracht:

THEMA 2: INDICATOREN WELZIJN STUDENTEN EN SOCIALE BINDING MET DE OPLEIDING	
Indicatoren/uitkomstmaten mbo Welzijn: ▪ Subjectief welbevinden in relatie tot de opleiding en de school ▪ Tevredenheid opleiding ▪ Oordeel gezondheid student ▪ Persoonlijke omstandigheden opleiding Binding: ▪ Oordeel gevolgde opleiding	Indicatoren/uitkomstmaten ho Welzijn: ▪ Studentwelzijn ▪ Tevredenheid opleiding ▪ Studievoortgang ▪ Tevredenheid hulp studieproblemen ▪ Tevredenheid hulp persoonlijke problemen ▪ Tevredenheid contact met mentor, studieloopbaan-begeleider, etc. ▪ Tevredenheid voorzieningen Binding: ▪ Sociale binding studenten ▪ Sociale binding docenten ▪ Integratie (thuis voelen) ▪ Studiekeuze en match ▪ Overtuiging gekozen opleiding ▪ Studiemotivatie ▪ Tevredenheid sociale contacten studie

3.2 Resultaten mbo

In het geval van de JOB-monitor en het SVO zijn nog geen data beschikbaar van studenten of schoolverlaters gedurende de coronaperiode. Om deze reden ontbreekt in deze eerste tussenrapportage de presentatie van bevindingen voor mbo-studenten. Voor een beeld van het welzijn en de sociale binding van mbo-studenten verwijzen wij naar het zojuist genoemde aanvullende onderzoek dat is uitgevoerd door onderzoeksbureau MOOZ.[20] Ook ho-studenten zijn bevraagd in dit aanvullende onderzoek.

3.3 Resultaten hoger onderwijs

3.3.1 Welzijn

Studentwelzijn

Onder eerstejaarsstudenten in het hoger onderwijs is in juni 2020 gevraagd of hun persoonlijk welbevinden in de coronaperiode veel minder, hetzelfde of veel beter was dan normaal (zie figuur 3.1). De helft geeft aan dat hun persoonlijke welbevinden in de coronaperiode veel minder is dan normaal (hbo 47%, wo 54%). Dit is een aanwijzing dat de coronamaatregelen van invloed kunnen zijn geweest op het persoonlijk welzijn van eerstejaars in het hoger onderwijs.

20 Het aanvullende onderzoek uitgevoerd door onderzoeksbureau MOOZ is nog niet gepubliceerd. De publicatie zal beschikbaar zijn via hun website.

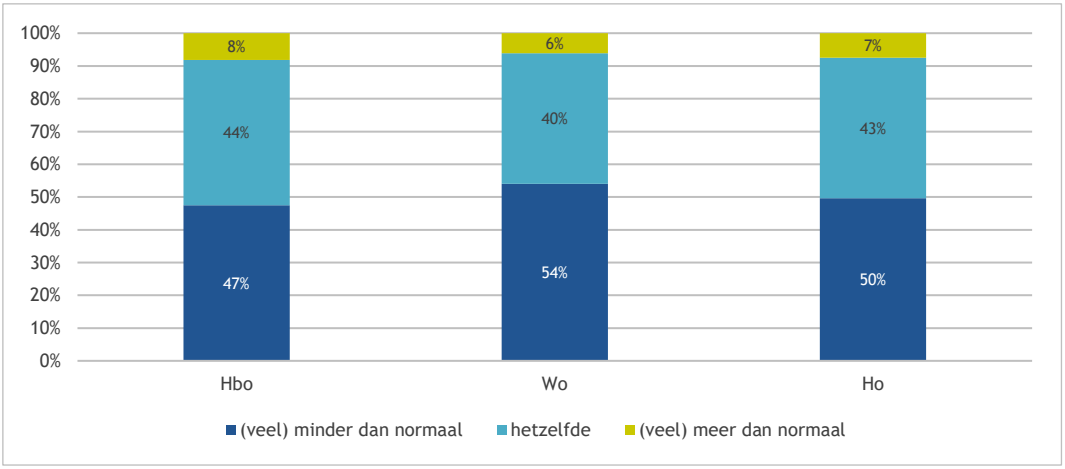

Figuur 3.1: Verandering in persoonlijk welbevinden gedurende de coronaperiode (in juni 2020) (bron: Startmonitor 2019)

Het aandeel eerstejaars dat aangeeft dat persoonlijke omstandigheden een hinder vormen om volledig op de studie te richten is na een afname in studiejaar 2019-2020 ten opzichte van het jaar ervoor weer aanzienlijk toegenomen in 2020-2021 (zie bijlage 2, figuur 9.10), zowel onder hbo'ers als wo'ers (hbo: 16% vs. 19%; wo: 13% vs. 17%). Een duidelijke aanwijzing voor de invloed van de coronamaatregelen is dit echter niet: ook in studiejaar 2018-2019 gaf ongeveer een op de vijf studenten aan dat persoonlijke omstandigheden een hinder vormen om op de studie te kunnen concentreren.

Tevredenheid opleiding

Figuur 3.2 laat het percentage studenten zien dat (zeer) tevreden is over hun studie in het algemeen, uitgesplitst naar studiejaar. Over de jaren heen is een redelijk stabiele trend te zien in tevredenheid met de opleiding voor studenten uit alle studiejaren. In het studiejaar 2020-2021 is er echter sprake van een significante daling ten opzichte van het voorgaande studiejaar (2019-2020) in het percentage vierdejaars studenten dat aangeeft tevreden te zijn over hun studie (64% vs. 60%). Opvallend is verder dat vierdejaars studenten in alle jaren minder tevreden zijn met hun studie dan studenten uit het eerste, tweede of derde jaar.

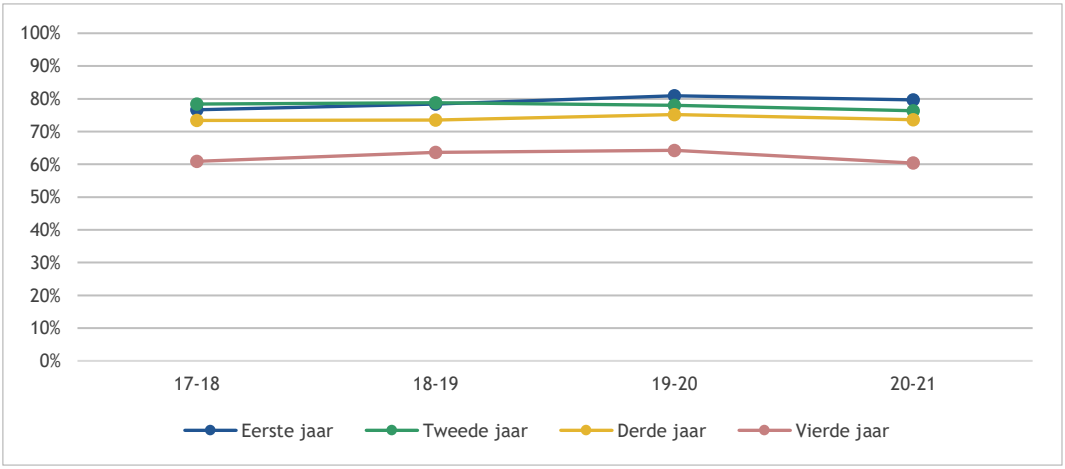

Figuur 3.2: Percentage studenten dat (zeer) tevreden is over studie in het algemeen (bron: Studentenmonitor 2017-2021)

Figuur 3.3 geeft een weergave van de mate waarin eerstejaars studenten tevreden zijn over verschillende aspecten van hun opleiding, uitgedrukt in rapportcijfers van 1 tot 10. De mate waarin eerstejaars over het algemeen tevreden zijn over hun opleiding en over de inhoud van hun studie is al jaren redelijk stabiel (rond de 7,5), ook gedurende de coronapandemie (blauwe en groene lijnen). Wat betreft de onderwijsmethode was in het eerste coronajaar in 2019-2020 sprake van een kleine toename in het gemiddelde rapportcijfer, maar in het tweede coronajaar zijn eerstejaars studenten minder tevreden dan het cohort van het jaar ervoor (2020: 6,8 vs. 2019: 7,1). Hoewel hier sprake is van lichte toe- en afname wijken de rapportcijfers niet bijster veel van elkaar af. Dat is wel het geval wat betreft de beoordeling over de sfeer en onderwijsvoorzieningen. Eerstejaars studenten zijn aanzienlijk minder tevreden over de sfeer en onderwijsvoorzieningen (computers, bibliotheek, onderwijsruimtes, enzovoort) in studiejaar 2020-2021 dan het studiejaar ervoor (sfeer: van 7,8 naar 7,1; onderwijsvoorzieningen: van 7,7 naar 6,9).

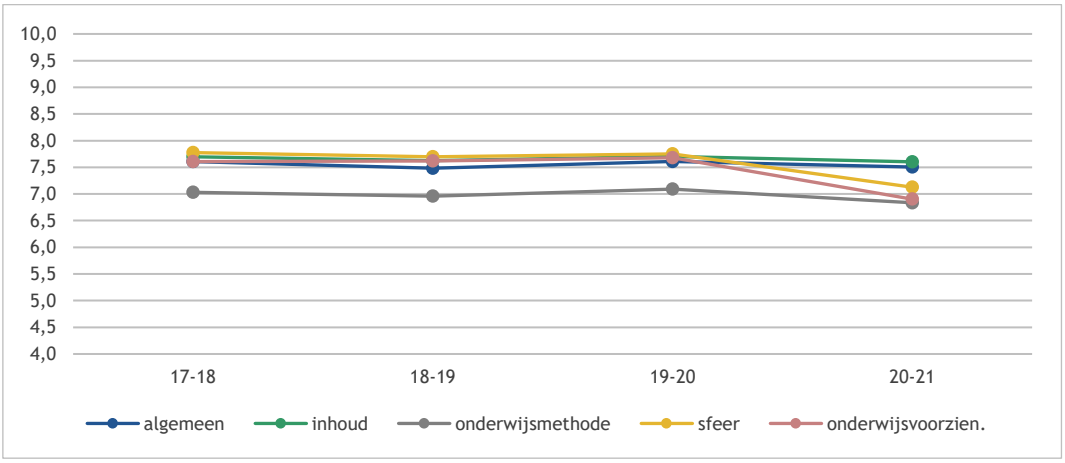

Figuur 3.3: Tevredenheid over opleiding uitgedrukt in rapportcijfer (in juni) (bron: Startmonitor 2017-2021)

Studievoortgang

In figuur 3.4 wordt het aandeel studenten weergegeven dat op of voor schema loopt ten opzichte van het programma. Een vergelijking van het meest recente studiejaar (2020-2021) met het jaar daarvoor (2019-2020) laat zien dat er onder tweede-en vierdejaars studenten een afname is in het percentage dat op of voor schema loopt (64% vs. 61% en 51% vs. 36%). Studenten uit het vierde jaar lopen in alle jaren het minst op of voor schema.

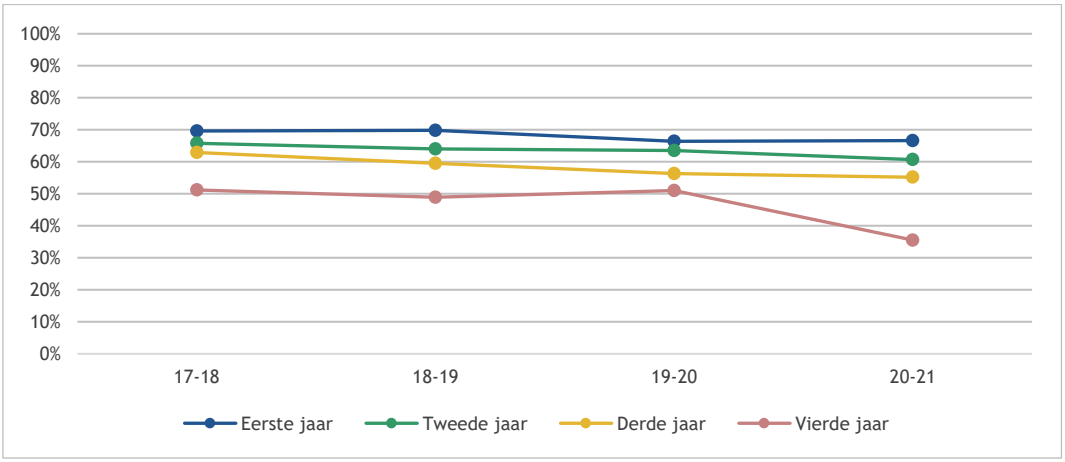

Figuur 3.4: Percentage studenten dat op of voor schema loopt ten opzichte van het programma (bron: Studentenmonitor 2017-2021)

Vierdejaars studenten geven over alle jaren heen minder vaak aan op of voor schema te lopen ten opzichte van hun eigen ambities (zie bijlage 2,figuur 9.11). Bovendien is in het studiejaar 2020-2021, in vergelijking met het jaar daarvoor, onder deze groep studenten een significante afname zichtbaar in het percentage dat op of voor schema loopt ten opzichte van de eigen ambities (55% vs. 43%).

Figuur 3.5 beschrijft het percentage studenten dat studievertraging op heeft gelopen, uitgesplitst naar studiejaar. Onder vierdejaars studenten is dit percentage in het studiejaar 2020-2021 significant toegenomen ten opzichte van 2019-2020 (57% vs. 69%). Ook is te zien dat vierdejaars studenten sinds 2017-2018 vaker studievertraging hebben opgelopen dan studenten uit de jaren daarvoor.

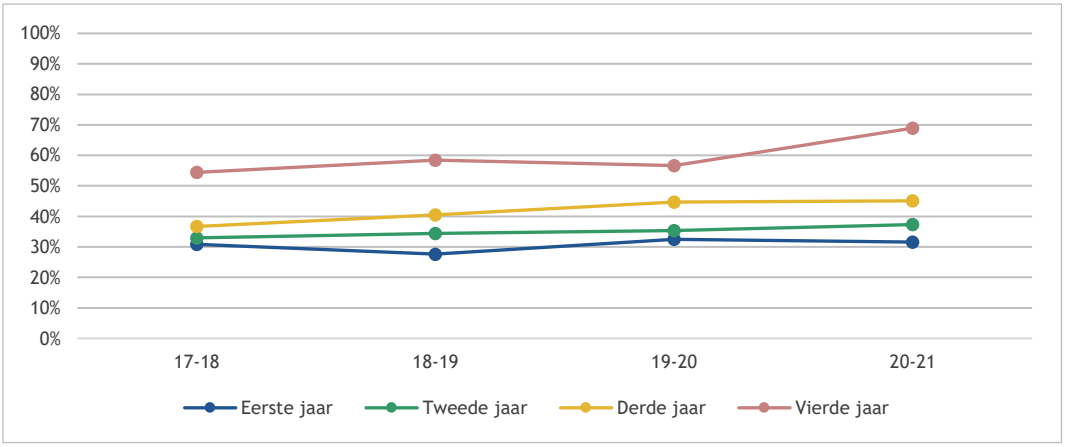

Figuur 3.5: Percentage studenten dat studievertraging heeft opgelopen (bron: Studentenmonitor 2017-2021)

Tot slot blijkt er onder eerstejaars ho-studenten vooralsnog geen afname te zijn van het gemiddeld aantal (zelf gerapporteerde) behaalde studiepunten in de coronajaren 2019-2020 en 2020-2021 ten opzichte van de pre-corona jaren (zie bijlage 2, figuur 9.12).

Tevredenheid hulp studieproblemen

Het aandeel studenten dat (zeer) tevreden is met hulp bij studieproblemen van hun mentor, tutor of studieloopbaanbegeleider tussen studiejaar 2017-2018 en 2020-2021 gelijk gebleven, rond 60% (zie figuur 3.6). Alleen de vierdejaars studenten laten een significante daling zien in tevredenheid tussen de studiejaren 2019-2020 en 2020-2021.

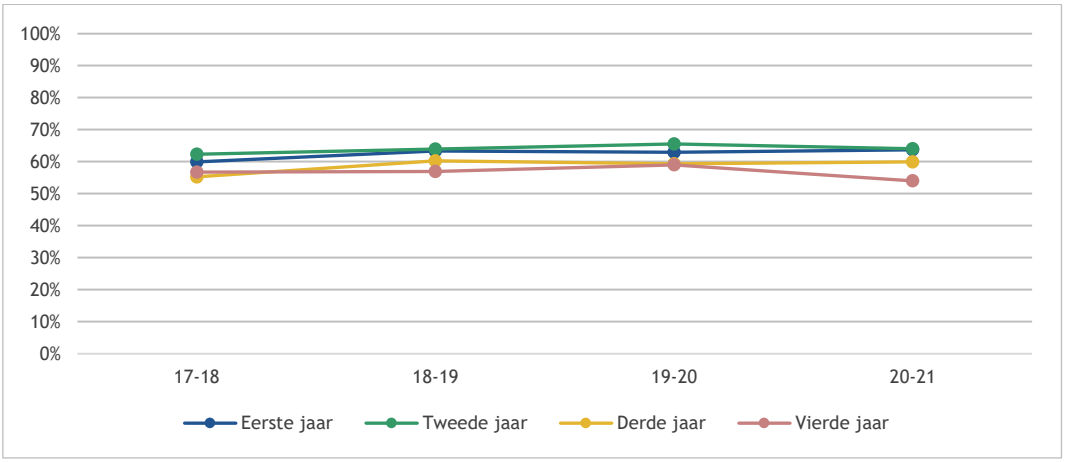

Figuur 3.6: Percentage studenten dat aangeeft (zeer) tevreden te zijn met hulp bij studieproblemen (bron: Studentenmonitor 2017-2021)

Onder eerstejaars hbo-studenten is de mate van tevredenheid toegenomen in 2019-2020 ten opzichte van het jaar ervoor; onder wo-studenten is de tevredenheid uitgedrukt in rapportcijfers stabiel gebleven (zie bijlage 2, figuur 9.13). Wel is in het studiejaar daarna, in 2020-2021, sprake van een significante afname in tevredenheid over de studiebegeleiding onder hbo- en wo-studenten (hbo: van 6,8 naar 6,3; wo: van 6,7 naar 6,1).

Tevredenheid hulp persoonlijke problemen

Figuur 3.7 geeft het aandeel studenten dat (zeer) tevreden is met hulp bij persoonlijke problemen/omstandigheden van hun mentor, tutor of studieloopbaanbegeleider. Vergelijkbaar met de tevredenheid over hulp bij studieproblemen is een constante trend zichtbaar. Eveneens geldt alleen voor vierdejaars studenten dat ze in studiejaar 2020-2021 minder (zeer) tevreden zijn met hulp bij persoonlijke problemen/omstandigheden vergeleken met studiejaar 2019-2020. Deze daling is significant.

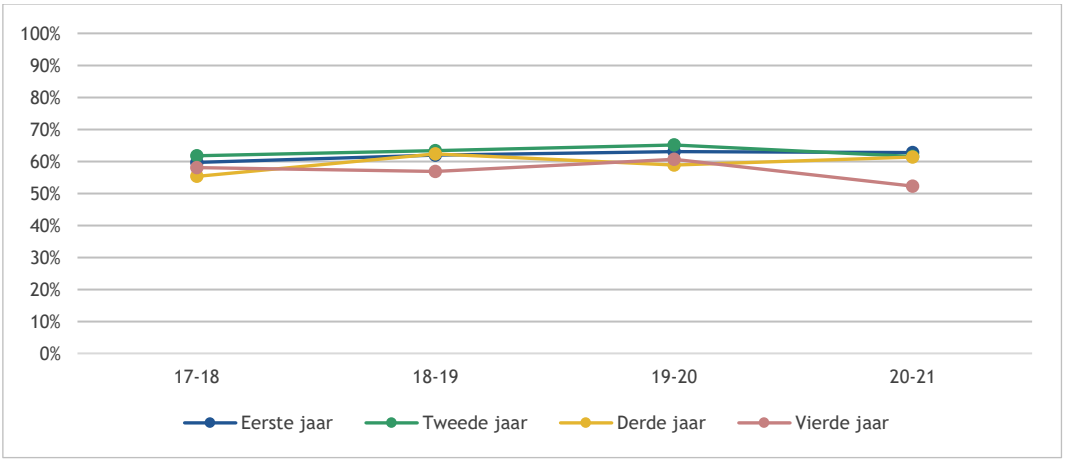

Figuur 3.7: Percentage studenten dat aangeeft (zeer) tevreden te zijn met hulp bij persoonlijke problemen/omstandigheden (bron: Studentenmonitor 2017-2021)

In de periode voor corona geeft 46 procent van de eerstejaars hbo-studenten aan dat de opleiding goed rekening houdt met persoonlijke omstandigheden; in het wo is dat 42 procent (zie bijlage 2, figuur 9.14). In het eerste coronajaar zien we een lichte stijging onder hbo'ers (2 procentpunten); voor wo'ers blijft dit aandeel bijna gelijk. In het tweede coronajaar (2020-2021) zien we onder beide groepen een aanzienlijke afname in het aandeel dat aangeeft dat de opleiding hier goed rekening mee houdt (hbo: afname van 7 procentpunten; wo: afname van 5 procentpunten).

Tevredenheid contact met medewerkers van onderwijsinstelling

Figuur 3.8 toont het percentage eerstejaars dat (zeer) tevreden is over de contacten met docenten, studieadviseurs of decanen, studieloopbaanbegeleiders en mentoren/tutors. In de periode voor corona en in 2019-2020 zijn weinig verschillen te bemerken. Tussen de vijfentwintig en dertig procent is in beide jaren (zeer) tevreden over de contacten met de docenten, studieadviseurs, enzovoort. In studiejaar 2020-2021 zien we echter een aanzienlijke toename in het aandeel eerstejaars dat zeer tevreden is over het contact met de verschillende medewerkers van hun opleiding of onderwijsinstelling (docenten: stijging 26 procentpunt; studieadviseur, studieloopbaanbegeleider en mentor: 8 procentpunten).

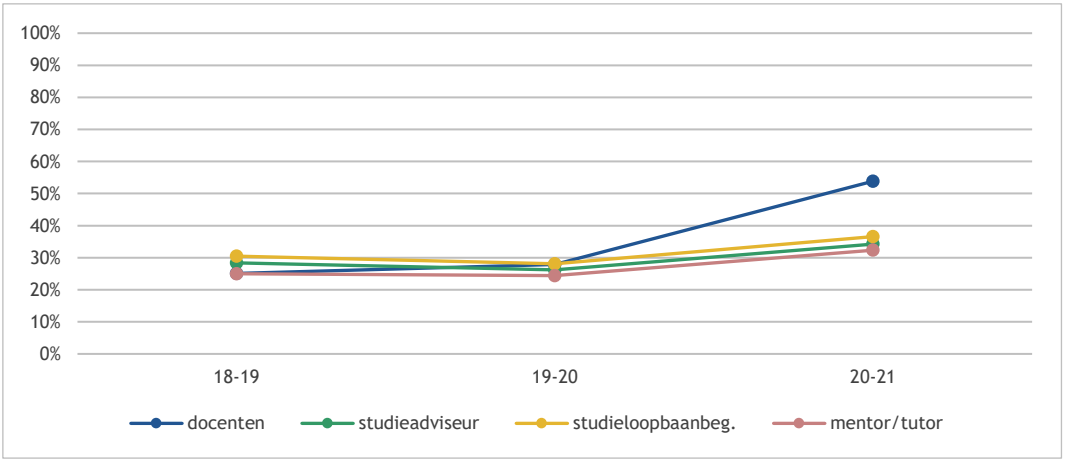

Figuur 3.8: Percentage eerstejaars dat (zeer) tevreden is over contacten met studieadviseur, studieloopbaanbegeleider, mentor, etc.(in juni) (bron: Startmonitor 2018-2021)

3.3.2 Binding

Integratie (thuis voelen)

Figuur 3.9 geeft het aandeel studenten weer dat vaak het gevoel heeft niet in het hoger onderwijs thuis te horen. Tussen de studiejaren 2017-2018 en 2019-2020 is een constante trend zichtbaar, tussen de 10% en 15% van de studenten voelt zich niet thuis in het hoger onderwijs. Voor eerstejaars, tweedejaars en vierdejaars studenten is tussen studiejaar 2019-2020 en 2020-2021 een significante stijging zichtbaar: meer studenten voelen zich vaak niet thuis in het hoger onderwijs.

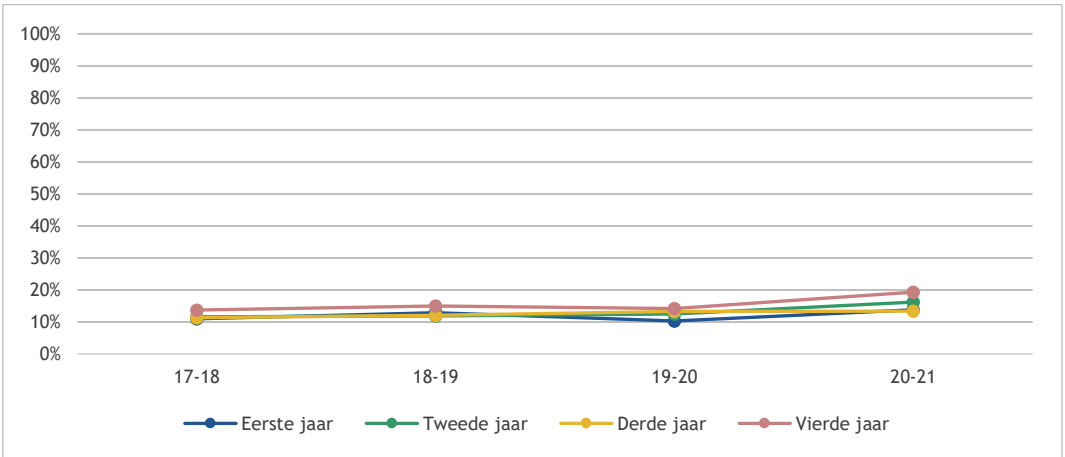

Figuur 3.9: Percentage studenten dat aangeeft zich niet thuis voelt in het hoger onderwijs (bron: Studentenmonitor 2017-2021)

Eerstejaars studenten is gevraagd naar de mate waarin zij zich thuis voelen bij de opleiding die zij volgen (bij medestudenten, docenten, enzovoort) (zie figuur 3.10). In schooljaar 2020-2021 zien we een duidelijke afname in het aandeel hbo'ers dat hier positief over is met het jaar ervoor (van 77% naar 65%). Ook onder wo'ers nam dit aandeel af (van 76% naar 62%). Het aandeel dat zich (zeer) sterk thuis voelt loopt ook al lichtelijk terug voor 2019-2020, maar deze afnames zijn niet significant. Pas vanaf studiejaar 2020-2021 is een afname waargenomen in de mate waarin men zich thuis voelt op de opleiding. Het is mogelijk dat deze afname (mede) veroorzaakt werd door de coronamaatregelen, maar dat dit effect dat pas later optrad.

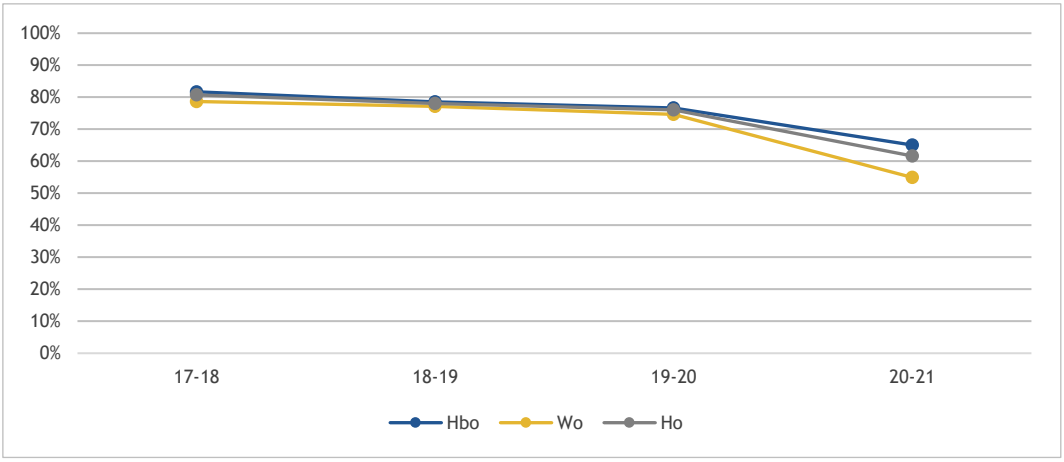

Figuur 3.10: Percentage eerstejaars hoger onderwijs dat aangeeft (zeer) sterk thuis te voelen bij de opleiding (in juni) (bron: Startmonitor 2017-2021)

Sociale binding studenten

Figuur 3.11 geeft het aandeel eerstejaars weer dat behoefte heeft aan meer contacten met medestudenten. Ten opzichte van het schooljaar ervoor is dit aandeel in studiejaar 2020-2021 verdubbeld (van 35% naar 69%). In het hbo wil bijna twee derde van de studenten in 2020-2021 meer contact met medestudenten; in het wo ligt dit aandeel nog hoger (83%). Ook de toename in 2019 ten opzichte van het jaar ervoor is onder beide groepen significant. Deze toename is een aanwijzing dat de coronamaatregelen mogelijk van invloed zijn geweest op de (behoefte aan) contacten met medestudenten onder eerstejaars.

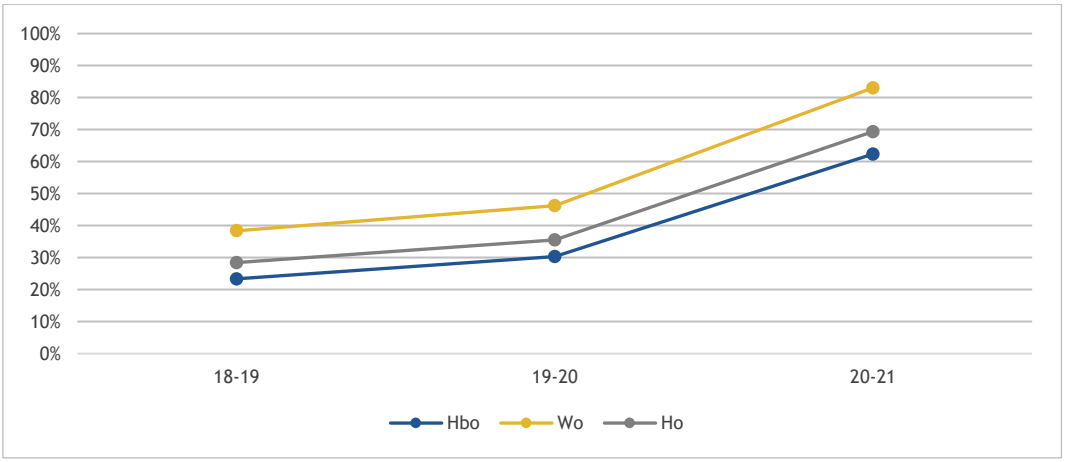

Figuur 3.11: Percentage eerstejaars dat aangeeft graag meer contact met medestudenten te willen (in juni) (bron: Startmonitor 2018-2021)

Studiekeuze en match

Wanneer we kijken naar de ervaren binding met de opleiding (zie figuur 3.12), dan zien we dat het aandeel eerstejaars dat een (zeer) goede binding ervaart in 2020-2021 (in september) ongeveer hetzelfde bleef als de jaren daarvoor (83% in 2017-2018; 84% in 2018-2019; 85% in 2019-2020). In studiejaar 2021-2022 is het aandeel dat een (zeer) goede binding ervaart echter weer significant teruggelopen naar 82% (zowel onder hbo- als onder wo-studenten). Aangezien er in de ervaren binding met de opleiding weinig is veranderd in de periode 2017-2018 tot en met 2020-2021, zien we hierin geen eenduidige aanwijzingen voor de invloed van coronamaatregelen.

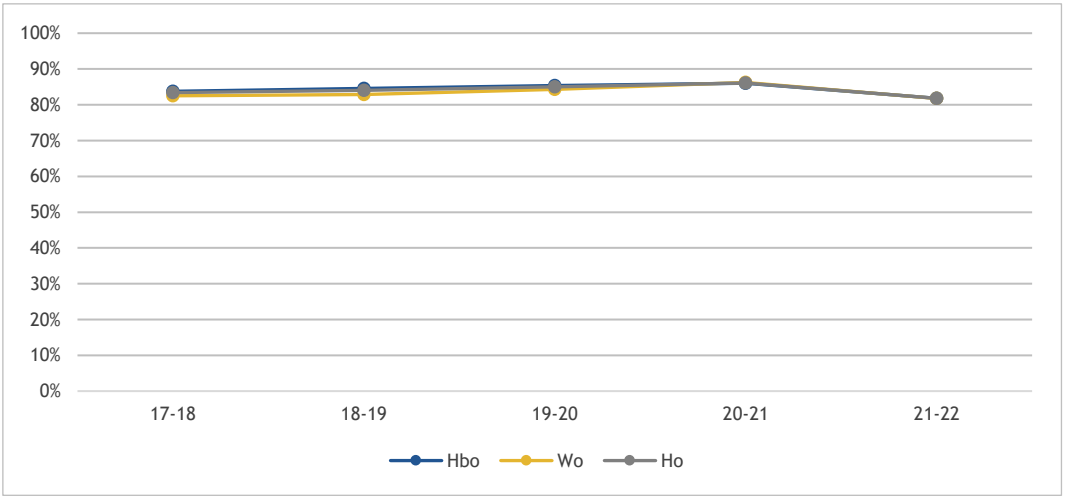

Figuur 3.12: Percentage studenten dat een (zeer) goede binding ervaart met de opleiding (in september) (bron: Startmonitor 2017-2022)

Studiemotivatie

Het aandeel studenten met een (zeer) goede studiemotivatie op het moment van bevraging (zie figuur 3.13) laat een lichte daling zien in de periode van 2017-2018 tot en met 2019-2020. In studiejaar 2020-2021 zet deze daling sterker door. De daling in studiemotivatie tussen 2019-2020 en 2020-2021 is voor alle studenten significant. Voor vierdejaars studenten geldt zelfs dat minder dan de helft (44%) in studiejaar 2020-2021 een (zeer) goede studiemotivatie heeft.

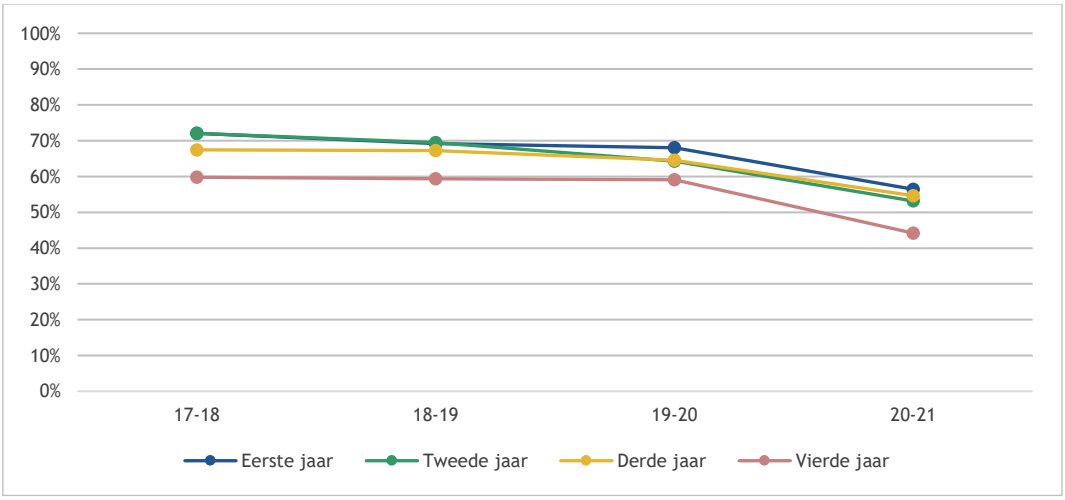

Figuur 3.13: Percentage studenten met een (zeer) goede studiemotivatie op moment van bevraging (bron: Studentenmonitor 2017-2021)

Ten slotte is aan eerstejaars studenten gevraagd hoe gemotiveerd zij zijn om de opleiding met succes af te ronden (zie bijlage 2, figuur 9.15). In de periode van 2017-2018 tot en met 2020-2021 trad hierin geen verandering op: elk jaar gaf tussen de 87 procenten 88 procent aan (zeer) gemotiveerd hiervoor te zijn. In 2021-2022 liep dit aandeel echter wel significant terug, van 86 procent naar 83 procent onder hbo-studenten en van 88 procent naar 84 procent onder wo-studenten.

3.4 Samenvatting

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen met betrekking tot thema 2 is gebruikgemaakt van verschillende databronnen. Nog niet alle databronnen zijn beschikbaar voor databewerking en -analyse, met name gegevens van mbo-studenten zijn voor een groot deel vooralsnog niet beschikbaar. Daarom volgt hieronder enkel een overkoepelende samenvatting voor studenten in het hoger onderwijs. Zodra voor mbo-studenten alle informatie uit de verschillende onderzoeksmaterialen beschikbaar is, volgt ook voor deze groep een overkoepelende samenvatting. De samenvatting is verdeeld in twee subthema's: (1) welzijn van studenten en (2) ervaren binding met de opleiding.

3.4.1 Welzijn van studenten

Studentwelzijn

Op de vraag of er sprake is van een verandering in het persoonlijk welbevinden, geeft ongeveer de helft van de eerstejaars studenten in het ho aan dat hun welbevinden tijdens de coronaperiode veel minder is dan normaal. Dit is een aanwijzing dat corona en de getroffen maatregelen mogelijk van invloed zijn geweest op het persoonlijk welzijn van eerstejaars in het hoger onderwijs. De mate waarin persoonlijke omstandigheden een hinder vormen om volledig op de studie te richten is onder deze groep lichtelijk toegenomen in 2020-2021 ten opzichte van het jaar ervoor. Een duidelijke aanwijzing voor de invloed van de coronamaatregelen is dit echter niet: ook in studiejaar 2018-2019 gaf ongeveer een op de vijf studenten aan dat persoonlijke omstandigheden een hinder vormen om op de studie te kunnen concentreren.

Tevredenheid opleiding

Over de jaren heen is weinig verschil in het percentage studenten dat (zeer) tevreden is over hun studie in het algemeen. Alleen onder vierdejaars studenten is sprake van een aanzienlijke afname in het aandeel dat (zeer) tevreden is over hun studie (afname van 4 procentpunten). Vierdejaars studenten zijn over alle jaren minder tevreden met hun studie dan studenten uit andere jaren.

De mate waarin eerstejaars studenten over het algemeen tevreden zijn over hun opleiding en over de inhoud van hun studie is sinds 2017-2018 redelijk stabiel gebleven (rapportcijfer rond de 7,5). Na een kleine toename in gemiddeld rapportcijfer voor de onderwijsmethode in 2019-2020, daalde dit cijfer weer in 2020-2021. Eerstejaars studenten zijn aanzienlijk minder tevreden over de sfeer en onderwijsvoorzieningen (computers, bibliotheek, onderwijsruimtes, enzovoort) in 2020-2021 dan in het jaar ervoor.

Studievoortgang

Ook ervaren studievoortgang kan mogelijk beïnvloed zijn door corona en de getroffen maatregelen. Dit lijkt het geval te zijn voor tweede- en vierdejaars studenten: in 2020-2021 is sprake van een aanzienlijke afname in het aandeel tweede- en vierdejaars dat aangeeft voor of op schema te lopen ten opzichte van het programma in vergelijking met het voorgaande jaar. Verder is sprake van een aanzienlijke afname in het aandeel vierdejaars dat voor of op schema loopt ten opzichte van hun eigen ambitie in 2020-2021 vergeleken met het jaar ervoor. Ook zijn zij het enige cohort waar sprake is van een toenemend aantal dat studievertraging ervaart. Omdat deze waargenomen veranderingen niet of in mindere mate in eerdere jaren zijn gevonden, is dit een indicatie dat dit te maken heeft met corona en de getroffen maatregelen. Tot slot is onder eerstejaars (vooralsnog) geen afname zichtbaar in het gemiddeld aantal (zelf-gerapporteerde) behaalde studiepunten in de twee coronajaren ten opzichte van de pre-corona jaren.

Tevredenheid hulp studieproblemen

De mate waarin studenten tevreden zijn over hulp bij studieproblemen van hun mentor, tutor of studieloopbaanbegeleider is voor de meeste opleidingsjaren stabiel gebleven; alleen onder vierdejaars is sprake van een afname in tevredenheid. Aan eerstejaars studenten is gevraagd om hun tevredenheid over studiebegeleiding in een rapport uit te drukken. Waar in juni 2020 nog sprake was van een stijging, is het gemiddelde rapportcijfer aanzienlijk gedaald in juni 2021 en lager dan de voorgaande studiejaren.

Tevredenheid hulp persoonlijke problemen

De mate waarin studenten tevreden zijn over hulp bij persoonlijke problemen is ook alleen onder vierdejaars studenten aanzienlijk afgenomen in 2020-2021 ten opzichte van het vorige studiejaar. Er is onder eerstejaars ook een vraag gesteld over hoe goed de opleiding rekening houdt met persoonlijke omstandigheden. In het eerste coronajaar 2019-2020 (in juni 2020 gemeten) is dit percentage toegenomen maar in 2020-2021 (in juni 2021 gemeten) weer aanzienlijk afgenomen en lager dan de twee voorgaande jaren waarin deze vraag is gesteld.

Tevredenheid contact met medewerkers van onderwijsinstelling

In de periode voor corona en in 2019-2020 (in juni 2020 gemeten) zijn weinig verschillen te bemerken in het percentage eerstejaars dat (zeer) tevreden is over de contacten met docenten, studieadviseurs of decanen, studieloopbaanbegeleiders en mentoren/tutors. In studiejaar 2020-2021 (in juni 2021 gemeten) is echter sprake van een aanzienlijke toename in het aandeel eerstejaars dat zeer tevreden is over het contact met de verschillende medewerkers van hun opleiding of onderwijsinstelling, met name over de contacten met docenten.

3.4.2 Binding met de opleiding

Integratie (thuis voelen)

Het aandeel studenten dat zich niet thuis voelt in het hoger onderwijs is tussen 2019-2020 en 2020-2021 toegenomen onder eerste-, tweede- en vierdejaars studenten. Ook in de Startmonitor is onder eerstejaars sprake van een duidelijke afname in 2020-2021 ten opzichte van de jaren ervoor. Hoewel de coronapandemie in het eerste kwartaal van 2020 uitbrak (2019-2020), wordt pas vanaf studiejaar 2020-2021 een afname waargenomen in de mate waarin men zich thuis voelt op de opleiding. Toch is het denkbaar dat deze afname (mede) veroorzaakt werd door de coronamaatregelen, maar dat er sprake is van een effect dat pas later optrad.

Sociale binding studenten

Het aandeel eerstejaars in het hoger onderwijs dat aangeeft meer contact te willen met medestudenten is toegenomen van 2018-2019 (pre-corona) en 2019-2020 (in juni 2020 gemeten, tijdens corona). Dit aandeel is in 2020-2021 verdubbeld ten opzichte van 2019-2020. Deze toename is een aanwijzing dat de coronamaatregelen mogelijk van invloed zijn geweest op de (behoefte aan) contacten met medestudenten onder eerstejaars.

Studiekeuze en match

Het aandeel eerstejaars dat een (zeer) goede binding ervaart is in 2020-2021 ongeveer hetzelfde als drie studiejaren voorafgaand aan de coronapandemie. In studiejaar 2021-2022 is dit aandeel wel significant gedaald onder zowel hbo- als wo-studenten. Er zijn dus geen eenduidige aanwijzingen voor een negatieve invloed van coronamaatregelen.

Studiemotivatie

Wat betreft studiemotivatie is in 2020-2021 sprake van een aanzienlijke afname onder de vier opleidingsjaren (eerste- tot en met vierdejaars studenten). Onder eerstejaars is ten slotte gevraagd hoe gemotiveerd zij zijn om de opleiding met succes af te ronden. In de periode tussen 2017-2018 en 2020-2021 (in september, tijdens corona) trad hierin geen verandering op: het gros van de studenten gaf aan (zeer) gemotiveerd te zijn. In 2021-2022 liep dit aandeel echter wel significant terug. Net als bij de ervaren binding zien we hierin geen sterke aanwijzingen voor de invloed van coronamaatregelen op de motivatie van studenten om de opleiding succesvol af te ronden, aangezien de afname later inzette dan het moment waarop de coronapandemie uitbrak en de eerste maatregelen werden ingezet. Een mogelijke invloed kan echter ook niet worden uitgesloten: het is tevens denkbaar dat de maatregelen pas invloed kregen nadat zij voor een langere periode werden ingezet (ook in het voortgezet onderwijs voor eerstejaars).

4 Thema 3: Ondersteuning en begeleiding van stages

4.1 Inleiding

Thema 3 gaat in op de gevolgen van de coronamaatregelen voor stages in het mbo en hbo. Stages zijn in het mbo en vaak ook in het hbo een essentieel onderdeel van de opleiding en een voorwaarde om in de beroepspraktijk aan de slag te mogen. Ook dragen stages bij aan een succesvolle transitie van school naar werk. Het betreft hier dus zowel de kwalificatie- als de allocatiefunctie van het mbo en hbo. De coronamaatregelen zorgden ervoor dat stages vaak niet op de gebruikelijke manier door konden gaan. Bijvoorbeeld door de sluiting van winkels, de afstandsregels en thuiswerkadviezen. Hierdoor waren veel stages/BPV-plekken niet of minder beschikbaar. Onderwijsinstellingen hebben geprobeerd om alternatieven aan te bieden voor de stages die niet konden doorgaan. Ook hebben zij oplossingen gezocht in het schuiven in het curriculum om stages zo op een ander moment in te kunnen halen. Helaas waren de alternatieven voor de stages niet altijd mogelijk of volwaardig, en bood het schuiven in het curriculum gezien de duur van de pandemie (uiteindelijk) geen soelaas. Hierdoor heeft een deel van de studenten onvermijdelijk studievertraging opgelopen. De stages moesten nog ingehaald worden, terwijl een nieuwe lichting studenten die ook stage moet lopen zich alweer had aangediend. Daar waar een tekort aan personeel heerst, is de problematiek rondom de stages extra belangrijk. Het Landelijk Overleg Opleidingen Verpleegkunde (LOOV) heeft bijvoorbeeld al tijdens de eerste coronagolf gewaarschuwd voor een risico op studievertraging, omdat ziekenhuizen vanwege de werkdruk tijdens de pandemie minder stageplaatsen konden aanbieden. In dit hoofdstuk wordt aan de hand van verschillende databronnen een beeld geschetst van het aandeel studenten dat stage heeft gelopen, de waardering van de stage en mogelijk opgelopen studievertraging. We vergelijken de pre-corona en corona periode met elkaar.

Onderstaand overzicht toont de databronnen voor thema 3, de informatie die we hieruit kunnen halen en welke informatie in de voorliggende rapportage is opgenomen.

Bron	Informatie uit bron	Beschikbaar
Studentenmonitor	Aandeel studenten in het hoger onderwijs dat stage loopt	Ja
NSE	Tevredenheid van studenten in het hoger onderwijs over de stage of voorbereiding beroepsloopbaan	Ja
JOB-monitor	Tevredenheid van studenten in het mbo over de stage	Nog niet
DUO	Gegevens over studievertraging in het mbo en het hbo	Nog niet
SBB	Informatie over stagetekorten per sector en opleiding in het mbo	Nog niet
BPV-monitor	De tevredenheid over stages en leerbanen van studenten in het mbo	Nog niet

4.2 Resultaten

Hoger beroepsonderwijs: het aantal studenten dat stage loopt

De Studentenmonitor geeft een beeld van de gelopen stages in het hoger onderwijs. Aan studenten is de vraag gesteld of zij in het betreffende studiejaar stage lopen. Tabel 4.1 laat zien dat in alle opleidingsjaren het aandeel hbo-studenten dat stage liep in studiejaar 2019-2020, toen de coronapandemie uitbrak, lager was dan in 2018-2019. In het collegejaar 2020-2021 liep het aandeel hbo-studenten dat stage liep weer op. Deze verschillen zijn het grootst in het derde en vierde opleidingsjaar, waarin relatief het grootste deel van de studenten stage loopt.

Tabel 4.1: Percentage hbo-studenten dat stage loopt per studiejaar (voltijd)

	Jaar in de opleiding			
Studiejaar	Eerste jaar	Tweede jaar	Derde jaar	Vierde jaar
17-18	23%	27%	53%	59%
18-19	23%	34%	61%	60%
19-20	26%	32%	55%	56%
20-21	34%	36%	65%	67%

Bron: Studentenmonitor 2018-2021 (N_{2018} = 8010, N_{2019} = 7897, N_{2020} = 7916, N_{2021} = 7472).

In de Studentenmonitor 2021 is concreet gevraagd of studenten hun geplande stage hebben kunnen lopen of dat deze vanwege corona niet is doorgegaan. Van een kleine acht procent van de hbo-studenten die in dit collegejaar wel stage had moeten lopen, is de stage niet doorgegaan wegens corona. Relatief de meeste stages die niet doorgingen, waren in de sectoren Techniek, Economie en Gezondheidszorg. Verder blijkt dat meer dan drie procent van de studenten die stage liepen hun stage vroegtijdig moest afbreken, hoewel hierbij niet expliciet is gevraagd of dit te maken had met corona. Bij 33 procent is de stage doorgegaan in een aangepaste vorm (bijvoorbeeld online in plaats van fysiek, stage in een andere sector, enzovoort).

Hoger beroepsonderwijs: tevredenheid beroepsvoorbereiding

In de Nationale Studentenenquête (NSE) wordt hbo-studenten gevraagd naar hun tevredenheid over de beroepsvoorbereiding op de opleiding gevraagd. De tevredenheid met de beroepsvoorbereiding neemt licht af tot 2018-2019 (figuur 4.1). In studiejaar 2019-2020 is de NSE niet uitgevoerd in verband met corona en in 2020-2021 is de tevredenheid vrijwel gelijk aan het jaar vóór corona.

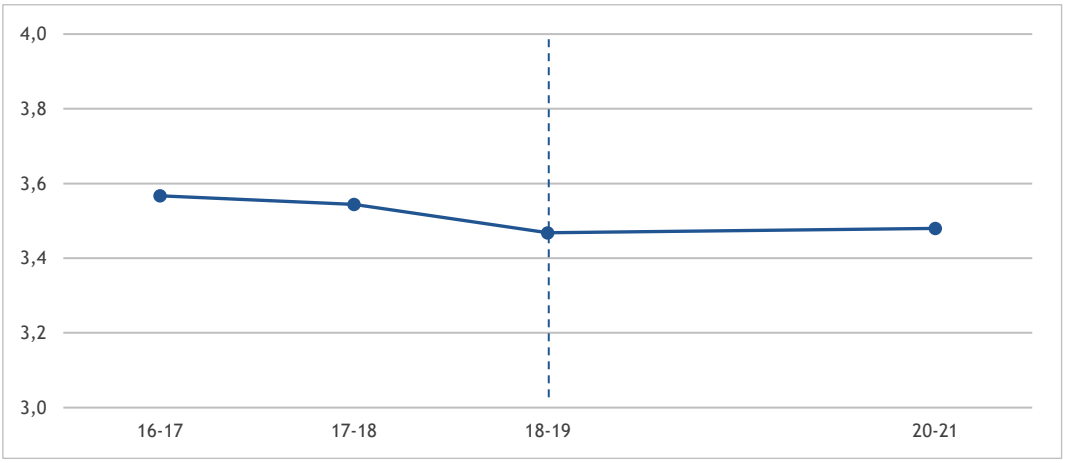

Figuur 4.1: Ontwikkeling van de gemiddelde tevredenheid over de algemene voorbereiding op de beroepsloopbaan (bron: NSE 2017, 2018, 2019, 2021)

In de NSE wordt daarnaast gevraagd hoe tevreden studenten zijn over de beroepsvaardigheden die ze in hun opleiding opdoen en het contact met de beroepspraktijk. Hbo-studenten waren in het studiejaar 2018-2019 gemiddeld minder tevreden over de beroepsvaardigheden die ze aangeleerd krijgen in hun opleiding dan in voorgaande jaren. Figuur 4.2 laat een daling van 0,18 punten op een vijfpuntsschaal in vergelijking met het studiejaar 2017-2018. Ook deze daling zet niet door naar studiejaar 2020-2021. In tegendeel, de gemiddelde tevredenheid is juist gestegen.

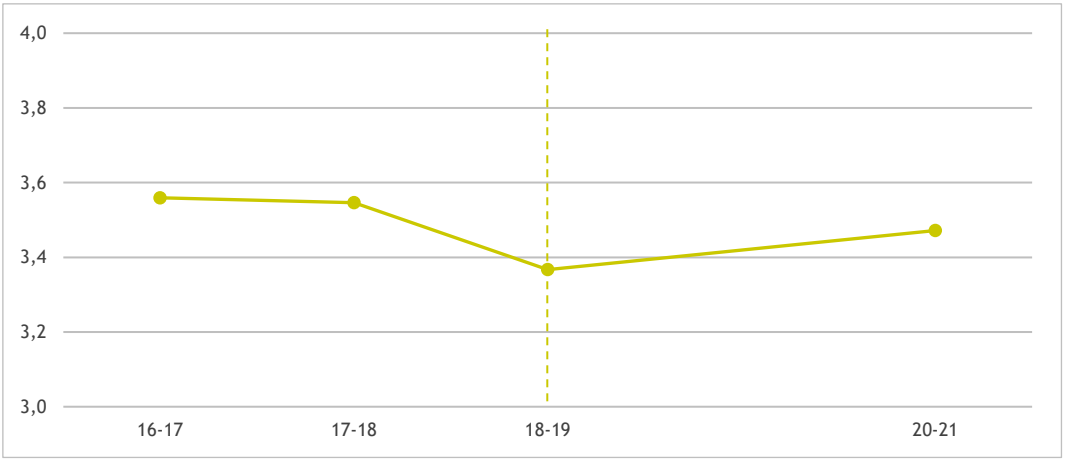

Figuur 4.2: Ontwikkeling van de gemiddelde tevredenheid over de opgedane beroepsvaardigheden (bron: NSE 2017, 2018, 2019, 2021)

Bij de tevredenheid over het contact met de beroepspraktijk (figuur 4.3) zien we de een vergelijkbare ontwikkeling als bij de tevredenheid over de opgedane beroepsvaardigheden: in 2018-2019 daalde de tevredenheid van hbo-studenten en in 2020-2021 is deze weer gestegen.

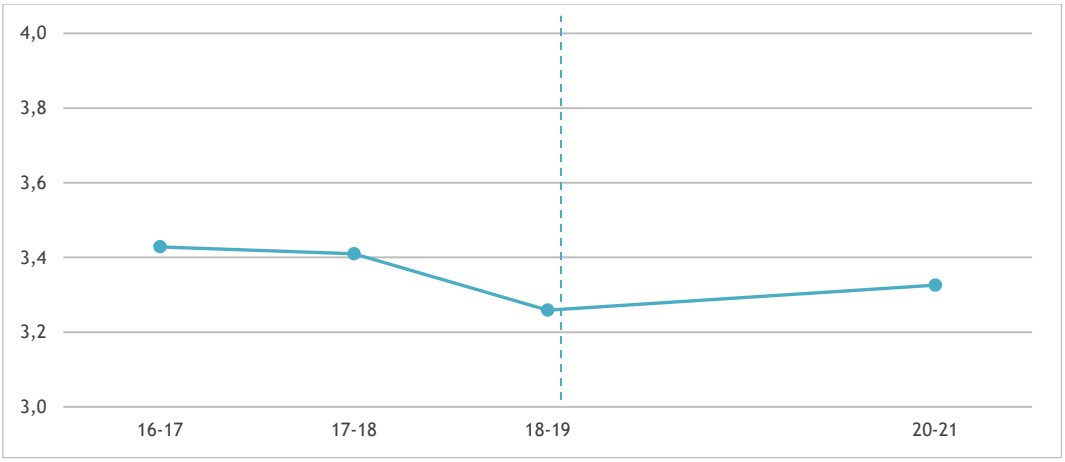

Figuur 4.3: Ontwikkeling van de gemiddelde tevredenheid met het contact met de beroepspraktijk (bron: NSE 2017, 2018, 2019, 2021)

Per sector

Wanneer de tevredenheidsscores worden uitgesplitst naar sector, zien we een verglijkbaar beeld voor de algemene tevredenheid over de beroepsvoorbereiding (figuur 4.4), de tevredenheid met het opdoen van vaardigheden en de tevredenheid over het contact met de beroepspraktijk. Hbo-studenten in de sectoren Onderwijs en Gezondheidszorg zijn structureel het meest tevreden. De tevredenheid over de beroepsvoorbereiding is echter in deze sectoren gedaald in studiejaar 2020-2021, evenals bij een aantal andere sectoren. Stijgers zijn met name de sector Gedrag & Maatschappij en in mindere mate de sector Taal & Cultuur.

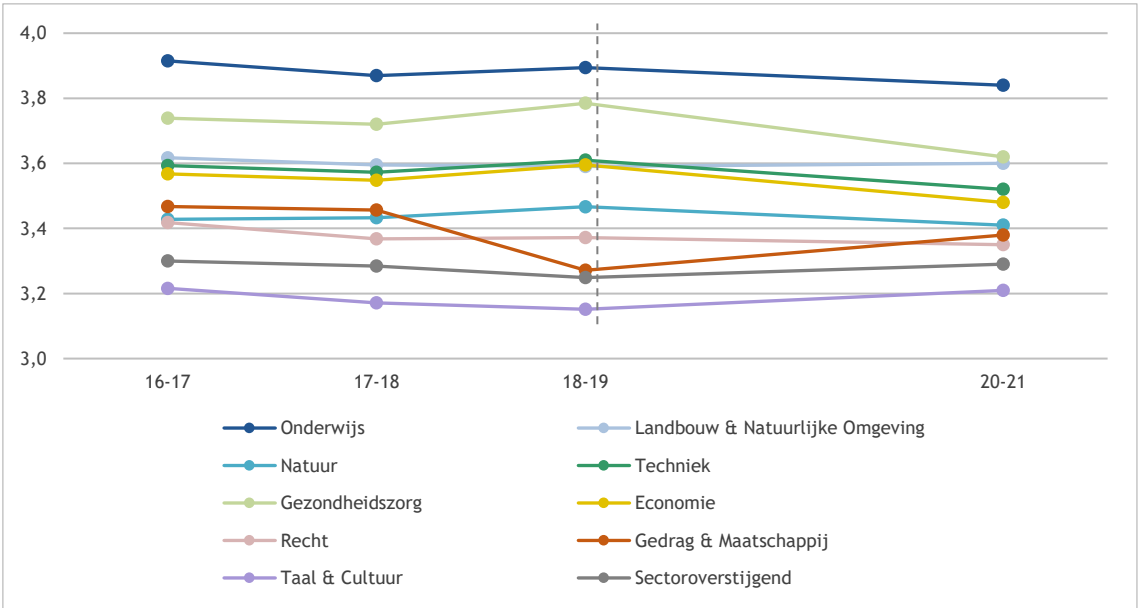

Figuur 4.4: Ontwikkeling van de gemiddelde tevredenheid over de algemene voorbereiding op de beroepsloopbaan per sector (bron: NSE 2017, 2018, 2019, 2021)

Per opleidingsvorm

Zowel bij het aanleren van beroepsvaardigheden als het contact met de beroepspraktijk valt op dat onder duale studenten de tevredenheid is gedaald in 2020-2021[21] (figuur 4.5 en figuur 4.6) Het lijkt erop dat deze groep meer negatieve gevolgen van de coronapandemie heeft ondervonden in hun beroepsvoorbereiding dan de voltijd- en deeltijdstudenten.

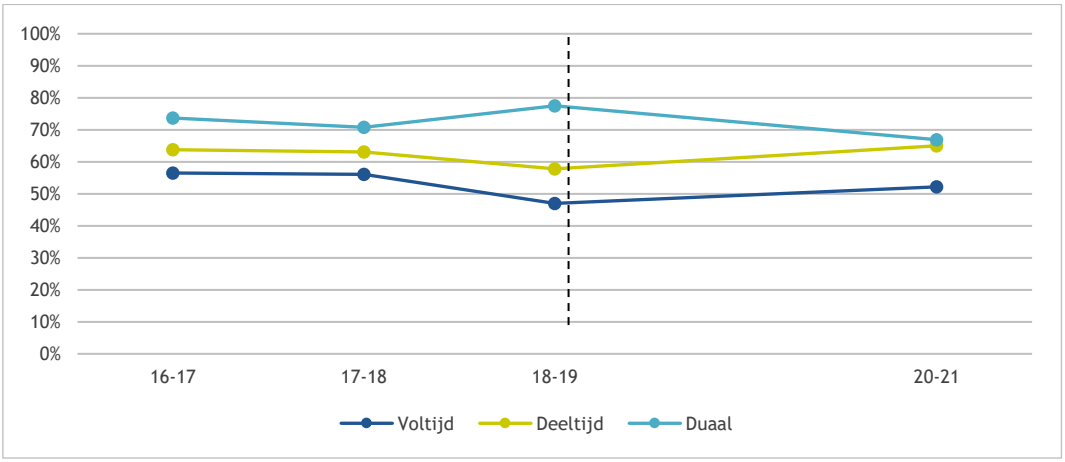

Figuur 4.5: Percentage hbo-studenten dat (zeer) tevreden is met de aangeleerde beroepsvaardigheden per opleidingsvorm (bron: NSE 2017, 2018, 2019, 2021)

21 Algemene tevredenheid over voorbereiding op de beroepspraktijk is alleen beschikbaar voor voltijd studenten.

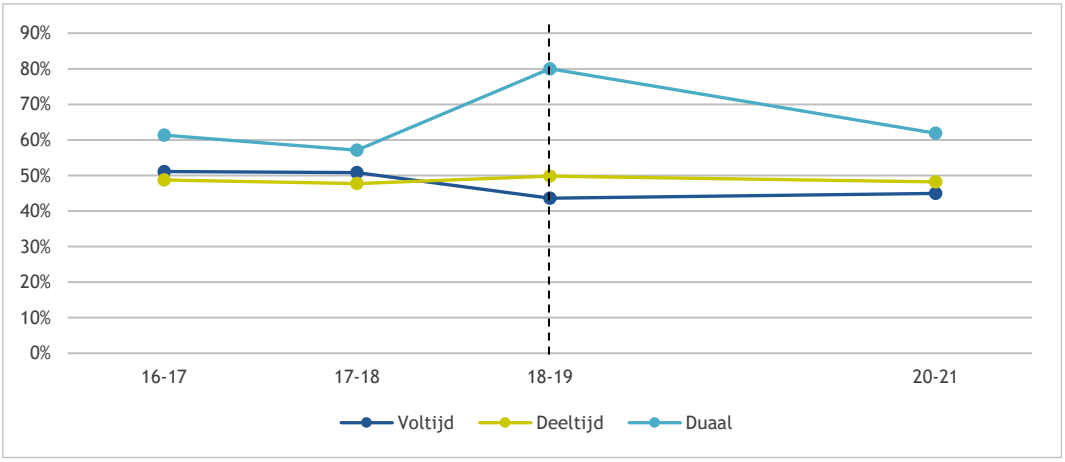

Figuur 4.6: Percentage hbo-studenten dat (zeer) tevreden is met het contact met de beroepspraktijk per opleidingsvorm (bron: NSE 2017, 2018, 2019, 2021)

4.3 Samenvatting

Aandeel studenten dat stage loopt

Het aandeel hbo-studenten dat stage liep in studiejaar 2019-2020, toen de coronapandemie uitbrak, was lager dan in 2018-2019. In 2020-2021 liep het aandeel studenten dat stage liep weer op. De daling en stijging waren het grootst in het derde en vierde opleidingsjaar, waarin relatief het grootste deel van de hbo-studenten stage loopt. Een kleine acht procent van de studenten had in 2020-2021 stage moeten lopen, maar dit is niet doorgegaan vanwege corona.

Tevredenheid

In 2020-2021 zijn hbo-studenten ongeveer even tevreden over de voorbereiding op de beroepsloopbaan als in 2018-2019. De tevredenheid over de opgedane beroepsvaardigheden en het contact met de beroepspraktijk is juist gestegen. Studenten in de sectoren Onderwijs en Gezondheidszorg zijn structureel het meest tevreden over de beroepsvoorbereiding. De tevredenheid over de beroepsvoorbereiding is echter in deze sectoren gedaald in 2020-2021, evenals bij een aantal andere sectoren. Stijgers zijn met name de sector Gedrag en Maatschappij en in mindere mate de sector Taal en Cultuur. Onder duale studenten is de tevredenheid over het aanleren van beroepsvaardigheden en het contact met de beroepspraktijk afgenomen tussen 2018-2019 en 2020-2021, terwijl juist voltijd- en deeltijdstudenten juist vaker tevreden zijn.

5 Thema 4: Ondersteuning en begeleiding coschappen en stages medische opleidingen

5.1 Inleiding

Thema 4 heeft betrekking op de acties met NPO-middelen om de problemen die ontstaan zijn rond coschappen bij geneeskunde en stages bij tandheelkunde op te lossen. Gedurende de eerste lockdown hebben coschappen bij geneeskunde en stages bij tandheelkunde bijna geheel stilgelegen. Dit leidde tot een situatie waarin bij veel studenten studievertraging ontstond. Niet alleen kwam de studievoortgang van de groep masterstudenten in het geding, maar ook moesten bachelor-afgestudeerden langer wachten voordat zij aan de master konden beginnen, omdat er niet genoeg coschappen beschikbaar waren. Ook nu coschappen en stages weer grotendeels zijn opgestart, worden studenten geconfronteerd met de gevolgen van corona. De fysieke patiëntcontacten werden gedurende langere tijd beperkt, waardoor de inhoud van coschappen en stages mogelijk verschilde van de situatie vóór corona. De zorg is dat studenten de leerdoelen per coschap minder goed hebben kunnen behalen.

In dit hoofdstuk staan de ontwikkelingen in drie indicatoren centraal: (1) de periode tussen afronding van de bacheloropleiding en de start van de masteropleiding (van aansluitingen geneeskunde en tandheelkunde), (2) de duur in maanden waarin studenten hun master afronden en (3) het oordeel van studenten over (diverse aspecten van) de coschappen/stageperiode. De bronnen die hiervoor gebruikt zijn, betreffen de onderwijsregistraties van DUO (voor (1) en (2)), de NSE (voor (3)), de Studentenmonitor (voor (3)) en onderzoek dat is uitgevoerd door De Geneeskundestudent (vereniging voor geneeskundestudenten) (voor (1), (2) en (3)).

5.2 Resultaten

Periode tussen afronding bacheloropleiding en start masteropleiding

In de periode waarin de coronamaatregelen van kracht waren, zijn veel coschappen en stages stil komen te liggen. De veronderstelling is dat veel studenten daardoor nog niet verder konden studeren in een aansluitende masteropleiding. Daar staat tegenover dat veel studenten die normaal gesproken een tussenjaar zouden nemen om bijvoorbeeld een lange reis te maken, daar in de coronaperiode de mogelijkheden niet voor hadden en daardoor wellicht vaker hebben besloten om direct door te studeren.

Figuur 5.1 laat zien dat voor geneeskundestudenten de directe doorstroom naar een aansluitende masteropleiding (doorstroom binnen één jaar van alle studenten die de bachelor afronden) in het cohort 2019-2020 daalde en vervolgens in het cohort dat in 2020-2021 een bachelordiploma haalde is gestegen. De directe doorstroom van het cohort dat in 2020-2021 afstudeerde (de meeste studeerden af in juli 2021) ligt bij geneeskunde iets hoger dan in de pre-corona cohorten 2017-2018 en 2018-2019. De directe doorstroom bij tandheelkunde is een stuk hoger dan bij geneeskunde en is in de laatste vier cohorten licht gestegen.

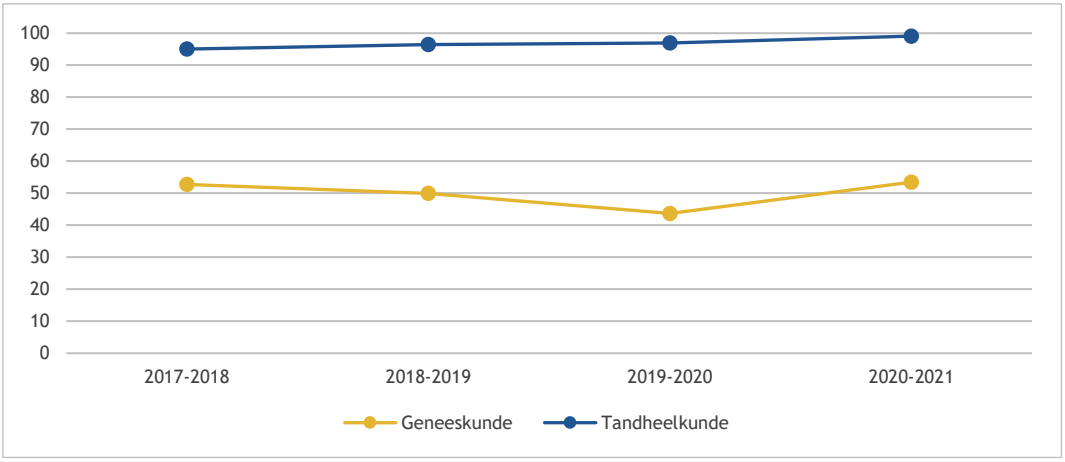

Figuur 5.1: Aandeel directe doorstroom (bron: 1cHO 2017-2021)

De duur in maanden waarin bachelor afgestudeerden doorstromen naar een aansluitende master, is van recente cohorten nog moeilijk vergelijkbaar met eerdere cohorten. Figuur 5.2 laat een scherpe daling zien, maar die wordt veroorzaakt doordat van studenten die niet direct doorstromen nog niet duidelijk is wanneer zij dit wel doen. Bij het cohort dat in 2018-2019 afstudeerde is in vergelijking met het cohort daarvoor een voorzichtige ontwikkeling zichtbaar naar een langere periode bij geneeskunde en een kortere periode bij tandheelkunde.

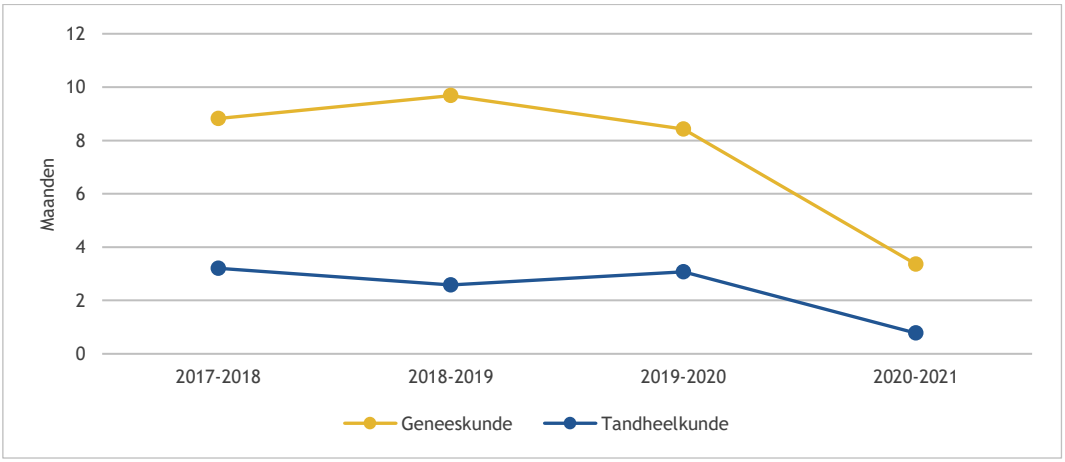

Figuur 5.2: Duur in maanden tussen afronden bachelor en starten master (bron: 1cHO 2017-2021)

De vereniging voor geneeskundestudenten, De Geneeskundestudent, heeft ook onderzoek gedaan naar wachttijden voor coschappen gedurende corona. Uit de resultaten van de enquête binnen dit onderzoek, die is gehouden tijdens het studiejaar 2020-2021, blijkt dat coassistenten die al coschappen liepen drie maanden extra wachttijd kregen bovenop de al bestaande wachttijd tijdens de coronacrisis. Voor studenten die nog niet waren begonnen met de coschappen, maar al wel een startdatum hadden, is de extra wachttijd door corona vijf maanden.

Het lijkt erop dat deze extra wachttijd zich niet vertaalt in een langere duur tussen de bachelor en master. Mogelijk is het zo dat studenten zich wel officieel inschrijven voor de master, maar nog niet aan de slag kunnen met hun coschappen. Indien dit het geval is, dan zou de wachttijd moeten optellen tot een langere periode waarin studenten hun master afronden.

Duur in maanden waarin studenten hun master afronden

Figuur 5.3 laat zien dat de studieduur van masterstudenten in maanden in het cohort 2019-20 daalde ten opzichte van het cohort dat in 2018-2019 een masterdiploma haalde. Deze daling kan worden veroorzaakt doordat studenten die in de tweede helft van het studiejaar 2019-2020 (gedurende corona) wilden afstuderen niet verder konden met hun coschappen en stages en daardoor hun afstuderen tot het volgende studiejaar moesten uitstellen. Daardoor studeerden in dat studiejaar alleen de studenten af die vóór corona hun coschappen en stages al afgerond hadden en daardoor hun studie sneller hebben doorlopen. In de data zien we in het studiejaar 2019-2020 ook minder afgestudeerden ten opzichte van het studiejaar ervoor en erna, hetgeen deze mogelijke verklaring ondersteunt. In het cohort 2020-2021 steeg de studieduur vervolgens weer en kwam bij tandheelkundestudenten op een (iets) hoger niveau te liggen dan in de pre-corona cohorten 2017-2018 en 2018-2019. Voor geneeskundestudenten lag de studieduur voor het cohort 2020-2021 nog onder het niveau van 2018-2019.

Het is belangrijk om te realiseren dat een master geneeskunde en tandheelkunde doorgaans drie jaar duren. De stages en coschappen van studenten die in 2021-2022 en 2022-2023 afstuderen worden daardoor ook door de coronamaatregelen beïnvloedt. De voorzichtige ontwikkeling naar een langere studieduur die in het cohort 2020-2021 waarneembaar was, kan daardoor verder doortrekken in de daaropvolgende twee cohorten.

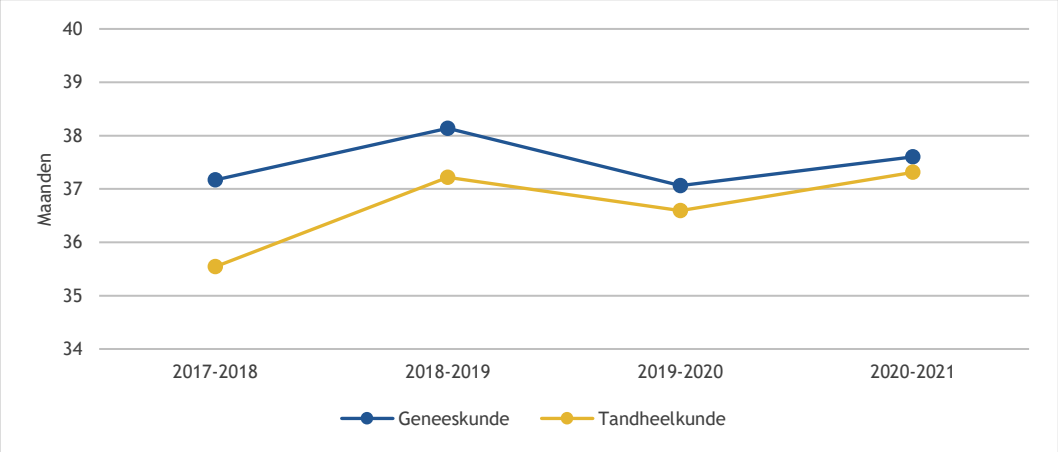

Figuur 5.3: Duur in maanden waarin studenten hun master afronden (bron: 1cHO 2017-2021)

Oordeel van studenten over (diverse aspecten van) de coschappen en stageperiode

In de NSE wordt aan studenten gevraagd hoe tevreden zij zijn over diverse aspecten van hun studie. De NSE wordt in januari uitgezet en gaat over “het afgelopen studiejaar”. In 2020 is er geen NSE gehouden. In 2021 is de NSE grondig herzien, waardoor het niet (langer) mogelijk is om directe vragen over stages of coschappen longitudinaal te analyseren. Toch is er een aantal vragen die raken aan stages/coschappen en die in zowel 2021 als in de periode vóór 2020 aan studenten gesteld zijn. We hebben de vragen geanalyseerd die aan masterstudenten zijn gesteld.

Figuur 5.4 toont dat zowel geneeskunde- als tandheelkundestudenten in januari 2021 een stuk negatiever oordeelden over hoe zij worden voorbereid op de beroepsloopbaan ten opzichte van 2019 en daarvoor. De oordelen bij geneeskunde en tandheelkunde zijn ongeveer in gelijke mate gedaald.

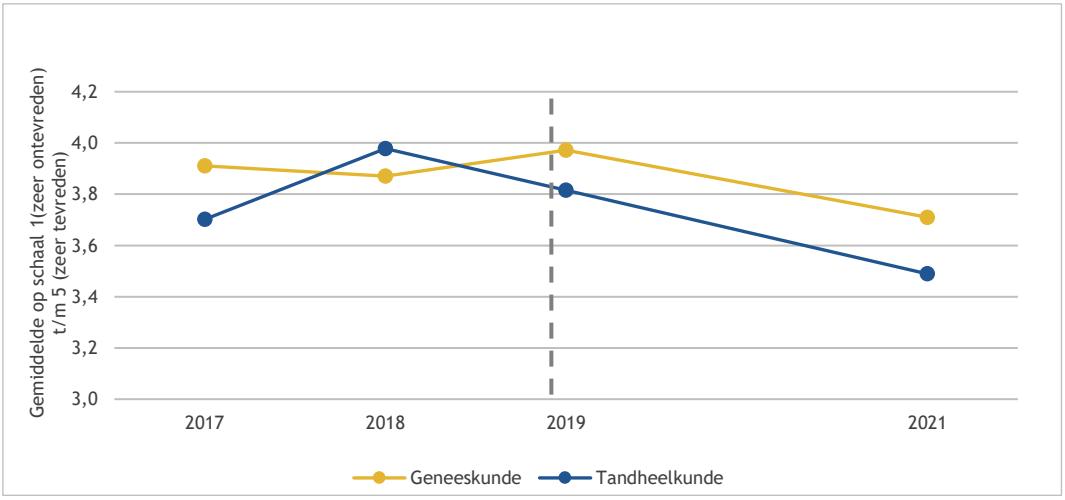

Figuur 5.4: Tevredenheid – voorbereiding op de beroepsloopbaan (in januari) (bron: NSE 2017, 2018, 2019, 2021)

Eenzelfde patroon is te zien bij de vraag hoe tevreden masterstudenten zijn over het opdoen van vaardigheden voor de beroepspraktijk (zie figuur 5.5). Geneeskundestudenten zijn daar over het algemeen positiever over dan tandheelkundestudenten. In 2021 is er een daling waarneembaar in de tevredenheid over dit aspect, bij tandheelkunde een iets scherpere daling dan bij geneeskunde. Bij tandheelkunde was in 2019 al een daling waarneembaar, waarna de tevredenheid over het opdoen van vaardigheden voor de beroepspraktijk dus in 2021 verder is gezakt.

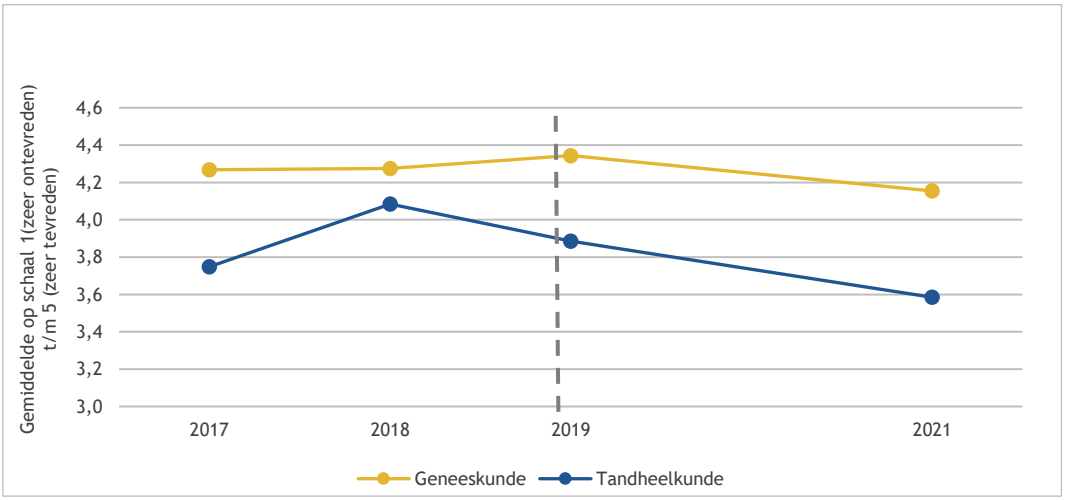

Figuur 5.5: Tevredenheid – opdoen van vaardigheden voor de beroepspraktijk (in januari) (bron: NSE 2017, 2018, 2019, 2021)

Figuur 5.6 toont de ontwikkeling in tevredenheid over het contact met de beroepspraktijk en laat een vergelijkbaar patroon zien als in de vorige twee figuren. De tevredenheid bij geneeskundestudenten is in het algemeen hoger, maar bij zowel geneeskunde als tandheelkunde heeft een daling plaatsgevonden in 2021 ten opzichte van 2019. De daling bij geneeskundestudenten is minder scherp dan bij tandheelkundestudenten. Bij geneeskundestudenten lag de tevredenheid over het contact met de beroepspraktijk in 2021 ongeveer op hetzelfde niveau als in 2017.

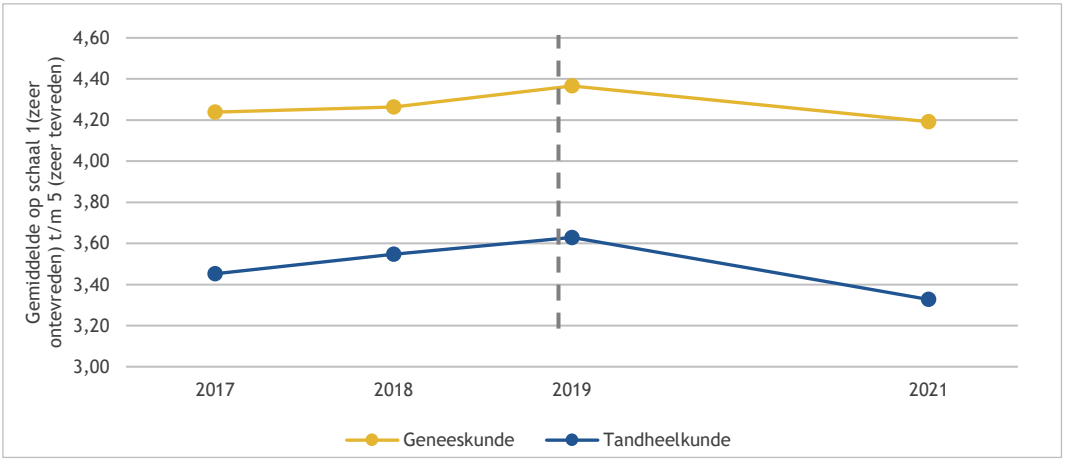

Figuur 5.6: Tevredenheid – contact met de beroepspraktijk (in januari) (bron: NSE 2017, 2018, 2019, 2021)

Het onderzoek van De Geneeskundestudent keek ook naar de (psycho-)sociale gevolgen van langdurig online alternatief onderwijs gedurende de coronacrisis bij geneeskundestudenten. De resultaten van het onderzoek laten zien dat 85 procent van de respondenten verwachtte dat ze hun competenties niet op hetzelfde niveau hebben kunnen ontwikkelen middels online alternatief onderwijs als middels volledig fysiek onderwijs. Dit percentage is vergelijkbaar tussen de verschillende instellingen en tussen bachelor- en masterstudenten. Daarnaast gaf de meerderheid van de studenten aan dat ze de onderwijskwaliteit, motivatie, efficiëntie en productiviteit als verminderd ervoeren en sneller vermoeid raakten. Positieve aspecten van alternatief online onderwijs die genoemd werden, zijn vermindering in reistijd en meer mogelijkheden om onderwijs zelf in te plannen. Van de eerstejaars studenten gaf 55 procent aan zich weleens eenzaam te voelen en van alle respondenten gaf 50 procent aan studiegerelateerde zorgen te hebben vanwege de coronacrisis. De zorgen zijn met name gerelateerd aan de inhoudelijke kwaliteit van het geneeskundediploma (ook wel ‘coronadiploma’ genoemd), het behalen van leerdoelen tijdens de coschappen en de toegenomen wachttijd voor coschappen.

5.3 Samenvatting

Doordat coschappen bij geneeskunde en stages bij tandheelkunde deels stil zijn komen te liggen in de coronaperiode, is de verwachting dat studenten er langer over doen om te beginnen in een aansluitende masteropleiding en langere tijd nodig hebben om die masteropleiding af te ronden. Daarnaast is de verwachting dat studenten minder tevreden zijn over de inhoud van deze coschappen en stages en (psycho)sociale problemen (hebben) ervaren in de coronaperiode.

Er is vooralsnog geen bewijs gevonden dat studenten er langer over doen om te beginnen aan hun masteropleiding nadat ze een bacheloropleiding hebben afgerond. Het aandeel dat direct doorstroomt in een aansluitende masteropleiding is zelfs toegenomen in de coronaperiode, waarschijnlijk doordat minder studenten hebben besloten om een tussenjaar te nemen. Wel laat het onderzoek van De Geneeskundestudent zien dat de wachttijd voor coschappen is opgelopen. De gevolgen hiervan voor de duur in maanden waarin studenten hun master afronden lijken vooralsnog echter enigszins mee te vallen. De voorzichtige ontwikkeling naar een langere studieduur zou nog wel kunnen doortrekken naar de cohorten 2021-2022 en 2022-2023. Wat betreft (psycho)-sociale gevolgen rapporteert De Geneeskundestudent dat de helft van de geneeskundestudenten studiegerelateerde zorgen had ervaren en een merendeel een afname zag in onderwijskwaliteit en motivatie tijdens de coronacrisis. Daarnaast biedt de NSE aanwijzingen dat studenten in 2021 minder tevreden zijn over aspecten rondom de beroepspraktijk in de opleiding dan in 2019; met name tandheelkundestudenten zijn hierover in 2021 minder tevreden.

6 Thema 5: Studievertraging en uitval lerarenopleidingen

6.1 Inleiding

Dit hoofdstuk presenteert ontwikkelingen in instroom en uitval uit lerarenopleidingen over de afgelopen vijf studiejaren. In navolging van de Inspectie van het Onderwijs worden de volgende subsectoren van lerarenopleidingen onderscheiden[22]:

- Pabo;
- Tweedegraads opleidingen (hbo bachelor);
- Kunst & LO-opleidingen;
- Eerstegraads hbo (hbo master).

De universitaire lerarenopleidingen en de professionaliseringsopleidingen in het hoger onderwijs zijn niet meegenomen in deze rapportage.

Bij zowel de instroom als uitval is telkens het instroomcohort als uitgangspunt genomen. Er is dus gekeken naar de nieuwe inschrijvingen in het eerste jaar van het hoger onderwijs, of de herinschrijvingen in de daaropvolgende jaren. Helaas zijn op dit moment nog niet voor alle indicatoren gegevens beschikbaar.

6.2 Resultaten

Instroom

Figuur 6.1 toont de ontwikkeling van de instroom in het eerste jaar van de Pabo voor de instroomcohorten 2017-2018 tot en met 2021-2022. Te zien is dat het instroomcohort in coronajaar 2020-2021 met een totaal van 5.996 nieuwe inschrijvingen aanzienlijk groter was dan in de drie voorgaande jaren. Dit aantal is in het tweede coronajaar echter weer teruggevallen naar een niveau dat meer in lijn ligt met de pre-corona instroom, maar met 4.606 nieuwe inschrijvingen nog altijd hoger is dan in 2019-2020. Deze ontwikkeling over de laatste vijf jaar is ook in lijn met de ontwikkeling van de algehele hbo-instroom zoals die in hoofdstuk 2 is beschreven.

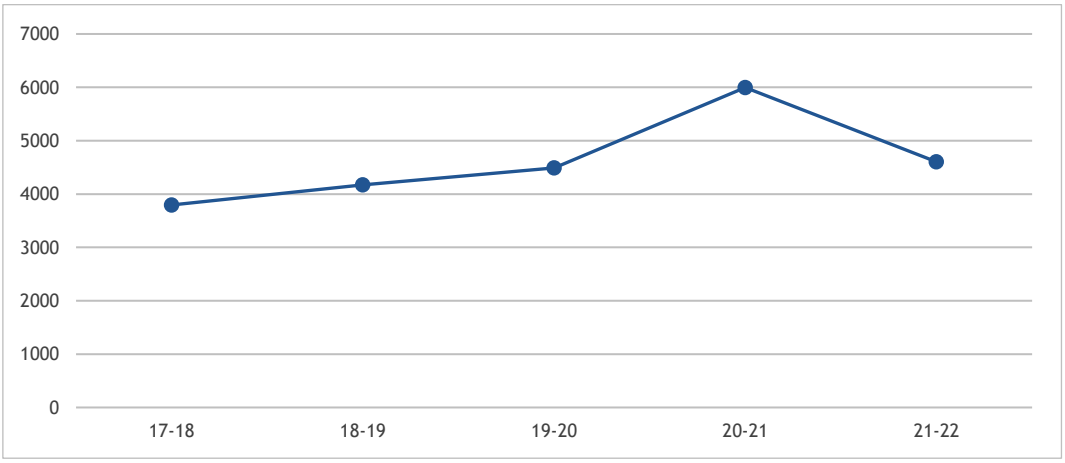

Figuur 6.1: Instroom eerste jaar lerarenopleiding basisonderwijs (Pabo) - voltijd, deeltijd en duaal (bron: 1cHO, eerstejaarscohorten 2017-2021)

22 Bij het bepalen van de opleidingen die tot deze subsectoren behoren is de indeling van de Inspectie van het Onderwijs (2017), De indeling van de sector Onderwijs. Deze categorisatie is inmiddels enigszins gedateerd. Het kan dus voorkomen dat door het niet meenemen van nieuwe lerarenopleidingen die zijn gestart ná 2017 er een onderschatting plaatsvindt in de gerapporteerde absolute getallen.

In figuur 6.2 is de instroom uit figuur 6.1 uitgesplitst naar de vooropleiding van de instromende studenten. Het grootste gedeelte van de instromers is afkomstig van het havo en het mbo. Vooral deze twee groepen bepalen de algemene trend uit figuur 6.1. Instromers uit het vwo en overige vooropleidingen zijn een relatief kleine groep in de cohorten van Pabo-eerstejaars.

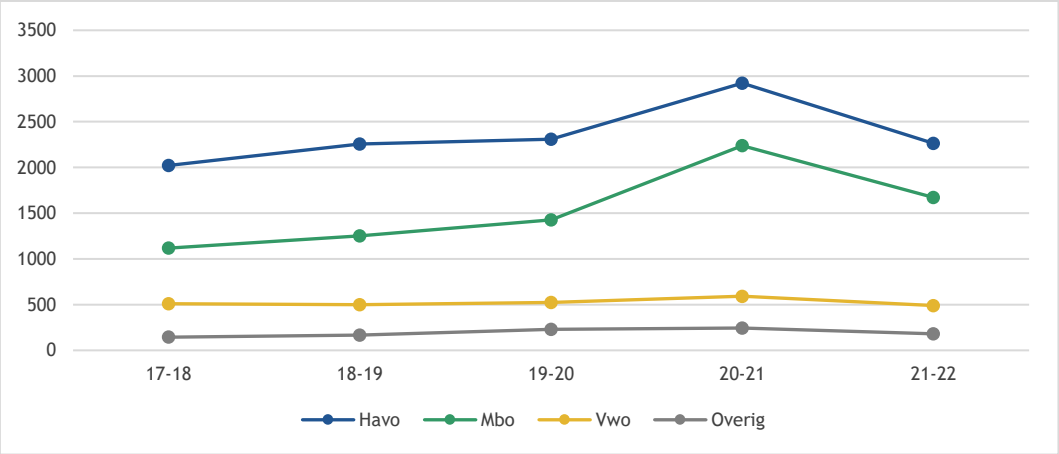

Figuur 6.2: Instroom eerste jaar lerarenopleiding basisonderwijs (Pabo) - voltijd, deeltijd en duaal, naar vooropleiding (bron: 1cHO, eerstejaarscohorten 2017-2021)

Figuur 6.3 toont de percentuele samenstelling van de instroomcohorten op basis van de vooropleiding, maar dan enkel voor voltijds Pabo-studenten. Bijna 60 procent is afkomstig van het havo, ongeveer 30 procent van het mbo. De samenstelling van de instroom is in de bekeken periode redelijk gelijk gebleven. Wel is de laatste twee jaar (de jaren sinds het begin van de coronapandemie) het aandeel mbo'ers in de instroom iets groter dan in voorgaande jaren.[23]

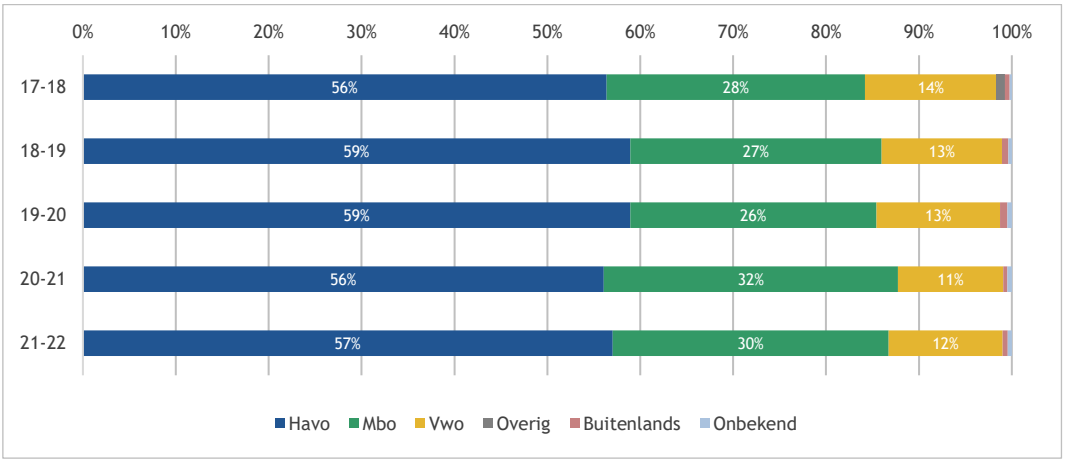

Figuur 6.3: Vooropleiding instroom eerste jaar lerarenopleiding basisonderwijs (Pabo) - voltijd (bron: 1cHO, eerstejaarscohorten 2017-2021)

De grootte van het instroomcohort voor de tweedegraads lerarenopleiding voortgezet onderwijs is tussen 2017-2018 en 2021-2022 gedaald van 3.401 naar 2.870. Uit figuur 6.4 blijkt dat er in coronajaar 2020-2021 wel een eenmalige opleving was in de instroom van nieuwe studenten, maar dat de daling in 2021-2022 weer doorzette.

23 De effecten van de in 2015 ingevoerde kennistoetsen waren op de korte termijn negatief voor de totale instroom en vooral voor de instroom van mbo-afgestudeerden. De langetermijneffecten zijn echter niet bekend. Centraal Planbureau. 2019. Het effect van bijzondere nadere vooropleidingseisen op de pabo. Den Haag: Centraal Planbureau.

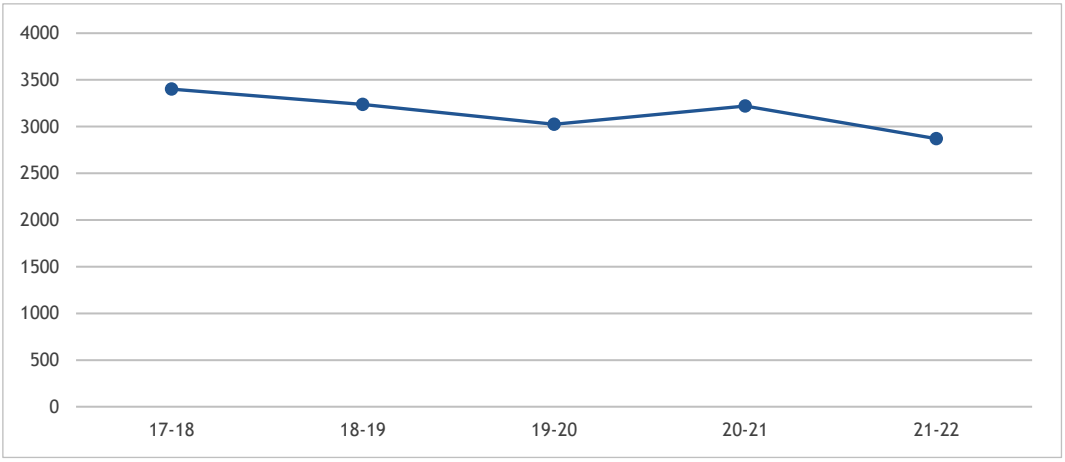

Figuur 6.4: Instroom eerste jaar tweedegraads lerarenopleiding voortgezet onderwijs - voltijd, deeltijd en duaal (bron: 1cHO, eerstejaarscohorten 2017-2021)

De samenstelling van de instroom in de tweedegraads lerarenopleiding voortgezet onderwijs zoals getoond in figuur 6.5 kan worden vergeleken met die voor de Pabo. Het aandeel havo-instromers is gemiddeld genomen net iets lager dan bij de Pabo. Vooral het aandeel mbo'ers en buitenlandse studenten dat zijn weg weet te vinden naar de tweedegraads lerarenopleiding is relatief groter. Dit houdt wel in dat er relatief minder vwo'ers instromen in de tweedegraads lerarenopleidingen dan in de Pabo. Vanaf studiejaar 2019-2020 is het aandeel mbo-instromers wat groter dan in de jaren ervoor.

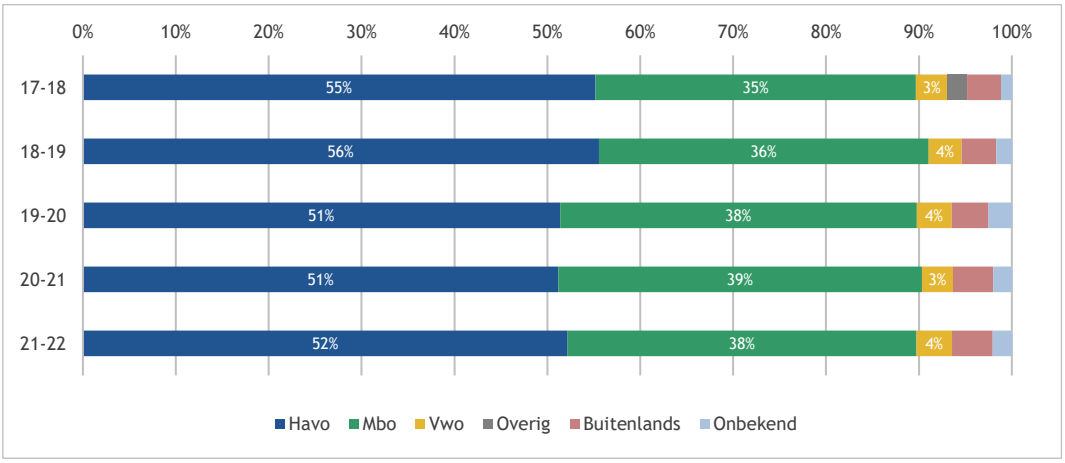

Figuur 6.5: Vooropleiding instroom eerste jaar tweedegraads lerarenopleiding voortgezet onderwijs - voltijd (bron: 1cHO, eerstejaarscohorten 2017-2021)

Figuur 6.6 toont dat de instroom voor de opleidingen kunst en lichamelijke opvoeding[24], meer dan voor de Pabo en de tweedegraads lerarenopleidingen, de afgelopen vijf jaren stabiel is gebleven. Ook voor deze opleidingssector lag de instroom in coronajaar 2020-2021 hoger, maar dit werd gecompenseerd door een lagere instroom in het daaropvolgende instroomcohort 2021-2022.

[24] De lerarenopleiding kunst en lichamelijke opvoeding wordt door de onderwijsinspectie onderscheiden als een aparte subsector binnen de sector onderwijs.

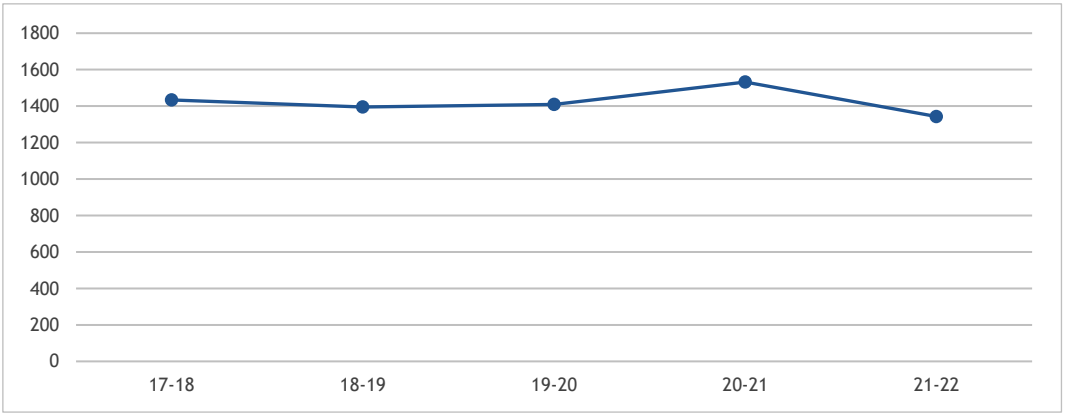

Figuur 6.6: Instroom eerste jaar lerarenopleiding kunst en lichamelijke opvoeding voortgezet onderwijs - voltijd, deeltijd en duaal (bron: 1cHO, eerstejaarscohorten 2017-2021)

Figuur 6.7 laat zien dat het aandeel instromers van het havo in de lerarenopleiding kunst en lichamelijke opvoeding kleiner is dan in de Pabo en de tweedegraads lerarenopleidingen. Hier staat tegenover dat de instroom vanuit het mbo relatief groter is, met name voor het instroomcohort 2021-2022. De instroom vanuit het vwo ligt ongeveer acht procent tussen die van de Pabo en de tweedegraads lerarenopleiding in.

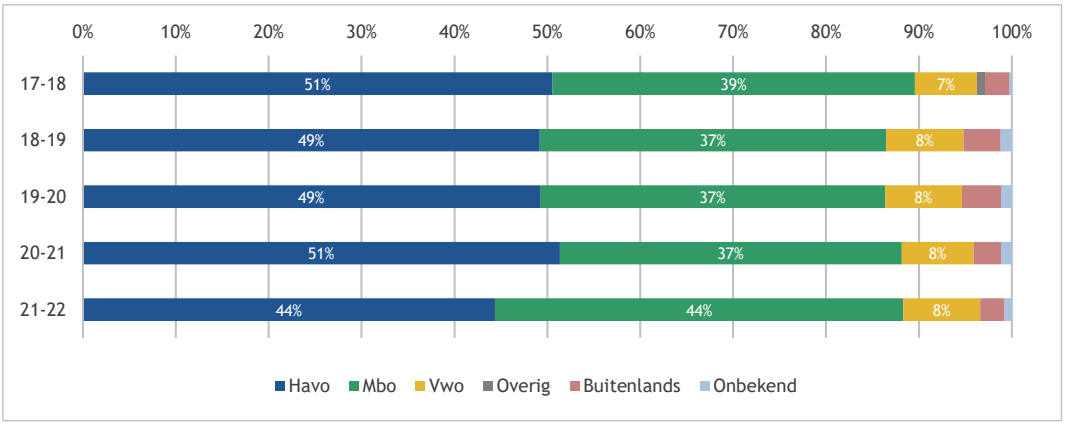

Figuur 6.7: Vooropleiding instroom eerste jaar lerarenopleiding kunst en lichamelijke opvoeding voortgezet onderwijs – voltijd (bron: 1cHO, eerstejaarscohorten 2017-2021)

Figuur 6.8 toont de instroom in de eerstegraads lerarenopleiding voortgezet onderwijs. In tegenstelling tot de instroom in de bacheloropleidingen die hiervoor werd besproken, laat de instroom voor deze hbo-masteropleidingen in coronajaar 2020-2021 juist een lichte daling zien. Buiten deze eenmalige daling is de instroom de afgelopen jaren stabiel rond de 565 inschrijvingen per cohort.

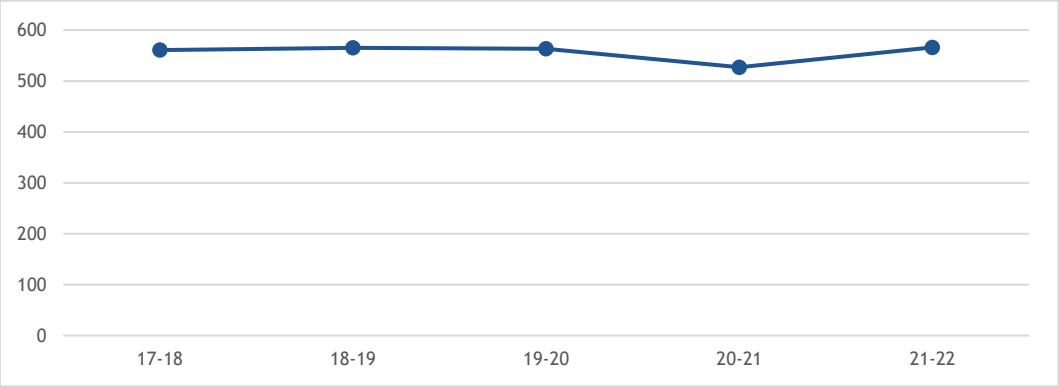

Figuur 6.8: Instroom eerste jaar eerstegraads lerarenopleiding voortgezet onderwijs - voltijd, deeltijd en duaal (bron: 1cHO, eerstejaarscohorten 2017-2021)

Wat betreft de vooropleiding die instromers in de eerstegraads lerarenopleiding hebben genoten, laat figuur 6.9 zien dat over de beschouwde periode ongeveer de helft van hen op het voortgezet onderwijs een havo-vooropleiding heeft gevolgd.[25] Dit aandeel is in de afgelopen jaren licht gestegen van 47 procent van de instroom in 2017-2018 tot 53 procent van de instroom in 2021-2022. De ontwikkeling van het aantal vwo-instromers volgt ruwweg de lijn van de algehele instroom zoals gepresenteerd in figuur 6.8, en maakt over de jaren heen zo'n kwart uit van de totale instroom. De instroom vanuit het mbo is met name in 2021-2022 licht gedaald ten opzichte van voorgaande jaren.

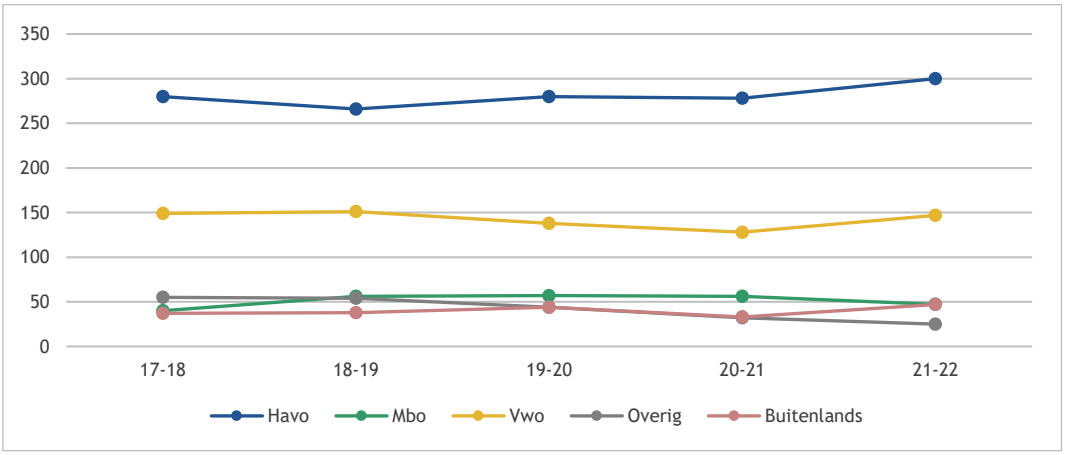

Figuur 6.9: Instroom eerste jaar eerstegraads lerarenopleiding voortgezet onderwijs - voltijd, deeltijd en duaal, naar vooropleiding (bron: 1cHO, eerstejaarscohorten 2017-2021)

Figuur 6.10 vat de ontwikkeling van de instroom voor de besproken onderwijsopleidingen samen in één figuur. Te zien is dat de instroom in de Pabo niet alleen in absolute aantallen, maar ook procentueel gezien het sterkst gegroeid is sinds 2017-2018. De piek in de instroom in coronajaar 2020-2021 is voor deze subsector ook het meest nadrukkelijk. De toenames in datzelfde jaar voor de tweedegraads lerarenopleidingen en de kunst-LO-docentenopleidingen zijn relatief kleiner. De eerstegraadsopleidingen laten in 2020-2021 juist een lichte daling van de instroom zien. Per saldo is in deze periode de instroom in de tweedegraads lerarenopleidingen het meest afgenomen.

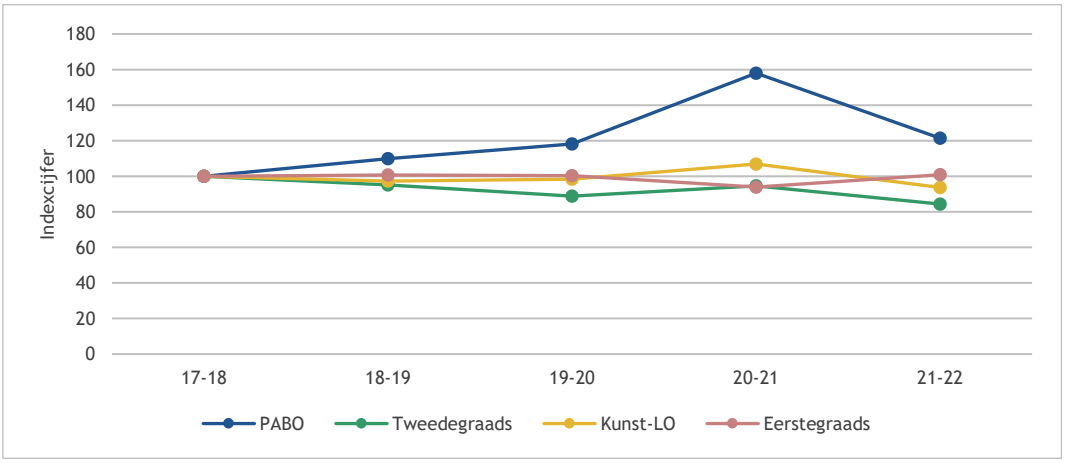

Figuur 6.10: Ontwikkeling in instroom lerarenopleidingen in indexcijfers - instroomcohort 2017-2018 = 100% (bron: 1cHO, eerstejaarscohorten 2017-2021)

25 Omdat het hier gaat om hbo-masteropleidingen zullen deelnemers altijd eerst een hbo- of wo-bachelor vooropleiding hebben gevolgd alvorens ze (kunnen) beginnen aan deze masteropleiding. Er wordt hier echter gekeken naar de vooropleiding vóór de eerste inschrijving in het hoger onderwijs (dus vóór de gevolgde bacheloropleiding).

Uitval/switch

Figuur 6.11 toont de ontwikkeling van het aandeel uitvallers en switchers één jaar na de eerste inschrijving bij een Pabo-opleiding. Te zien is dat het aandeel herinschrijvers voor de instroomcohorten 2016-2017 tot en met 2020-2021 telkens rond de 70 procent van de instroom lag. Ook het percentage dat één jaar na de eerste inschrijving het hoger onderwijs had verlaten, bleef over die jaren ongeveer gelijk, terwijl het aandeel dat wisselde naar een andere opleiding licht toenam. De coronapandemie lijkt ervoor te hebben gezorgd dat een fors groter deel van de instromers uit 2019-2020, zich in studiejaar 2020-2021 weer herinschreven bij de Pabo-opleiding. Het aandeel herinschrijvers voor dit cohort was 78 procent ten opzichte van 69 procent in het voorgaande cohort. Het aandeel dat van opleiding switchte nam met 7 procentpunten af tot 12 procent en het percentage uitval daalde met 3 procentpunten tot slechts negen procent. Het instroomcohort 2020-2021 laat een jaar na instroom een beeld zien dat meer in lijn licht met de pre-corona instromers. Het aandeel switchers ligt op het niveau van de 2016-2017 instroom (16%), terwijl de uitval met 14 procent een procentpunt boven die van het gemiddelde in de drie pre-coronajaren lag.

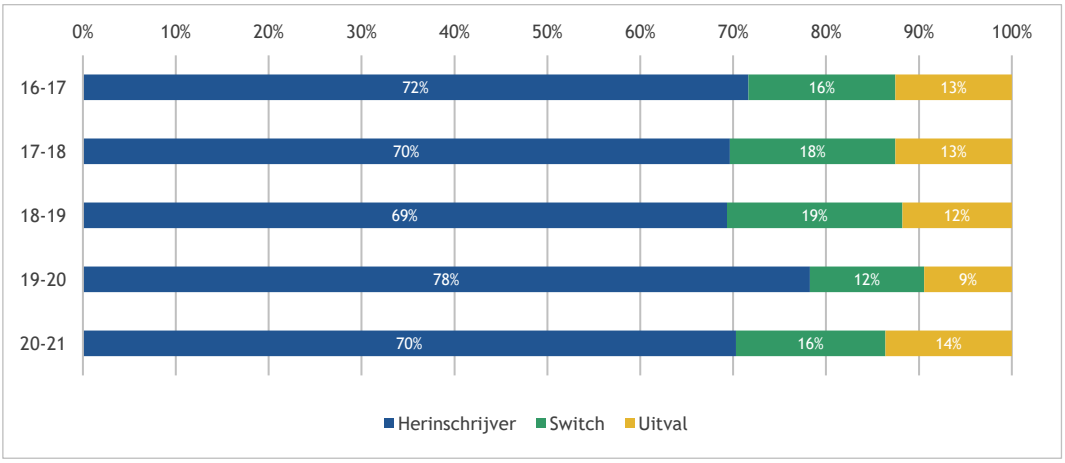

Figuur 6.11: Percentage uitval/switch na één jaar lerarenopleiding basisonderwijs (Pabo) (bron: 1cHO, eerstejaarscohorten 2016-2020)[26]

Figuur 6.12 laat het aandeel herinschrijvers, uitvallers en switchers twee jaar na instroom in een Pabo-opleiding zien. Merk daarbij op dat er een extra mogelijkheid tot herinschrijving is in vergelijking tot figuur 6.12, namelijk dat studenten zich één jaar na hun eerste inschrijving niet hadden heringeschreven in het hoger onderwijs, maar dit een jaar later wel weer hebben gedaan (bijvoorbeeld vanwege een studieonderbreking). In lijn met wat te zien was in figuur 6.12 lijkt vooral de verdeling over de verschillende categorieën voor het instroomcohort 2019-2020 af te wijken, al zijn de verschillen met andere jaren minder groot als één jaar na instroom. Het totale percentage herinschrijvers (inclusief hen die zich na een jaar afwezigheid toch weer hebben ingeschreven voor de opleiding) ligt voor instroomcohort 2019-2020 met 72 procent enkele procentpunten hoger dan bij de voorgaande instroomcohorten. Het aandeel studiewisselaars na twee jaar is weliswaar voor instroomcohort 2018-2019 wat hoger dan in voorgaande jaren, maar dit staat tegenover een lagere uitval. Gezien deze ontwikkeling voor cohort 2018-2019 in observatiejaar 2020-2021 wordt geobserveerd, zou dit wellicht verklaard kunnen worden door een beperktere aantrekkelijkheid van uitval (voor bijvoorbeeld een tussenjaar) door de coronapandemie ten opzichte van herinschrijving bij een andere studie in het hoger onderwijs.

26 Merk op dat, in tegenstelling tot eerdere figuren, hier niet naar het instroomcohort 2021-2022 kan worden gekeken, gezien hun inschrijfstatus één jaar na de eerste inschrijving pas in september 2022 bekend zal zijn (observatiejaar is 2022-2023).

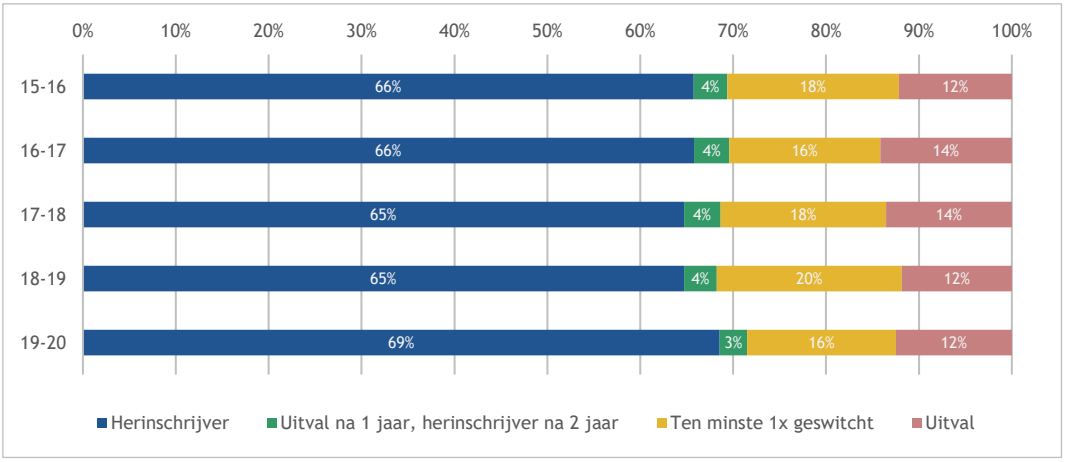

Figuur 6.12: Percentage uitval/switch na twee jaar lerarenopleiding basisonderwijs (Pabo) (bron: 1cHO, eerstejaarscohorten 2015-2019)[27]

Het aandeel uitvallers of wisselaars na één jaar in de tweedegraadslerarenopleiding wijkt voor de instroomcohorten die worden geobserveerd in de twee coronajaren duidelijk af (figuur 6.13). Waar het aandeel herinschrijvers voor de instroomcohorten 2016-2017 tot en met 2018-2019 rond de helft lag, ligt dit percentage voor de instroomcohorten 2019-2020 en 2020-2021 op 63 procent. Het percentage uitvallers nam voor instroomcohort 2019-2020 af met ruim 5 procentpunten tot 22 procent, terwijl het aantal studenten dat van opleiding veranderde zelfs daalde met 8 procentpunten tot 14 procent.

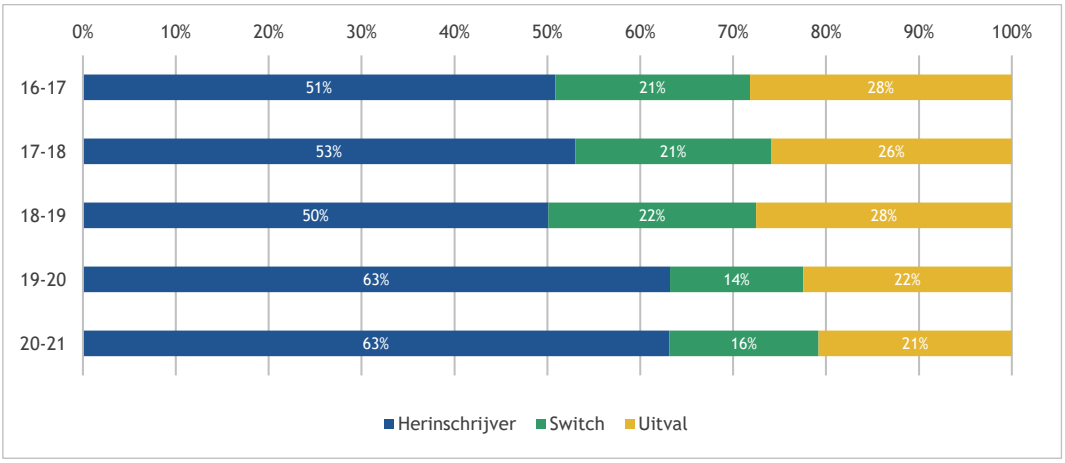

Figuur 6.13: Percentage uitval/switch na één jaar tweedegraads lerarenopleiding voortgezet onderwijs (bron: 1cHO, eerstejaarscohorten 2016-2020)

Na twee jaar is het aandeel uitvallers en wisselaars voor de instroomcohorten die worden geobserveerd tijdens de coronapandemie nadrukkelijk minder afwijkend dan hierboven. Figuur 6.14 laat zien dat het totale percentage herinschrijvers (inclusief hen die zich na een jaar afwezigheid toch weer hebben ingeschreven voor de opleiding) voor instroomcohort 2019-2020 met 53 procent enkele procentpunten hoger ligt dan vooral de oudere voorgaande instroomcohorten.

27 Vanuit dezelfde logica als die beschreven in de vorige voetnoot kan in deze figuur ook niet de status van het cohort 2020-2021 getoond worden, gezien hun inschrijfstatus na twee jaar pas in 2022-2023 wordt geobserveerd.

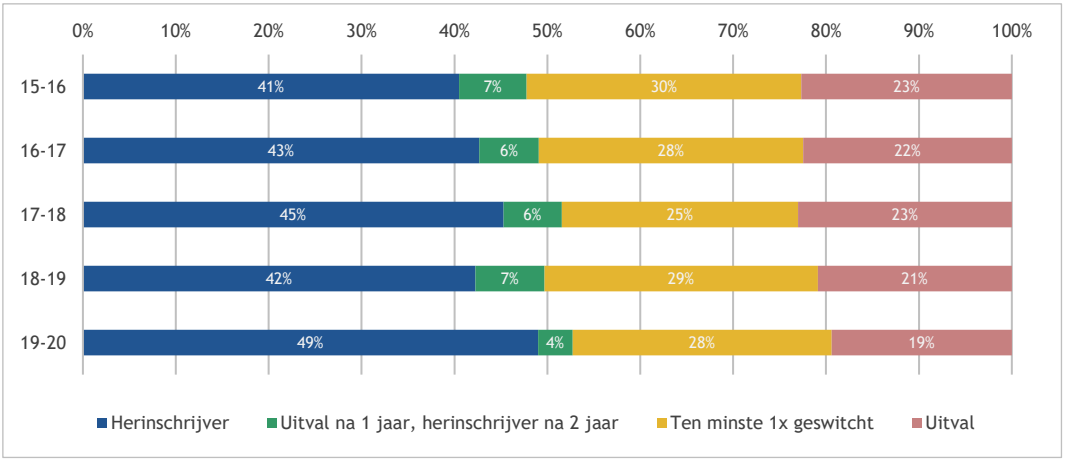

Figuur 6.14: Percentage uitval/switch na twee jaar tweedegraads lerarenopleiding voortgezet onderwijs (bron: 1cHO, eerstejaarscohorten 2015-2019)

Het percentage studenten dat zich na een jaar herinschrijft voor een lerarenopleiding kunst of lichamelijk opvoeding ligt zoals te zien in figuur 6.15 hoger dan bij de Pabo of tweedegraads lerarenopleiding. Deze herinschrijvingen hebben voor de twee instroomcohorten die worden geobserveerd in de coronajaren 2020-2021 en 2021-2022 nog een extra stimulans gekregen. Het percentage herinschrijvers voor de instroomcohorten 2019-2020 en 2020-2021 was respectievelijk 84 en 81 procent. Met name het aandeel studenten dat switcht naar een andere opleiding in het hoger onderwijs is in 2019-2020 met 9 procentpunten flink afgenomen ten opzichte van het voorgaande jaar.

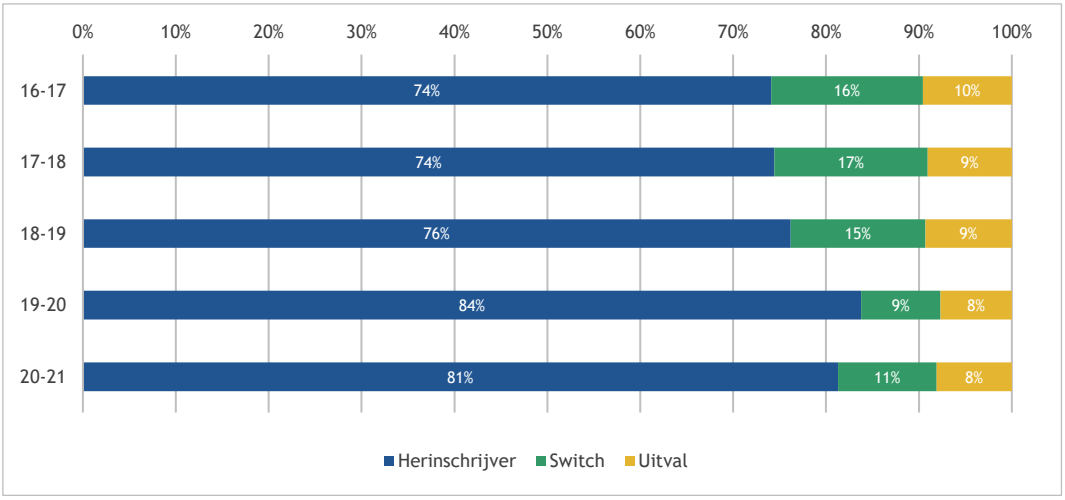

Figuur 6.15: Percentage uitval/switch na één jaar lerarenopleiding kunst en lichamelijke opvoeding voortgezet onderwijs (bron: 1cHO, eerstejaarscohorten 2016-2020)

Figuur 6.16 toont dat het aandeel studenten dat zich na twee jaar herinschrijft voor een lerarenopleiding kunst en lichamelijke opvoeding hoog blijft. Voor het instroomcohort 2019-2020, dat een flink deel van de geobserveerde studieperiode doorbracht tijdens de coronapandemie, is een lichte stijging in het aantal herinschrijvingen na twee jaar te zien. Wat verder opvalt is dat het aantal studenten dat zich na een jaar afwezigheid weer inschreef met 2 procentpunten is gedaald, zonder dat het aandeel studenten dat het hoger onderwijs permanent verliet daardoor steeg.

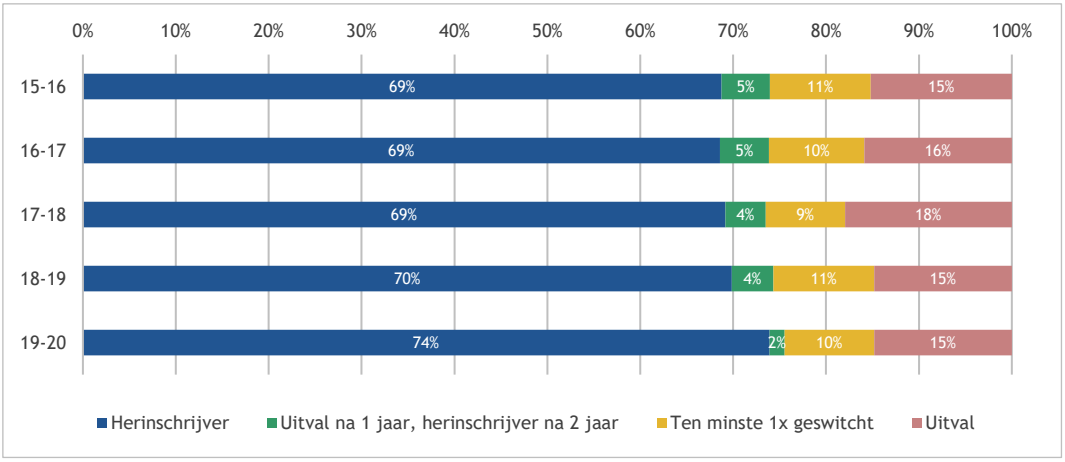

Figuur 6.16: Percentage uitval/switch na twee jaar lerarenopleiding kunst en lichamelijke opvoeding voortgezet onderwijs (bron: 1cHO, eerstejaarscohorten 2015-2019)

6.3 Samenvatting

Dit hoofdstuk gaf een overzicht van de ontwikkelingen in instroom en uitval uit lerarenopleidingen over de afgelopen vijf studiejaren. Te zien is dat de instroom in het eerste coronajaar 2020-2021 voor vrijwel alle beschreven lerarenopleidingen een piek kende. Enkel de hbo-master lerarenopleiding eerstegraads had dat coronajaar te maken met een dip in de instroom, al was deze relatief beperkt. Voor de Pabo was de eenmalige toename van het aantal instromers zowel in absolute als relatieve zin het grootst. In 2021-2022 leek de Pabo-instroom terug te keren naar de meer geleidelijke stijging van de studenteninstroom die ook eerder reeds zichtbaar was.

Bij de verschillende besproken bacheloropleidingen in de onderwijssector lijkt de coronapandemie te hebben gezorgd voor een afname van het percentage studenten dat na één jaar switcht van opleiding of in het geheel uitvalt uit het hoger onderwijs. Met name bij de tweedegraads lerarenopleidingen is het verschil in het percentage herinschrijvingen tussen instroomcohorten die vóór en na de coronapandemie worden geobserveerd groot. Ook wanneer wordt gekeken naar de inschrijfstatus twee jaren nadat een student voor het eerst in een lerarenopleiding in het hoger onderwijs werd ingeschreven, is het percentage herinschrijvingen tijdens de coronapandemie nog wat hoger dan voor de pandemie. Dit verschil met de percentages van vóór de pandemie is echter wel kleiner dan één jaar na inschrijving.

7 Thema 6: Aanpak jeugdwerkloosheid (mbo)

7.1 Inleiding

Thema 6 richt zich op het tegengaan van jeugdwerkloosheid onder mbo'ers. Door coronamaatregelen zijn bepaalde sectoren volledig tot stilstand gekomen; andere sectoren kregen te maken met sterk terugvallende vraag. Het gevolg was plotselinge ongeëvenaarde economische krimp in deze sectoren. Voor schoolverlaters en recent afgestudeerden die de arbeidsmarkt in die periode wilden betreden, heeft dat de baankansen sterk aangetast. Daarbij zijn mbo'ers relatief harder geraakt dan hbo- of wo-afgestudeerden (Zwetsloot et al., 2021)

Uit de NPO-keuzelijst volgen binnen dit thema in totaal vijf mogelijke acties:

- Intensivering van of een aanvulling op de loopbaanoriëntatie- en begeleidingslessen die instelling al in het reguliere onderwijsprogramma verzorgen, door deze lessen bijvoorbeeld kleinschaliger en daardoor intensiever te maken.
- Aansluiting bij bestaande vormen van coaching, bijvoorbeeld gericht op empowerment en self-efficacy.
- Matching op werk of stage.
- Verkennen van mogelijkheden om een stage of leerbaan direct na afstuderen om te zetten in een baan bij het betreffende (leer)bedrijf.
- Zorgen voor een 'warme overdracht' naar werk, waarbij naast werkgevers ook gemeenten betrokken kunnen zijn.

In dit hoofdstuk wordt voor vijf indicatoren beschreven hoe ze zich hebben ontwikkeld: het aandeel met een substantiële baan in loondienst, de sociaaleconomische categorie na mbo-opleiding, het type contract (vast/tijdelijk/flex), het aandeel dat aan de slag gaat bij het stagebedrijf of leerwerkplek en het aandeel dat doorstudeert in het bekostigd onderwijs. De gebruikte gegevens zijn afkomstig van de CBS Microdata.

7.2 Resultaten

De indicatoren zijn beschikbaar voor de cohorten 2014-2015 tot en met 2019-2020, met uitzondering van de sociaaleconomische categorie, waarvan de gegevens voor het meest recente cohort nog niet beschikbaar zijn. De meeste indicatoren hebben betrekking op de situatie in juni één jaar na het afronden van het mbo, wat betekent dat voor cohort 2019-2020 wordt gekeken naar de (arbeidsmarkt)situatie in juni 2021. Het is daarbij belangrijk om op te merken dat het pre-corona cohort 2018-2019 ook last gehad kan hebben van corona, indien schoolverlaters van dit cohort niet in de eerste acht maanden na het verlaten van de opleiding een baan hebben gevonden. De (mogelijke) coronacohorten 2018-2019 en 2019-2020 worden in de figuren aangeduid met een asterisk.

Substantiële baan

Met een substantiële baan wordt een baan van minstens drie dagen in de week bedoeld (0,6 fte). Figuur 7.1 laat het percentage zien dat een substantiële baan heeft één jaar na het mbo, uitgesplitst naar niveau en leerweg (BBL/BOL). In de figuur is te zien dat het percentage met een substantiële baan één jaar na mbo gedaald is voor het cohort 2018-2019 (meetpunt juni 2020) ten opzichte van het cohort daarvoor, na een veelal stijgende trend in de voorgaande jaren, maar dat dit een jaar later weer hersteld lijkt te zijn. Dit geldt voor alle niveaus, alhoewel de dip voor mbo 3 en 4 BBL slechts subtiel is. Dat zijn ook de twee opleidingen waarvoor het percentage met een substantiële baan al relatief hoog lag (>80%). Hetzelfde herstel wordt waargenomen in Zwetsloot et al. (2021).

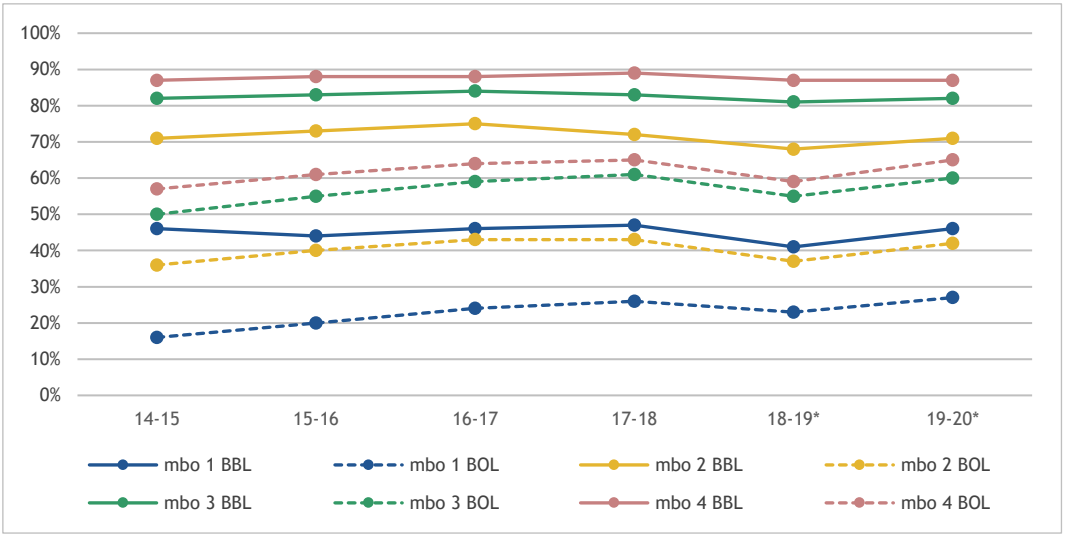

Figuur 7.1: Percentage met een substantiële baan één jaar na mbo, per niveau (bron: CBS Microdata 2014-2020)

Tabel 7.1: Percentage met een substantiële baan één jaar na mbo, per niveau

	14-15	15-16	16-17	17-18	18-19*	19-20*
mbo 1 BBL	46%	44%	46%	47%	41%	46%
mbo 1 BOL	16%	20%	24%	26%	23%	27%
mbo 2 BBL	71%	73%	75%	72%	68%	71%
mbo 2 BOL	36%	40%	43%	43%	37%	42%
mbo 3 BBL	82%	83%	84%	83%	81%	82%
mbo 3 BOL	50%	55%	59%	61%	55%	60%
mbo 4 BBL	87%	88%	88%	89%	87%	87%
mbo 4 BOL	57%	61%	64%	65%	59%	65%

Bron: CBS Microdata 2014-2020

Sociaaleconomische categorie

Figuur 7.2 laat het aandeel werkenden, het aandeel personen met een uitkering en het aandeel overig/onbekend zien, één jaar na het mbo. Voor dit onderwerp zijn de CBS Microdata maar beschikbaar tot cohort 2018-2019 (meetpunt juni 2020). Bij alle niveaus is een lichte daling van het aandeel werkenden te zien tussen cohorten 2017-2018 en 2018-2019, na een stijgende lijn in de jaren daarvoor. De daling is vooral zichtbaar bij de groepen waar al relatief veel mensen een uitkering hadden of in de categorie overig/onbekend vielen, namelijk mbo 1 BBL, mbo 1 BOL en mbo 2 BOL. Bij een vergelijking tussen cohort 2018-2019 en cohorten 2015-2016 en 2016-2017 valt de daling echter mee en is soms zelfs sprake van stijging. Corona lijkt dus wel invloed te hebben, maar heeft geen desastreuze gevolgen voor de sociaaleconomische categorie van de mbo'ers.

Figuur 7.2: Sociaaleconomische categorie één jaar na mbo, per niveau (bron: CBS Microdata 2014-2019)

Type contract

Figuur 7.3 laat het type contract zien van werkende mbo-schoolverlaters één jaar na het mbo: een vast contract, een tijdelijk contract of werk op oproep-/uitzendbasis. Het cohort 2018-2019 had één jaar na het mbo relatief vaak een vast contract, vergeleken met de jaren daarvoor. Bij het cohort 2019-2020 is die stijging niet meer zichtbaar en hebben mbo-schoolverlaters weer vaker een tijdelijk contract of werk op oproep- of uitzendbasis. Het aandeel vaste contracten is over het algemeen echter niet lager dan het was voor de cohorten 2015-2016, 2016-2017 en 2017-2018. Het aandeel oproep- of uitzendwerk is vooral gestegen voor de groepen die al relatief vaak op oproep- of uitzendbasis werkten, met name de BOL-studenten en mbo 1 BBL. Voor mbo 2 BBL, 3 BBL en 4 BBL komt een daling in het aandeel vaste contracten vooral door een stijging in het aandeel tijdelijke contracten.

Figuur 7.3: Type contract één jaar na mbo, per niveau (bron: CBS Microdata 2015-2021)

Stagebedrijf of leerwerkplek

In de CBS Microdata is gekeken naar welk aandeel aan de slag is gegaan bij het stagebedrijf of leerwerkplek in het laatste jaar. Dat is gedaan door in het laatste studiejaar te kijken bij welk bedrijf (of bedrijven) stage is gelopen in geval van BOL of waar de student in loondienst is geweest (ofwel een leerwerkplek had) in geval van BBL en dat bedrijf vervolgens te vergelijken met het bedrijf waar het meeste is verdiend in juni het jaar na schoolverlaten. Als dat hetzelfde bedrijf is, dan hebben we van die student aangemerkt dat hij aan de slag is gegaan bij het stagebedrijf of de leerwerkplek.

Het percentage schoolverlaters waar dit voor geldt, is te zien in figuur 7.4. Dit percentage is redelijk stabiel door de jaren heen, afgezien van mbo 1 BBL (de absolute aantallen zijn daar ook lager dan bij de andere niveaus, dat kan een verklaring zijn voor de schommelingen). Voor de coronacohorten lijkt dit niet veel te veranderen, afgezien van een hele lichte stijging voor mbo 2-4 BBL.

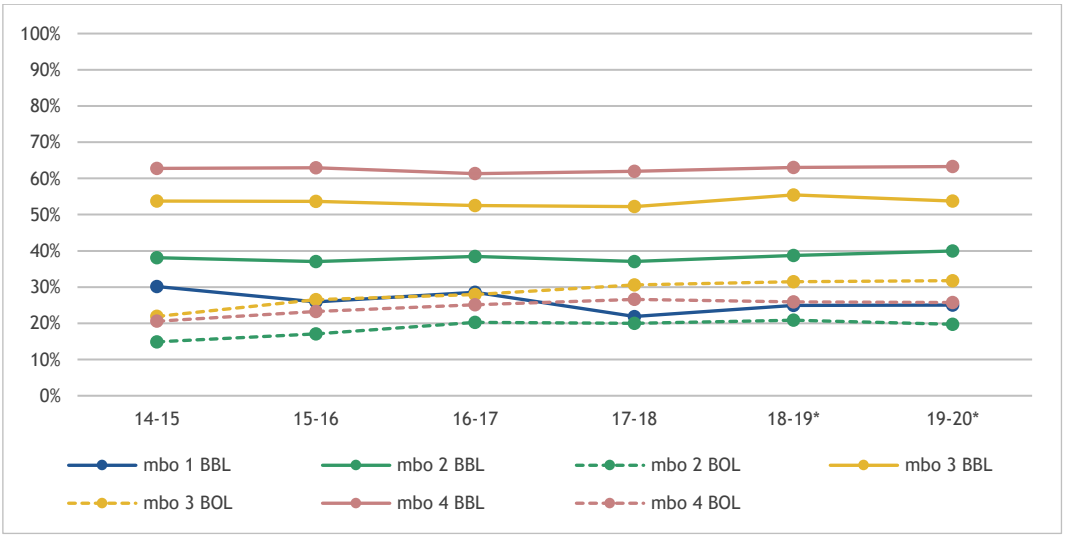

Figuur 7.4: Percentage dat werkt bij het stagebedrijf of de leerwerkplek één jaar na mbo, per niveau (bron: CBS Microdata 2014-2020)

Tabel 7.2: Percentage dat werkt bij het stagebedrijf of de leerwerkplek één jaar na mbo, per niveau

	14-15	15-16	16-17	17-18	18-19*	19-20*
Mbo 1 BBL	30%	26%	29%	22%	25%	25%
Mbo 1 BOL						
Mbo 2 BBL	38%	37%	38%	37%	39%	40%
Mbo 2 BOL	15%	17%	20%	20%	21%	20%
Mbo 3 BBL	54%	54%	53%	52%	55%	54%
Mbo 3 BOL	22%	27%	28%	31%	32%	32%
Mbo 4 BBL	63%	63%	61%	62%	63%	63%
Mbo 4 BOL	21%	23%	25%	27%	26%	26%

Bron: CBS Microdata 2014-2020

Doorstuderen

Figuur 7.5 laat het percentage gediplomeerden zien dat doorstudeert (het volgende jaar ingeschreven staat in bekostigd onderwijs). Hier is geen sterke afwijking zichtbaar voor de coronacohorten. Alleen bij mbo 4 BOL-studenten is een duidelijke stijging te zien in het percentage gediplomeerden dat doorstudeert voor het cohort dat de opleiding verliet in 2020. Een mbo-1 opleiding is over het algemeen bedoeld als opstap naar een startkwalificatie (mbo-2 of hoger) dus het percentage dat doorstudeert is dan ook relatief hoog. In 2015-2018 was hier een stijgende lijn zichtbaar, maar die is voor de recente cohorten afgevlakt. Dat gold echter ook al voor het cohort dat het diploma behaalde in 2019, dus dit lijkt geen specifiek corona-effect te zijn.

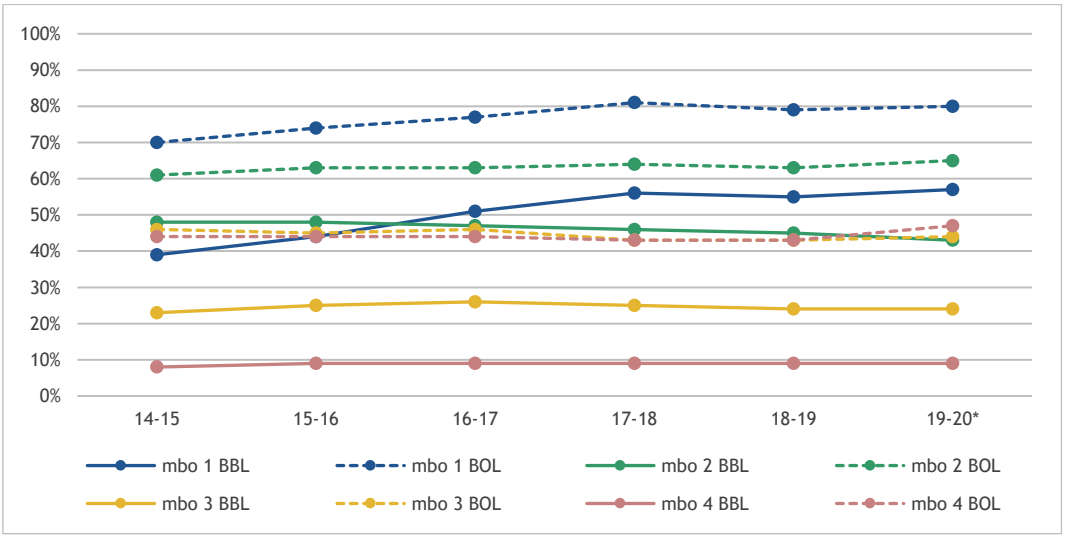

Figuur 7.5: Percentage gediplomeerden dat doorstudeert, per niveau (bron: CBS Microdata 2014-2020)

Tabel 7.3: Percentage gediplomeerden dat doorstudeert, per niveau

	14-15	15-16	16-17	17-18	18-19	19-20*
mbo 1 BBL	39%	44%	51%	56%	55%	57%
mbo 1 BOL	70%	74%	77%	81%	79%	80%
mbo 2 BBL	48%	48%	47%	46%	45%	43%
mbo 2 BOL	61%	63%	63%	64%	63%	65%
mbo 3 BBL	23%	25%	26%	25%	24%	24%
mbo 3 BOL	46%	45%	46%	43%	43%	44%
mbo 4 BBL	8%	9%	9%	9%	9%	9%
mbo 4 BOL	44%	44%	44%	43%	43%	47%

Bron: CBS Microdata 2014-2020

7.3 Samenvatting

Bij de hierboven beschreven indicatoren is een mogelijk negatief effect te zien van corona op de arbeidsmarkt voor schoolverlaters van het mbo. Zo is het percentage met een substantiële baan lager voor het cohort 2018-2019 dan voor de cohorten daarvoor en is het aandeel werkenden en het aandeel vaste contracten gedaald voor het cohort 2019-2020 ten opzichte van het cohort daarvoor. De effecten lijken echter enigszins mee te vallen. Met betrekking tot het aandeel vaste contracten en het aandeel werkenden was een stijgende lijn zichtbaar tot en met cohort 2018-2019. Wanneer cohort 2019-2020 daarentegen vergeleken wordt met cohort 2017-2018 is vaak weinig tot geen daling te zien. Ook lijkt er al herstel opgetreden te zijn in bijvoorbeeld het aandeel mbo-schoolverlaters met een substantiële baan: dit was voor cohort 2019-2020 al weer op hetzelfde niveau als voor het cohort 2017-2018.

8 Maatschappelijke kosten en baten analyse (MKBA)

8.1 MKBA als denkkader

Een maatschappelijke kosten en baten analyse (MKBA) geeft inzicht in het maatschappelijk rendement van een interventie zoals het NPO. In een MKBA worden alle effecten van beleid (waar mogelijk) uitgedrukt in economische waarde (geld), waardoor verschillende effecten en beleidsvarianten onderling kunnen worden vergeleken in termen van kosten en baten. Een MKBA geeft inzicht in de effecten op geaggregeerd, maatschappelijk niveau, maar ook bij wie (welke partijen) de kosten en baten van beleid terechtkomen. Een MKBA wordt doorgaans ingezet als hulpmiddel om ex-ante besluitvorming over beleid te nemen. In dit geval geeft de MKBA ex-post inzicht in de effecten van gevoerd beleid.

Voor de uitvoering van een MKBA zijn empirische inschattingen van de causale effecten nodig. In de Macromonitor NPO mbo-ho zullen geen causale effecten van het NPO bepaald worden, omdat dat onderzoekstechnisch niet mogelijk is. Iedere onderwijsinstelling maakt gebruik van de NPO-middelen en een detailbeeld over hoe de NPO-middelen verdeeld zijn over acties en opleidingen is niet mogelijk. Een controlegroep is dus lastig te formuleren. Als de belangrijkste effecten niet goed genoeg kunnen worden gemeten of gemonetariseerd, dan kan een MKBA alleen schetsmatige informatie verschaffen. Het gedachtegoed van de MKBA kan dan als denkkader worden gebruikt om ‘langs de lijnen van de MKBA’ belangrijke structurering te geven.

Het doel van zo’n denkkader is welvaartseffecten aannemelijk maken en de te verwachten effecten definiëren. Om dat te doen wordt de wereld mét het beleidsalternatief afgezet tegen een wereld zonder. Dat laatste wordt het nulalternatief genoemd en dient dus als benchmark of ijkpunt. Verschillen tussen het nulalternatief en het beleidsalternatief kunnen gezien worden als effecten van het gevoerde beleid. Bij het definiëren van het nulalternatief moeten keuzes gemaakt worden over het moment waarop ‘de thermometer erin wordt gestoken’ en welk (aanvullend) beleid er gevoerd zou zijn indien er geen sprake was van een NPO. Het alternatief beleid wordt besproken onder het nulplus-alternatief. In het nulalternatief gaan we namelijk uit van een situatie waarin er helemaal geen beleid wordt gevoerd om de gevolgen van corona tegen te gaan.

Door het voeren van gesprekken met beleidsmakers, (onderwijs)experts en personen uit het werkveld bepalen we de contouren van het nulalternatief, het nulplus-alternatief en inventariseren we welke effecten er (mogelijk) zijn als gevolg van het NPO. Allereerst is gesproken met beleidsmakers van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) en medewerkers van het ministerie van Financiën die betrokken waren bij het ontwikkelen en formuleren van het NPO om te achterhalen waarom het NPO is ontwikkeld en wat de uitgangspunten daarbij zijn geweest. Vervolgens is via drie gesprekken (met beleidsmakers van OCW, met vertegenwoordigers uit het werkveld, en met onderwijs- en MKBA-experts) geïnventariseerd welke effecten het NPO (naar verwachting) sorteert en bij welke maatschappelijke actoren deze effecten terechtkomen. Op het moment van dit rapport is het gesprek met beleidsmakers van OCW gevoerd en verwerkt. De resultaten van de andere twee gesprekken worden toegevoegd bij de volgende voortgangsrapportage.

In het vervolg bespreken we eerst het beleidsalternatief en het nulalternatief. Na het nulalternatief bespreken we het nulplus-alternatief. Daarna volgen de tot nu toe verzamelde en verwachte effecten van het NPO. Als laatste geven we een doorkijk naar het vervolg.

Het beleidsalternatief: NPO

Het initiatief voor het NPO kwam uit de politiek. Er moest op korte termijn actie worden ondernomen om de leerachterstanden en studievertraging die waren ontstaan als gevolg van de coronamaatregelen terug te brengen. Onderwijsinstellingen hadden extra geld nodig om deze vertraging te kunnen inhalen. Het hoofddoel van het NPO is om dit te faciliteren.

Bij de uitwerking van het NPO zijn ook andere doelen in beeld gekomen. Zo is studentenwelzijn ook een belangrijk onderdeel geworden, omdat er signalen kwamen dat dit flink gedaald was tijdens de coronaperiode. Ook zitten er maatregelen in die zijn bedoeld om studenten te compenseren voor het feit dat ze niet altijd het onderwijs hebben kunnen krijgen waar ze recht op hadden, zoals via de compensatie door middel van de halvering van het collegegeld. Digitalisering en extra geld voor het bijspijkeren van nieuwe studenten in het mbo en ho zijn ook onderdeel van het NPO.

Bij het ontwerpen van het NPO was er een groot urgentiegevoel: alles moest snel ontwikkeld worden. Tegelijkertijd ging het om grote bedragen en was het dus van belang om het plan goed uit te denken. Eén van de focuspunten bij het ontwerp was het beperken van de administratieve last. Daar is in eerste instantie nog wel discussie over geweest, maar uiteindelijk is besloten om de onderwijsinstellingen redelijk veel vrijheid te geven door de besteding van de middelen niet tot in detail te hoeven beschrijven en beargumenteren. Het maken van een plan voor het besteden van de middelen en het beoordelen van die plannen kost veel tijd en was dus niet geschikt, omdat het van belang was dat er snel actie werd ondernomen. Het mbo en ho hebben meer bestedingsvrijheid gekregen dan het funderend onderwijs (po en vo), omdat daar vaker ook andere dingen speelden dan studievertraging waar vanuit OCW minder goed zicht op was. Ook hebben het mbo en ho over het algemeen meer slagkracht om zelf een bestedingsplan te maken.

Er is verhoudingsgewijs meer geld naar po en vo gegaan, omdat schoolsluitingen voor leerplichtige kinderen ingrijpender zijn dan voor studenten. Alhoewel alle groepen geraakt zijn door de coronamaatregelen, hebben scholieren maar weinig invloed op hoe ze met de situatie omgaan, terwijl studenten daar wat meer mogelijkheden voor hebben.

Het NPO mbo-ho bestaat uit verschillende onderdelen:

- Om studenten tegemoet te komen is het studiejaarcollegegeld gehalveerd (€ 1.000 miljoen) en is de regeling Basisbeurs/Aanvullende beurs en het studenten-OV verlengd (€ 133 miljoen);
- Door de coronamaatregelen en daarmee het wegvallen van de eindexamens in het vo, was er een hogere instroom aan studenten voor het mbo en ho. Instellingen zijn hiervoor direct gecompenseerd via een bijstelling van de lumpsum (€ 489 miljoen);
- De corona-enveloppe (€ 592 miljoen) stelt instellingen in staat om via extra programma's en activiteiten de gevolgen van de coronamaatregelen tegen te gaan. De activiteiten zijn verdeeld over een zestal thema's (zie ook tabel 1.1; hieronder volgt een nadere uitleg van de thema's). Het uitgangspunt van de thema's was dat ze de grootste problemen identificeerden en instellingen daarmee houvast gaven bij het maken van bestedingskeuzes. De thema's voor het mbo en ho zijn deels ontleend aan de thema's die al ontwikkeld waren voor het po en vo. Een aantal specifieke thema's is vervolgens nog toegevoegd. De zes thema's zijn:

1. Soepele in- en doorstroom (mbo, hbo en wo). Door versoepelde examenregelingen zijn de slagingspercentages zichtbaar hoger dan voorgaande jaren. Het mbo en hoger onderwijs krijgt daardoor nieuwe studenten binnen die deels niet het benodigde niveau hebben. Het is aan hen om dat op te lossen, want de eindtermen blijven gelijk. Onder dit thema vallen onder andere het aanbieden van extra begeleiding, het investeren in een goede intake, het beter laten landen van studenten in het hoger onderwijs, het versterken van (online) studiekeuze activiteiten en het aanbieden van extra mogelijkheden om de studievertraging in te lopen.
2. Welzijn studenten en sociale binding met de opleiding (mbo, hbo en wo). Hoe langer de coronamaatregelen duurden, des te meer werd duidelijk dat het mentale welzijn van de studenten achteruitging. Daarom zijn er acties geformuleerd om dit tegen te gaan, zoals onder andere het inzetten op meer ondersteuning studenten, het bieden van extra faciliteiten voor studenten, het organiseren van meer contactmomenten tussen studenten en een proactieve benadering bij kwetsbare studenten en studenten met zorgen over het welzijn.
3. Ondersteuning en begeleiding op het gebied van stages (mbo en hbo). Door thuiswerken en financiële druk in bepaalde sectoren (bijvoorbeeld retail en horeca) focussen bedrijven op hun kerntaken. Stages en het opleiden van nieuwe/jonge medewerkers valt dan weg. Dat levert problemen met het afronden van verplichte stage-onderdelen op het mbo en (in mindere mate) op het hbo. Acties binnen dit thema richten zich op meer stages door betere matching tussen student en het werkveld, meer flexibiliteit zoals spreiding van stageperioden over het schooljaar, en meer ondersteuning zoals begeleiding van kwetsbare studenten.
4. Ondersteuning en begeleiding op het gebied van coschappen Geneeskunde en stages Tandheelkunde (wo). Door de coronamaatregelen werd de druk op de zorg verhoogd, waardoor er weinig capaciteit was voor het begeleiden van studenten tijdens hun coschappen. Tegelijkertijd is juist nu extra van belang dat de instroom in de zorg niet afneemt. Het is dus belangrijk om aandacht te besteden aan de stages binnen de zorgopleidingen. Voor het mbo en het hbo zitten de extra middelen verwerkt in de algemene regelingen voor stages. In het wo zijn stages geen regulier onderdeel, alleen bij Geneeskunde en Tandheelkunde. Die zijn daarom opgenomen in een apart thema. Acties binnen dit thema richten zich op onder andere het creëren van extra coschapplaatsen, het creëren van extra (keuze)onderwijs in de opleiding en digitale oplossingen voor uitbreiden mogelijkheden om patiëntcontact te vergroten.
5. Specifiek lerarenopleidingen (hbo en wo). Er is al een lerarentekort in het po en het vo. Lerarenopleidingen zijn hbo-opleidingen en voor het hbo worden al extra middelen ingezet voor stages, maar omdat doorgang van de lerarenopleidingen ook een vereiste is voor het goed kunnen uitvoeren van de plannen in het po/vo, zijn de lerarenopleidingen opgenomen in een apart thema. Acties binnen dit thema richten zich op onder andere het bieden van extra begeleiding aan studenten en zij-instromers, het bieden van extra onderwijs in de opleiding en oplossingen, waaronder digitale, voor het uitbreiden van de mogelijkheden om praktijkervaring op te doen.
6. Aanpak jeugdwerkloosheid (mbo). Voor het hbo en wo is de arbeidsmarkt over het algemeen snel hersteld, maar voor het mbo zijn sommige sectoren hard geraakt door coronamaatregelen, vooral voor niveaus mbo-2 en -3. Dat is niet wenselijk voor die jongeren, maar het is ook heel duur voor de samenleving. Het is heel moeilijk om de problemen die ontstaan door jeugdwerkloosheid later weer te herstellen, je wilt het liefst dat jongeren direct de arbeidsmarkt op kunnen na hun studie. Daarom wordt hier speciale aandacht aan besteed via onder andere intensivering van of een aanvulling op de loopbaanoriëntatie- en begeleidingslessen, aansluiting bij bestaande vormen van coaching, matching op werk of stage, verkennen van de mogelijkheden om een stage of leerbaan direct na afstuderen om te zetten in een baan bij het betreffende (leer)bedrijf en zorgen voor een ‘warme overdracht’ naar werk.

- Voorzetting van de al lopende subsidieregelingen om de achterstanden in te halen, zoals:
  - Inhaalprogramma's (mbo), zoals zomer-, herfst- en weekendscholen, verlengde schooltijden, enzovoort bedoelt om opgelopen achterstanden in te halen.
  - Extra handen voor de klas (mbo en ho), waaronder het inzetten van gastlessen, werven van tijdelijk personeel, inhuren van ondersteuning en begeleiding te ontzorging van personeel, enzovoort.
  - Nazorg mbo (in totaal € 123 miljoen), waaronder het voeren van exitgesprekken, ondersteunen bij vinden van werk, contact leggen met gemeente, enzovoort om gediplomeerde schoolverlaters nazorg te bieden bij hun moeizame start op de arbeidsmarkt.

- Extra geld voor bedrijfsleven voor subsidie praktijkleren (€ 150 miljoen), voor gemeenten voor de aanpak jeugdwerkloosheid (€ 39 miljoen);
- Extra middelen voor vertragingen opgelopen in wetenschappelijk onderzoek door tijdelijke onderzoekers (promovendi, postdocs).

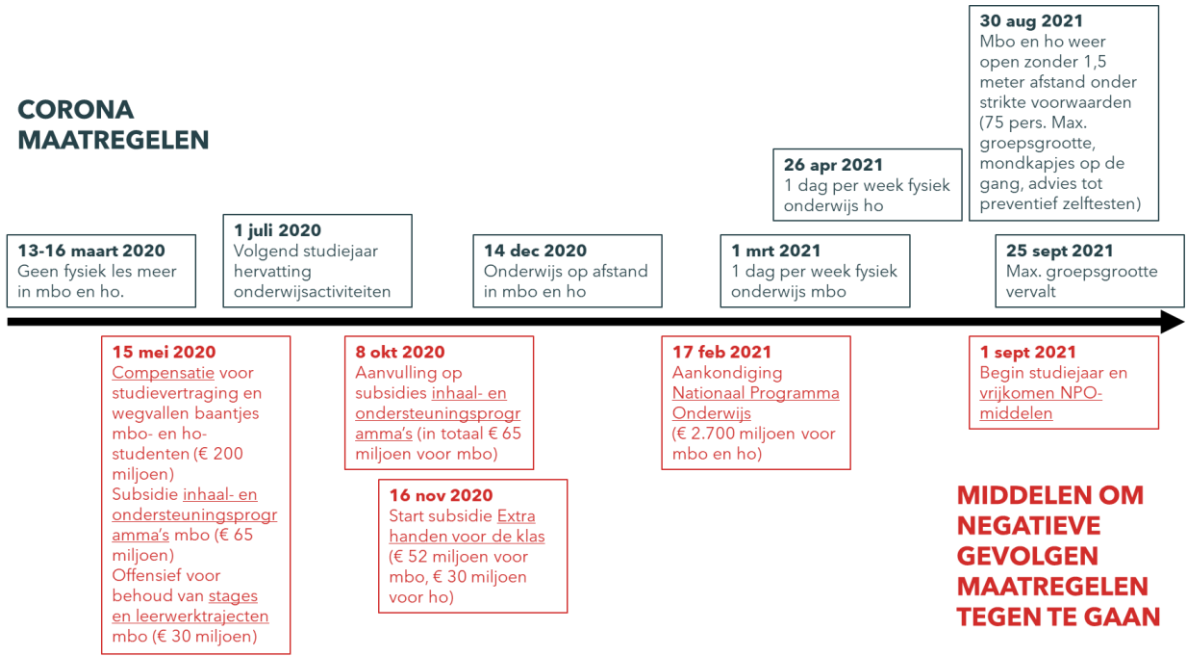

Figuur 8.1: Tijdlijn coronamaatregelen en aanpak daarvan

Het nulalternatief

Op 13 maart 2020 zijn de eerste coronamaatregelen getroffen (zie figuur 8.1 hierboven). Het ho mocht geen fysiek onderwijs meer geven. Het mbo volgde op 16 maart. Het ijkpunt zou ergens moeten liggen tussen het moment dat er sprake is van coronamaatregelen in het onderwijs en het moment dat de eerste middelen zijn ingezet om de gevolgen te beperken. Voor het mbo was dat al op 15 mei 2020 door de subsidieregeling voor inhaal- en ondersteuningsprogramma's (samen met het po en vo) en het offensief voor behoud van stages en leerwerktrajecten. Uit het met beleidsmedewerkers van OCW gevoerde gesprek was er overeenstemming dat de situatie zoals deze was in die periode (van 13 maart tot 15 mei) het beste kan dienen als nulalternatief. Verder leek het de gesprekspartners niet mogelijk om de effecten van de activiteiten vóór het NPO te onderscheiden van het NPO zelf. Het NPO voorziet grotendeels ook in de voortzetting van die activiteiten (voortzetting lopende subsidies); het kan met andere woorden worden beschouwd als een eerste aanzet tot het NPO. Het nulalternatief kan dus het beste gezien worden als de situatie na de eerste coronamaatregelen op 13 maart, maar vóór de eerste acties ondernomen om de gevolgen te beperken. Alle acties die ondernomen zijn om de gevolgen van de coronamaatregelen tegen te gaan, dus zowel het NPO als de eerste subsidieregelingen, worden tegen dit nulalternatief afgezet.

Het nulplus-alternatief

Het nulalternatief is gedefinieerd als de situatie dat er geen beleid is gevoerd om de gevolgen van corona tegen te gaan. Dat lijkt echter een onrealistisch scenario om het NPO tegen af te zetten waarin de effecten van NPO overschat zouden worden. Daarom is er ook een nulplus-alternatief gedefinieerd. Dit is een alternatief waarin minimaal beleid wordt gevoerd. In het met beleidsmedewerkers van OCW gevoerde gesprek zijn de contouren van dit nulplus-alternatief besproken.

De gesprekspartners geven aan dat in de periode voor het NPO al enig beleid is gevoerd om de gevolgen van de coronamaatregelen tegen te gaan. Zo zijn er versoepelde examen- en andere doorstroomregelingen geweest. Daarmee werd getracht uitval te voorkomen en de studentenloopbanen niet te laten onderbreken. Ook zijn er verschillende (subsidie)regelingen opgezet vanaf 15 mei 2020 (zie figuur 8.1 hierboven). Voor het mbo zijn er subsidies voor inhaal- en ondersteuningsprogramma's (samen met het po en vo, € 65 miljoen voor mbo) en is er een offensief voor het behoud van stages en leerwerktrajecten gestart (€ 30 miljoen). Daarnaast is er voor het mbo en ho de subsidieregeling Extra handen voor de klas (€ 82 miljoen), waarmee instellingen extra capaciteit konden inschakelen, van gastlessen tot ontzorging van regulier personeel. Voor studenten werd geld uitgetrokken als compensatie voor studievertraging en het wegvallen van baantjes (€ 200 miljoen). Dat beleid was voornamelijk gericht op de acute problemen die er toen waren. De beleidsmakers van OCW geven aan dat deze initiatieven kunnen dienen als nulplus-alternatief. Deze regelingen focussen zich namelijk op het hoofddoel van het NPO: achterstanden voorkomen of inhalen. Ook de orde van grootte is navenant. De eerste subsidies bedragen bij elkaar ongeveer € 400 miljoen, het NPO in zijn geheel bedraagt € 2.700 miljoen.

Het zwaartepunt van de eerste ronde subsidies ligt bij het mbo. De veronderstelling was dat ho-studenten zich makkelijker konden aanpassen aan de nieuwe onderwijsomgeving dan mbo'ers en het funderend onderwijs. De subsidies focussen zich bijvoorbeeld ook niet op studentenwelzijn, omdat de problematiek daaromtrent pas later aan het licht kwam. Het zou ook kunnen dat bij minimaal beleid alleen gefocust zou worden op bepaalde groepen kwetsbare studenten. Die ruimte is er altijd geweest. Zo mochten instellingen zelf beslissen hoe en aan wie ze het geld besteedden en was er al aandacht voor het conjunctuurgevoelige praktijkleren. Ook konden ze immateriële maatregelen nemen zoals de gebouwen openen voor bepaalde groepen studenten. In het nulplus-alternatief zullen waarschijnlijk dus niet extra maatregelen zijn voor kwetsbare groepen dan al mogelijk was in bestaande regelingen. Het nulplus-alternatief kan dus het beste gezien worden als een situatie waarin enkele acties ondernomen worden om de meest urgente gevolgen te beperken, zoals gebeurde vanaf 16 mei 2020 tot aan de aankondiging van het NPO op 17 februari 2021.

8.2 Effecten NPO

Hieronder volgt een eerste inventarisatie van de potentiële effecten die het NPO teweegbrengt ten opzichte van het nulalternatief bij de verschillende maatschappelijke actoren. Omdat nog niet alle gesprekken gevoerd zijn, is de lijst nog niet definitief. Ook ontbreekt een inschatting hoe groot de effecten ongeveer zijn. Momenteel wordt dat aangevuld en in de volgende tussenrapportage gepresenteerd in een overzichtelijke MBKA-tabel, waarbij duidelijk wordt bij welke actoren de effecten terechtkomen. Onderstaande geeft de rationale van de besproken effecten.

Studenten

- Minder studievertraging/-uitval. Dat uit zich in meer cognitieve en non-cognitieve vaardigheden, maar ook in een hogere productiviteit en daarmee een hoger inkomen op de arbeidsmarkt. De hogere onderwijskwaliteit die onderwijsinstellingen kunnen leveren door de verschillende acties draagt ook bij aan minder vertraging en meer (non-)cognitieve vaardigheden. Door extra handen voor de klas is er ook mogelijk minder vertraging, omdat bijvoorbeeld lesuitval kan worden opgevangen.

- Beter (mentaal) welzijn. Niet alleen door de gerichte acties hierop vanuit de corona-enveloppe, maar ook door de halvering van het collegegeld waardoor financiële zorgen en prestatiedruk afnemen.
- Intrinsieke waarde van onderwijs neemt toe door de nadruk op sociale binding met de opleiding. Dat is de welvaart die iemand ontleent aan het volgen van onderwijs ('onderwijs is weer leuk').
- Minder kosten studie/minder studieschuld vanwege de halvering van het collegegeld en de verlenging regeling basisbeurs/aanvullende beurs en studenten-OV.
- Betere aansluiting op de arbeidsmarkt/minder werkloosheid door onder andere betere match met de werkgever. Daar staat tegenover een verlies van vrije tijd.

Onderwijsinstellingen

- De hogere lumpsum vanwege plots toegenomen studentenaantallen betekent meer geld naar onderwijs(kwaliteit) en minder noodgedwongen besparingen. Maar dat is alleen het geval wanneer dat niet uit reserves gehaald kan worden.
- Minder vertraging betekent meer diploma's in ho en dus meer bekostiging.
- Een aantal acties binnen het NPO zorgt ook meer werk voor en begeleiding door personeel van onderwijsinstellingen. Daardoor komen ze niet aan ander werk toe en kan de werkdruk toenemen, afhankelijk van de mate waarin de instelling in staat is extra personeel aan te trekken.
- Meer, vollediger en snellere afronding van wetenschappelijk onderzoek vanwege de middelen voor vertraging onderzoek. De onderzoeksloopbanen van (tijdelijke) (docent-)onderzoekers lopen minder averij op.

Werkgevers

- Er is beter gekwalificeerd personeel beschikbaar dat zorgt voor een hogere productiviteit. Maar daar staat een hoger loon tegenover. Voor werkgevers betekent dit een netto-effect van nul.
- Er wordt ook aandacht besteed aan een betere matching om jeugdwerkloosheid te voorkomen. Dit kan leiden tot minder kosten voor het opleiden van personeel.
- Er moet meer begeleiding gegeven worden voor toegenomen stages en leerwerkplekken en eventueel jonge medewerkers. Ook ziekenhuizen, tandartspraktijken en het funderend onderwijs hebben hier mee te maken, vanwege de thema's stages Tandheelkunde, coschappen Geneeskunde en specifiek lerarenopleidingen.
- Bedrijven krijgen meer middelen voor subsidie praktijkleren dat weer besteed wordt aan loon van BBL'ers.
- De verschillende acties zorgen ervoor dat extra personeel aangetrokken wordt op de onderwijsinstellingen. Dit personeel kan weggehaald worden bij andere werkgevers met minder productie tot gevolg.

Maatschappij

- Minder studie-uitval en jeugdwerkloosheid betekenen een gemiddeld hoger opgeleide (beroeps-)bevolking. Dit gaat gepaard met minder criminaliteit/betere veiligheid en een hogere gezondheid.
- Minder studie-uitval zorgt voor meer kansengelijkheid in het onderwijs en de samenleving (want vooral studenten van lager opgeleide ouders vallen uit in het onderwijs, omdat zij hun kinderen minder hulpbronnen mee kunnen geven).
- Minder studie-uitval zorgt voor positieve kennis-spillovers en peereffecten. Hoger opgeleide mensen zorgen voor meer innovatie, waarvan ook anderen kunnen profiteren, maar ook van studenten op andere studenten.
- De focus op stages Tandheelkunde en coschappen Geneeskunde zorgt voor voldoende tandartsen en artsen, en daarmee minder wachttijd bij medische zorg.[28]

28 Het aantal coschap-plekken is gebaseerd op hoeveel artsen er nodig zijn om een overschot aan artsen te voorkomen.

- De focus op specifiek lerarenopleidingen zorgt voor voldoende docenten, waardoor ook de implementatie van het NPO voor po en vo doorgang kan vinden. Uiteindelijk komt dit terecht bij alle kinderen in het (funderend) onderwijs in de vorm van een hogere kwaliteit onderwijs.

Rijksoverheid

- De Rijksoverheid betaalt de kosten van NPO.
- Besparing op sociale voorzieningen door minder studie-uitval en minder jeugdwerkloosheid.
- Hogere lonen betekent ook meer inkomstenbelasting.

Het vervolg

Bij de volgende tussenrapportage worden de effecten als gevolg van het NPO aangevuld en gepresenteerd in een overzichtelijke tabel. In deze tabel wordt duidelijk bij welke actor de effecten terechtkomen en wordt een (kwalitatieve) inschatting gegeven van de orde van grootte hiervan. Waar mogelijk geven we ook een kwantitatieve, monetaire inschatting.

	Studenten	Onderwijsinstellingen	Werkgevers	Enzovoort
Effect 1	+	-		
Effect 2		+		
Effect 3	++		+	
Enzovoort				

Daarnaast bekijken we wat de effecten zullen zijn van het nulplus-alternatief ten opzichte van het nulalternatief. Dit zetten we af tegen de effecten van het beleidsalternatief NPO ten opzichte van het nulalternatief om de (orde van grootte van de) gevolgen beter te kunnen duiden.

9 Conclusie

Deze eerste tussenrapportage van de Macromonitor NPO mbo-hbo geeft een initieel beeld van de mate waarin er in de afgelopen twee studiejaren (corona periode) in vergelijking met de jaren daarvoor (pre-corona periode) sprake is geweest van veranderingen in de onderwijsloopbaan (gemeten aan de hand van relevante indicatoren of uitkomstmaten die gekoppeld zijn aan de acties voortkomend uit de NPO-interventies) en de arbeidstoeleiding van studenten in het mbo en ho. Door middel van bestaande databronnen zijn trendmatige ontwikkelingen in de relevante indicatoren in kaart gebracht. Door het vergelijken van gemiddelden of frequenties van opeenvolgende cohorten van studenten (pre-corona vs. corona cohorten) is geobserveerd hoe ontwikkelingen in relevante indicatoren zijn geweest. Het betreft trendmatige ontwikkelingen op basis van beschrijvende gegevens, wat betekent dat voorzichtigheid geboden dient te worden bij het interpreteren van de resultaten met betrekking tot (causale) relaties tussen corona-maatregelen en de uitkomstmaten.

9.1 Thema 1: Soepele in- en doorstroom

In dit hoofdstuk is onderzocht in hoeverre onderwijsloopbanen van mbo-, hbo- en wo-studenten zijn beïnvloed door de genomen coronamaatregelen. Dit kan komen door directe gevolgen van corona (ziek worden en daardoor missen van onderwijs) of door directe gevolgen van coronamaatregelen (bijvoorbeeld door uitvallen van lessen). Ook kunnen studenten andere keuzes maken omdat de omstandigheden veranderd zijn, zoals het kiezen voor een tussenjaar na diplomering in het voortgezet onderwijs, of de keuze tussen een vervolgopleiding en het doorstromen naar de arbeidsmarkt. Op basis van onderwijsregistraties zijn de veranderingen in onderwijsloopbanen in kaart gebracht waarbij de periodes voor en tijdens de coronapandemie zijn onderzocht.

Doorstromers vanuit het vo

Dat onderwijsloopbanen veranderd zijn sinds de uitbraak van corona wordt duidelijk als we kijken naar de omvang van de groep doorstromers vanuit het voortgezet onderwijs (vo); de groep gediplomeerden in het vo is voor het eerste coronacohort (gediplomeerden in 2019-2020) toegenomen met zo'n 10.000 leerlingen. In het hierop volgende jaar lag dit op een meer vergelijkbaar niveau met de pre-corona periode. Deze tijdelijke toename is toe te schrijven aan de versoepeling van de diplomeringseisen. Voor dit eerste cohort valt ook op dat de schoolexamens zijn versoepeld; hoewel er waarschijnlijk meer zwakkere leerlingen in dit cohort zitten (die normaliter niet waren geslaagd) is het gemiddelde schoolexamencijfer toch hoger. Dit was echter van tijdelijke aard; in het tweede coronacohort ligt dit cijfer juist lager dan in de pre-corona periode. Ook het gemiddelde Centraal Examencijfer ligt in het tweede coronajaar lager.

De keuzes die vo-gediplomeerden maken zijn ook enigszins veranderd sinds de uitbraak van corona. Vmbo- en havo-gediplomeerden hebben relatief vaker de keuze gemaakt om in het voortgezet onderwijs te blijven, ten koste van het (direct) doorstromen naar vervolgonderwijs. Voor vwo-gediplomeerden geldt dat zij minder vaak een tussenjaar nemen.

Instromers in het mbo

De instroom in het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) is in 2021-2022 sterk gedaald t.o.v. voorgaande jaren voor de bol, nadat de instroom in 2020-2021 op vrijwel hetzelfde niveau lag. Voor de (meer conjunctuurgevoelige) bbl was juist wel een daling te zien in instroomjaar 2020-2021, waarna dit grotendeels herstelde tot het niveau van pre-corona.

De initiële onderwijsloopbanen van deze mbo-instromers lijken weinig beïnvloed als we afgaan op de mate waarin studenten van studie en/of instelling wisselen na het eerste jaar van de studie. Wel is de mate waarin bol niveau 3 en 4-studenten van studie wisselen licht gestegen in het tweede coronajaar (instroomcohort 2020-2021). Voor de entree-opleiding en niveau 2 gelden juist dat het aandeel uitvallers (na een beperkte afname in het eerste coronajaar) in het tweede coronajaar wat is toegenomen. Voor de bbl geldt dat de mate van uitval en switch in zeer beperkte mate zijn veranderd sinds de uitbraak van corona.

De mate waarin mbo-instromers een diploma hebben behaald is voor bol niveau 3 en niveau-4 instromers lager voor de laatste twee instroomcohorten (en die met corona te maken kunnen hebben gehad gezien de hier gehanteerde grens van 4 jaar voor het behalen van de studie). Door de verschillende opleidingsduur en het verschil in de periode waarin het diploma is behaald kan de relatie tussen de uitbraak van corona en deze uitkomstmaat moeilijker worden gelegd. Wel kunnen we ervan uitgaan dat naarmate een instroomcohort later instroomt, men meer te maken heeft gehad met corona(-maatregelen). Voor de entreeopleiding en niveau 2 zijn er stijgingen zichtbaar, maar voor studenten van deze opleidingen geldt dat ze in grotere mate het diploma hebben kunnen behaald vóór de uitbraak van corona (gezien de kortere nominale opleidingsduur). Voor de bbl is het diplomarendement voor niveau 2 en 3 afgenomen sinds de uitbraak van corona (en voor niveau 4 juist toegenomen).

Mbo-gediplomeerden

De mate waarin mbo-gediplomeerden doorstromen binnen het mbo (het zgn. stapelen; waarbij het alternatief is dat studenten de arbeidsmarkt betreden) is voor bol-gediplomeerden van de entreeopleiding en niveau 2 licht toegenomen. Voor de bbl is vrijwel geen verschil zichtbaar; wel geldt voor niveau 2-studenten dat er in het eerste coronajaar (waarin men kan verwachten dat er minder bbl-leerplekken beschikbaar waren) wat minder is gestapeld. Dit is in het jaar erna wel hersteld tot het pre-corona niveau. Voor bol niveau 4-studenten is een tijdelijke stijging te zien in het eerste coronacohort voor wat betreft de doorstroom naar hbo; gediplomeerden in 2019-2020 zijn vaker doorgestroomd ten opzichte van eerdere cohorten. In het jaar erna is dit aandeel weer wat gedaald (maar nog steeds hoger dan in de pre-corona periode).

Instromers in het ho

De instroom in het hoger onderwijs (ho) is in 2020-2021 aanzienlijk toegenomen (wat dus onder andere komt door het grotere aantal havo- en vwo-gediplomeerden). Ook internationale studenten zijn in toenemende mate blijven instromen; na enige stagnatie van de groei in 2020-2021 neemt het aantal instromende internationale studenten weer sterker toe in 2021-2022.

Instromers in het ho zijn in hun eerste jaar aanzienlijk minder vaak uitgevallen of gewisseld van studie sinds de uitbraak van corona (en dit verschil is groter voor hbo-instromers). In het wo is in het tweede coronajaar een lichte stijging zichtbaar, maar de mate waarin studenten uitvallen of van studie wisselen na het eerste jaar ligt nog steeds onder het pre-corona niveau.

Ho-gediplomeerden

In hoeverre ho-gediplomeerden hun studie binnen de nominale duur +1 hebben behaald, is voor de meest recente onderzochte instroomcohorten niet wezenlijk veranderd. In het hbo ligt dit voor cohorten die binnen deze periode met corona te maken kunnen hebben gehad op een iets hoger niveau zelfs als cohorten die dat niet hebben. Ook voor wo bachelor-gediplomeerden geldt dat het rendement juist wat hoger ligt. Hierbij moet worden opgemerkt dat de mogelijkheid bestaat dat deze studenten het diploma ook hebben kunnen behaald vóór de uitbraak van corona (of dat zij nauwelijks last hebben gehad doordat zij bijvoorbeeld alleen nog een scriptie moesten afronden tijdens corona).

Ook voor ho-gediplomeerden geldt dat zij de keuze kunnen maken om door te stromen in het hoger onderwijs of door te stromen naar de arbeidsmarkt (al dan niet ingegeven door corona). Uit de gegevens blijkt dat de doorstroom naar een hbo- of wo-master voor hbo-bachelor gediplomeerden iets is toegenomen in het tweede coronajaar; voor de gediplomeerden die als eerste tijdens corona afstudeerden was dit aandeel even hoog als voorheen. Voor wo-bachelor gediplomeerden is de doorstroom naar een master in het eerste coronajaar wat toegenomen, waarna het op hetzelfde niveau bleef als gediplomeerden in 2019-2020.

9.2 Thema 2: Welzijn van studenten en binding met de opleiding

Voor de beantwoording van de onderzoeksvragen met betrekking tot thema 2 (welzijn van studenten en binding met de opleiding) is gebruikgemaakt van verschillende databronnen. Nog niet alle databronnen zijn beschikbaar, met name gegevens van mbo-studenten ontbreken. Daarom worden alleen studenten in het hoger onderwijs besproken in deze conclusie.

Welzijn

Studentwelzijn: Wat betreft ervaren gezondheid en psychische gezondheid van jongeren binnen het hoger onderwijs worden geen grote verschillen tussen de pre-corona en corona periode gevonden: een ruime meerderheid (negen op de tien) ervaart een (zeer) goede gezondheid. Ook lijkt het aandeel studenten dat aangeeft dat persoonlijke omstandigheden een hinder vormden om volledig op de studie te kunnen richten, niet aanzienlijk hoger is tijdens de coronapandemie dan in de jaren ervoor. Wel lijken corona en de getroffen maatregelen van invloed te zijn op het persoonlijk welzijn van eerstejaars in het hoger onderwijs: ongeveer de helft van deze groep geeft namelijk aan dat hun welbevinden in de coronaperiode veel minder is dan voorheen.
Tevredenheid opleiding: Over de jaren heen is weinig verschil in tevredenheid van studenten over hun studie in het algemeen, alleen vierdejaarsstudenten zijn in 2020-2021 minder tevreden over hun studie dan in het jaar daarvoor. In de Startmonitor onder eerstejaars blijkt daarentegen wel dat zij aanzienlijk minder tevreden over de sfeer en onderwijsvoorzieningen (computers, bibliotheek, onderwijsruimtes, enzovoort) in 2020-2021 dan in de pre-corona jaren.
Studievoortgang: In 2020-2021 lopen aanzienlijk minder tweede- en vierdejaars voor of op schema ten opzichte van het programma in vergelijking met het jaar ervoor. Bovengenoemde waargenomen veranderingen zijn niet of in mindere mate in eerdere jaren gevonden. Tot slot is onder eerstejaars vooralsnog geen afname zichtbaar in het gemiddeld aantal (zelf-gerapporteerde) behaalde studiepunten in de twee coronajaren ten opzichte van de pre-corona jaren.
Studieproblemen en persoonlijke problemen: De tevredenheid van studenten met hulp bij studieproblemen en persoonlijke problemen is voor de meeste studiecohorten stabiel gebleven, alleen vierdejaars studenten zijn in 2020-2021 minder tevreden hierover. Het gemiddelde rapportcijfer dat eerstejaars geven over hun tevredenheid met studiebegeleiding is in 2020-2021 sterk gedaald. Onduidelijk is wat de precieze invloed van de coronamaatregelen hierop is, maar het is mogelijk dat deze maatregelen (voor een deel) een rol hebben gespeeld in deze daling. Uit de Startmonitor blijkt dat in het eerste coronajaar (2019-2020) meer eerstejaars vonden dat de opleiding goed rekening houdt met persoonlijke omstandigheden, maar in het tweede coronajaar (2020-2021) nam dit aandeel weer sterk af. De rol van de coronamaatregelen in deze tevredenheid is onduidelijk.
Contact met medewerkers van onderwijsinstelling: De tevredenheid onder eerstejaars studenten over de contacten met medewerkers van de onderwijsinstelling is tijdens het tweede coronajaar (2020-2021) sterk toegenomen in vergelijking met voorgaande jaren.

Binding met de opleiding

Integratie (thuis voelen en binding): In 2020-2021 voelen meer studenten zich niet thuis in het hoger onderwijs dan in voorgaande jaren. Hoewel de coronapandemie in studiejaar 2019-2020 uitbrak, is pas vanaf studiejaar 2020-2021 een afname zichtbaar hierin. Toch is het denkbaar dat deze afname (mede) veroorzaakt werd door de coronamaatregelen, aangezien 2020-2021 het eerste studiejaar was waarin studenten aan een opleiding begonnen terwijl er beperkende maatregelen golden.
Sociale binding studenten: Het aandeel eerstejaars in het hoger onderwijs dat aangeeft meer contact te willen met medestudenten is sterk toegenomen tijdens corona ten opzichte van 2018-2019 (pre-corona). Door afstandsonderwijs was er op onderwijsinstellingen minder fysiek contact mogelijk tussen studenten. Deze bevinding wijst erop dat door de coronamaatregelen studenten behoefte hebben aan meer contact met medestudenten.
Studiemotivatie: Het aandeel studenten met een goede studiemotivatie is in 2020-2021 aanzienlijk afgenomen. In 2021-2022 zijn er, na een stabiele periode van 2017-2018 tot 2020-2021, minder eerstejaars in het hoger onderwijs die aangeven gemotiveerd te zijn de studie met succes af te ronden. Net als bij ervaren binding wordt de afname in motivatie later waargenomen (2021-2022) dan de pandemie uitbrak en de eerste maatregelen werden ingezet (2019-2020).

9.3 Thema 3: Ondersteuning en begeleiding van stages

Thema 3 betreft de gevolgen van de coronamaatregelen voor stages in het mbo en hbo. Door de coronamaatregelen konden stages vaak niet op de gebruikelijke manier doorgaan, hierdoor waren veel stages/BPV-plekken niet of minder beschikbaar. Een deel van de studenten heeft hierdoor studievertraging opgelopen. Aan de hand van verschillende, op dit moment beschikbare databronnen is een beeld geschetst van het aandeel hbo-studenten dat stage heeft gelopen, de waardering van de stage en eventueel opgelopen studievertraging. Hierbij wordt de pre-corona en corona periode met elkaar vergeleken.

Het aantal studenten dat stage loopt

In studiejaar 2019-2020, waarin de coronapandemie uitbrak, hebben hbo-studenten, in alle opleidingsjaren, minder stage gelopen dan in 2018-2019. Een jaar later steeg het aandeel studenten dat stage liep weer. De daling en stijging waren het grootst in het derde en vierde opleidingsjaar, waarin relatief de meeste hbo-studenten stage lopen. Van een klein deel van de studenten (zo'n 8%) dat in 2020-2021 stage had moeten lopen is de stage niet doorgegaan wegens corona, waarvan relatief de meeste stages in de sectoren Techniek en Gezondheidszorg. Een groter deel van de stages (36%) is in aangepaste vorm doorgegaan (bijvoorbeeld online i.p.v. fysiek, in een andere sector, enzovoort).

Tevredenheid beroepsvoorbereiding

In studiejaar 2020-2021 was de tevredenheid over de beroepsvoorbereiding vrijwel gelijk aan het jaar vóór corona (2018-2019). De tevredenheid over de opgedane beroepsvaardigheden in de hbo-opleiding en het contact met de beroepspraktijk is, na een afname tot 2018-2019, zelfs gestegen. De coronamaatregelen lijken hier dus nauwelijks of juist van positieve invloed te zijn.

Van alle hbo-studenten zijn degenen in de sectoren Onderwijs en Gezondheidszorg het meest tevreden over de beroepsvoorbereiding. De tevredenheid is in deze sector, evenals bij een aantal andere sectoren, echter gedaald in studiejaar 2020-2021. Hbo-studenten uit de sectoren Gedrag en Maatschappij en Taal en Cultuur zijn meer tevreden geworden.

Wat betreft tevredenheid over de aangeleerde beroepsvaardigheden en het contact met de beroepspraktijk zijn duale studenten minder tevreden in 2020-2021 vergeleken met het pre-corona jaar (2018-2019). Voltijd- en deeltijdstudenten zijn daarentegen vaker tevreden. Het lijkt erop dat duale studenten meer

negatieve gevolgen van de coronapandemie hebben ondervonden in hun beroepsvoorbereiding dan andere studenten.

9.4 Thema 4: Ondersteuning en begeleiding coschappen en stages medische opleidingen

Thema 4 heeft betrekking op de acties met NPO-middelen om de problemen die ontstaan zijn rond coschappen bij geneeskunde en stages bij tandheelkunde op te lossen. Deze coschappen en stages hebben gedurende de eerste lockdown bijna geheel stilgelegen en ook nu coschappen en stages weer grotendeels zijn opgestart, worden studenten geconfronteerd met de gevolgen van corona. De verwachting was dan ook dat veel studenten er langer over zouden doen om te beginnen aan een aansluitende masteropleiding en er langer over doen om die masteropleiding af te ronden. Daarnaast werd verondersteld dat studenten minder tevreden zullen zijn over de inhoud van deze coschappen en stages en (psycho-)sociale problemen (hebben) ervaren in de coronaperiode.

De verwachting dat studenten er langer over zouden doen om te beginnen aan hun masteropleiding nadat ze een bacheloropleiding hebben afgerond, wordt niet ondersteund: er zijn juist meer studenten uit cohort 2020-2021 direct doorgestroomd in een aansluitende masteropleiding, zowel bij geneeskunde als bij tandheelkunde. Een mogelijke reden hiervoor is dat minder studenten ervoor hebben gekozen om een tussenjaar te nemen.

Wel blijkt uit onderzoek van De Geneeskundestudent tijdens studiejaar 2020-2021 dat de wachttijd voor coschappen is opgelopen. Het lijkt er echter op dat deze extra wachttijd zich niet vertaalt in een langere periode tussen het afronden van de bachelor en het starten van de master. Ook de gevolgen voor de duur in maanden waarin studenten hun master afronden lijken vooralsnog enigszins mee te vallen, al zou de voorzichtige ontwikkeling naar een langere studieduur zich verder kunnen doorzetten naar de cohorten 2021-2022 en 2022-2023 doordat de stages en coschappen van deze studenten beïnvloed zijn door de coronamaatregelen. Wat betreft het oordeel van studenten over de inhoud van coschappen en stages blijkt dat zowel geneeskunde- als tandheelkundestudenten in 2021 een stuk negatiever oordelen over de beroepspraktijk in de opleiding ten opzichte van de jaren daarvoor. Deze ontwikkelingen zijn mogelijk het gevolg van de coronamaatregelen.

Ook is steun gevonden voor de veronderstelling dat studenten meer (psycho-)sociale problemen ervaren in de coronaperiode: de helft van de geneeskundestudenten heeft studiegerelateerde zorgen. Een ruime meerderheid verwacht dat ze hun competenties niet op hetzelfde niveau hebben kunnen ontwikkelen als met volledig fysiek onderwijs en studenten zagen daarnaast een afname in onderwijskwaliteit en motivatie. Bovendien heeft ongeveer de helft van de eerstejaarsstudenten heeft zich weleens eenzaam gevoeld. Het langdurig alternatief (d.w.z. online) onderwijs gedurende de coronacrisis is dus van invloed geweest op de (psycho-)sociale problemen. Vermindering in reistijd en meer mogelijkheden om onderwijs zelf in te plannen werden als positieve aspecten van online onderwijs genoemd.

9.5 Thema 5: Studievertraging en uitval lerarenopleidingen

Met betrekking tot thema 5 is een eerste schets gegeven van de instroom- en uitval/switch-cijfers van hbo-lerarenopleidingen in de afgelopen vijf studiejaren. Al met al kent de instroom voor vrijwel alle onderzochte hbo-lerarenopleidingen (Pabo, tweedegraads, kunst & LO) een piek in het eerste coronajaar (2020-2021) gevolgd door een afname in het tweede coronajaar. Deze toe- en afnames zijn relatief beperkt. Voor de pabo was de eenmalige toename van het aantal instromers zowel in absolute als relatieve zin het grootst. Bij de eerstegraads hbo-masteropleiding is het tegenovergestelde patroon gevonden; deze opleiding had te maken met een (relatief kleine) dip in de instroom in het eerste coronajaar, maar weer een stijging in het tweede coronajaar (terug op het niveau van voor de pandemie).

Wat betreft uitval en switch lijkt de coronapandemie te hebben gezorgd voor een afname van het percentage studenten dat na één jaar switcht van opleiding of in het geheel uitvalt uit het hoger onderwijs. Ook twee jaar na inschrijving is het aandeel uitvallers/wisselaars iets lager dan voor corona.

9.6 Thema 6: Aanpak jeugdwerkloosheid (mbo)

Thema 6 gaat over het tegengaan van jeugdwerkloosheid onder mbo'ers. Door de coronamaatregelen zijn bepaalde sectoren stil komen te liggen, met een sterke economische krimp als gevolg in deze sectoren. Recent afgestudeerden die de arbeidsmarkt wilden betreden, kregen te maken met sterk aangetaste baankansen. Er is voor vijf indicatoren onderzocht hoe deze zich hebben ontwikkeld: het aandeel met een substantiële baan in loondienst, de sociaaleconomische categorie na mbo-opleiding, het type contract (vast/tijdelijk/flex), het aandeel dan aan de slag gaat bij het stagebedrijf of leerwerkplek, en het aandeel dat doorstudeert in het bekostigd onderwijs.

In dit onderzoek blijkt voor de vijf indicatoren mogelijk een negatieve invloed van corona op de arbeidsmarkt voor mbo'ers. Zo is het percentage met een substantiële baan lager voor het cohort 2018-2019 dan voor de cohorten daarvoor. Ook is het aandeel werkenden en het aandeel vaste contracten gedaald ten opzichte voorgaande jaren. Het aandeel vaste contracten is over het algemeen echter niet lager dan dit was voor de cohorten tot en met 2017-2018. Hetzelfde geldt voor het aandeel werkenden. Verder is er nauwelijks een verschil te bemerken in het percentage studenten dat na het mbo een baan heeft gekregen bij het stage- of leerbedrijf tussen coronacohorten en de cohorten daarvoor. Ook is er voor bijna alle groepen studenten geen sterke afwijking te zien in het aandeel gediplomeerden dat doorstudeert. Hoewel er dus enige invloed van de coronamaatregelen op de arbeidsmarktpositie van mbo'ers opgemerkt kan worden, lijken de effecten mee te vallen.

9.7 Maatschappelijke kosten en baten analyse (MKBA) als denkkader

Voor het uitvoeren van een MKBA zijn empirische inschattingen van de causale effecten van het NPO-beleid nodig. In het kader van de Macromonitor NPO mbo-ho zullen geen empirische inschattingen van het NPO bepaald worden, omdat dat onderzoekstechnisch niet mogelijk is. Om deze reden is de MKBA als denkkader ingezet, om 'langs de lijnen van de MKBA' een gestructureerd beeld te schetsen van aannemelijke welvaartseffecten en de te verwachten effecten te definiëren.

Aan de hand van gesprekken met beleidsmakers, (onderwijs)experts en personen uit het werkveld zijn de contouren van het nulalternatief en het nulplus-alternatief bepaald en is een eerste inventarisatie gedaan van potentiële effecten van het NPO. In dit stadium van de Macromonitor NPO mbo-ho is met name de eerste inventarisatie van potentiële effecten interessant. In de tweede tussenrapportage worden deze potentiële effecten verder uitgewerkt, waarbij het NPO afgezet zal worden tegen het nulalternatief. Als nuancering daarop zal vervolgens het nulplus-alternatief afgezet worden tegen het nulalternatief.

Er is een overzicht geboden van de eerste inventarisatie van de potentiële effecten als gevolg van het NPO ten opzichte van het nulalternatief bij verschillende maatschappelijke actoren. Omdat nog niet alle gesprekken gevoerd zijn, is deze lijst nog niet definitief. Bovendien ontbreekt een inschatting van de grootte van de effecten. Deze aanvulling wordt in de volgende tussenrapportage gepresenteerd in een overzichtelijke MBKA-tabel, waarbij duidelijk wordt bij welke actoren de effecten terechtkomen.

Bijlage 1: Extra figuren thema 1: in- en doorstroom

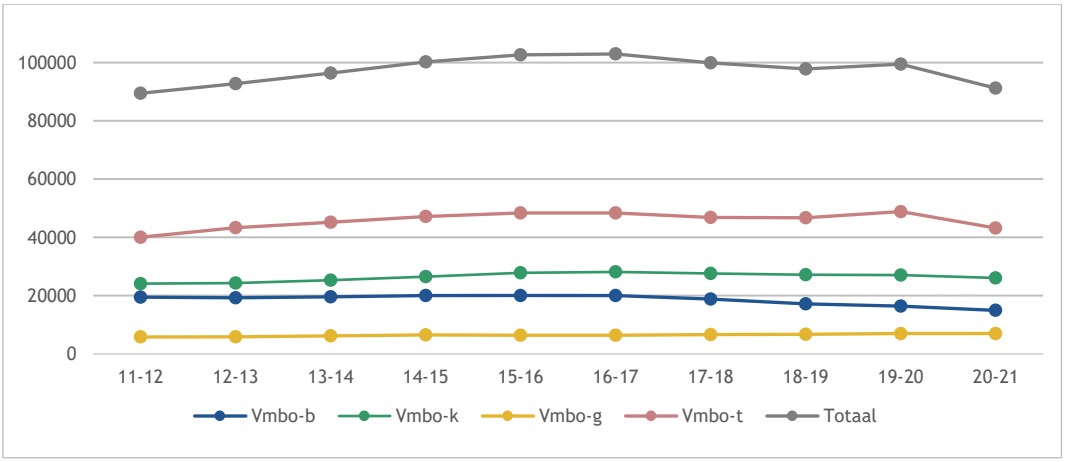

Figuur 9.1: Aantal vmbo-gediplomeerden naar vmbo-leerweg (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020)

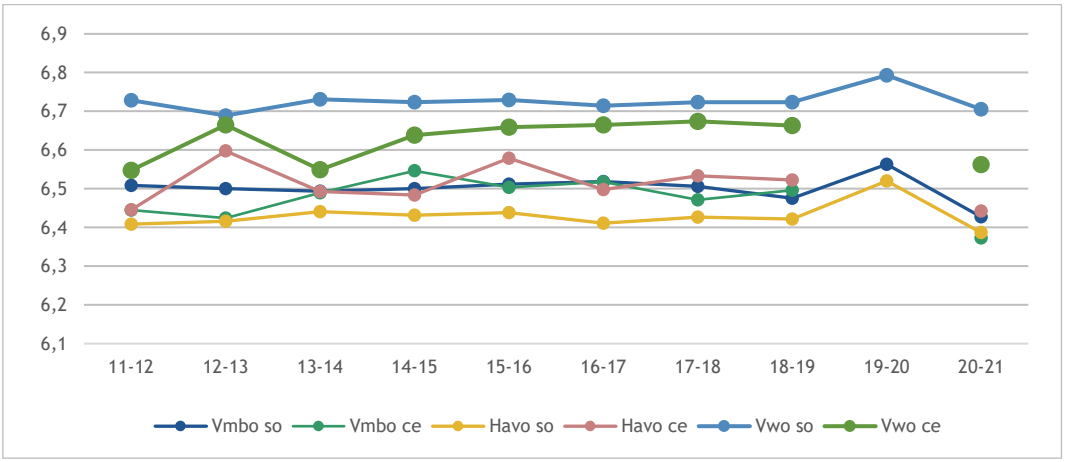

Figuur 9.2: Ontwikkeling gemiddeld SO- en CE-cijfer vo-gediplomeerden naar onderwijstype (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020)

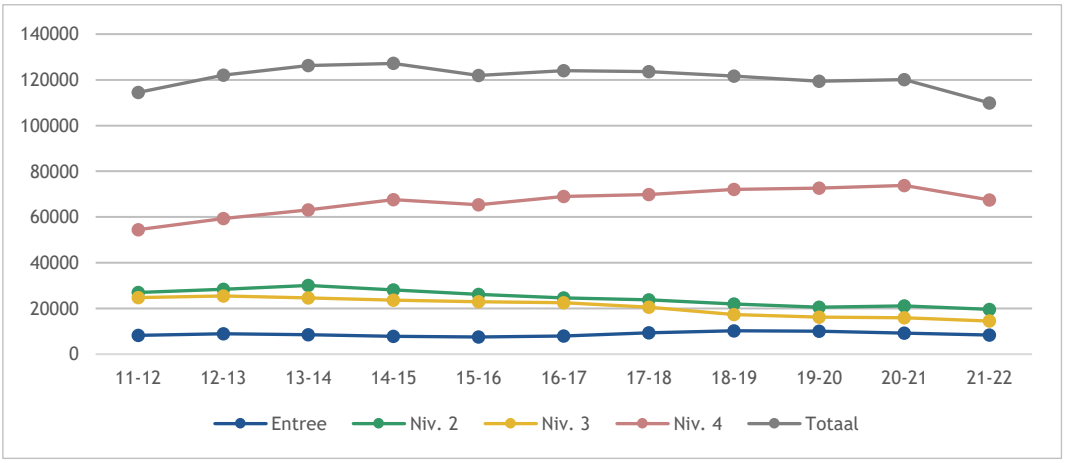

Figuur 9.3: Instroom in de BOL-leerweg van het mbo (geen geldige inschrijving op t-1) per niveau (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020)

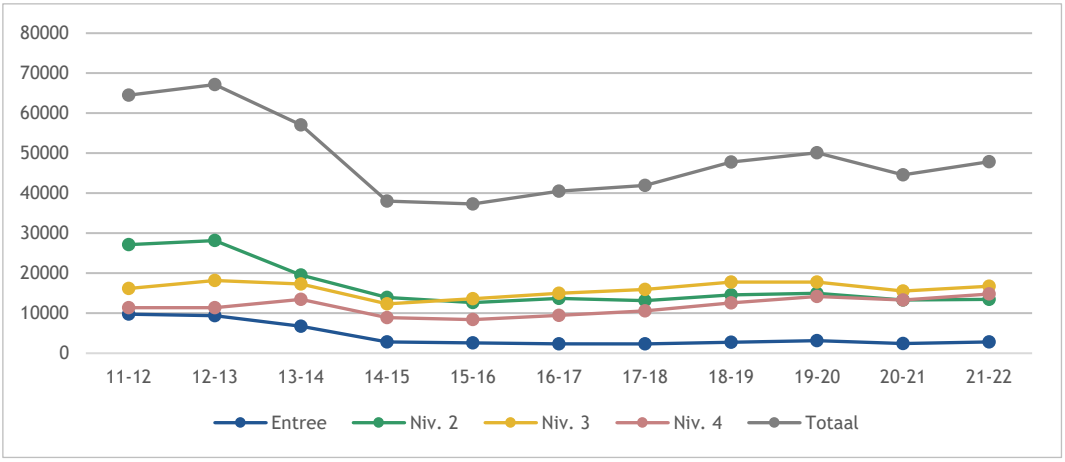

Figuur 9.4: Instroom in de BBL-leerweg van het mbo per niveau (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020)

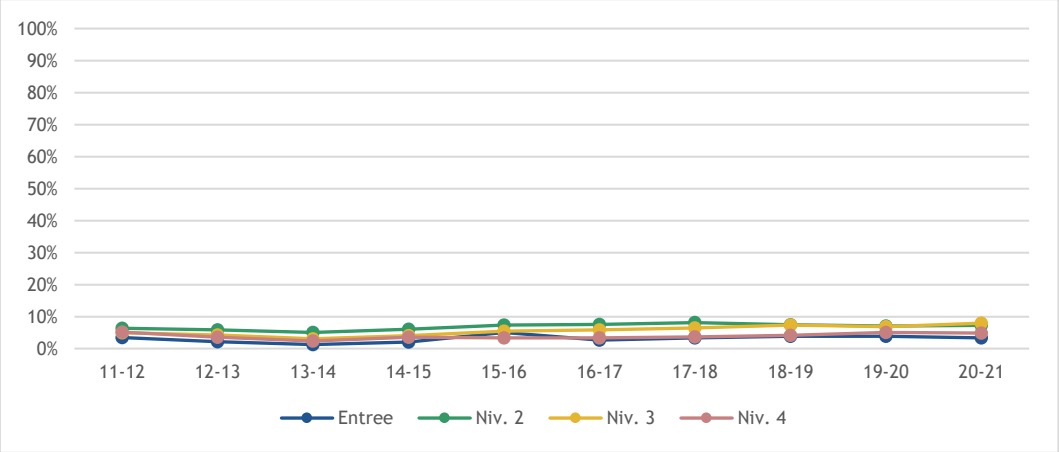

Figuur 9.5: Aandeel switchers per niveau onder eerstejaars BBL-studenten (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020)

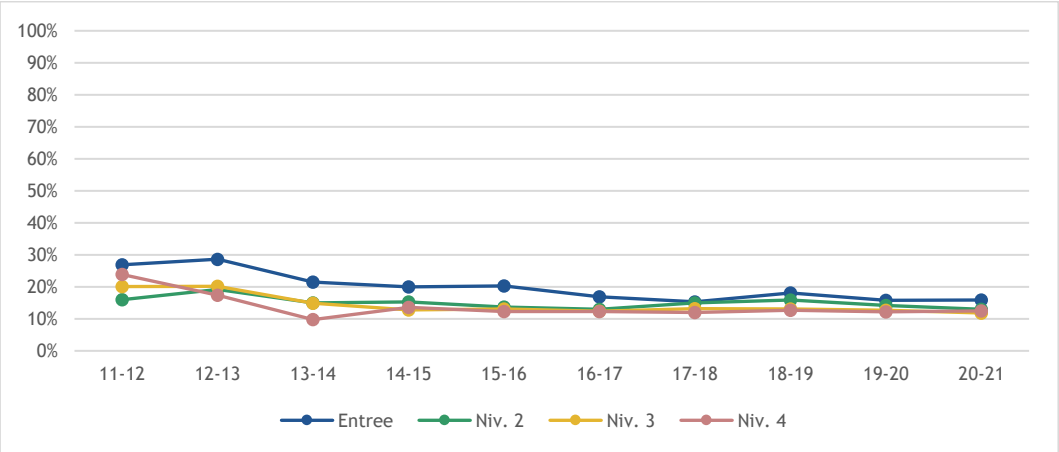

Figuur 9.6: Aandeel eerstejaars BBL-studenten dat uitvalt per niveau (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020)

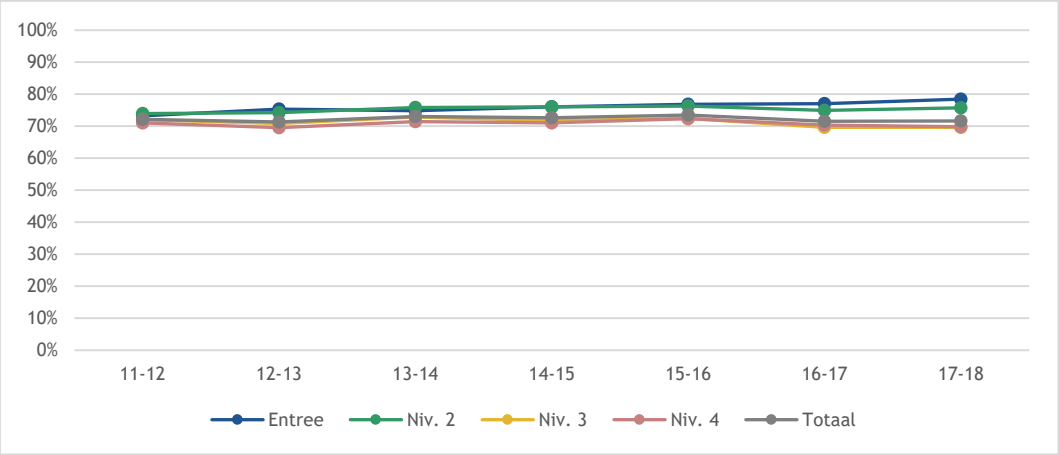

Figuur 9.7: Diplomarendement BOL-studenten (diploma behaald binnen 4 jaar) per niveau (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020)

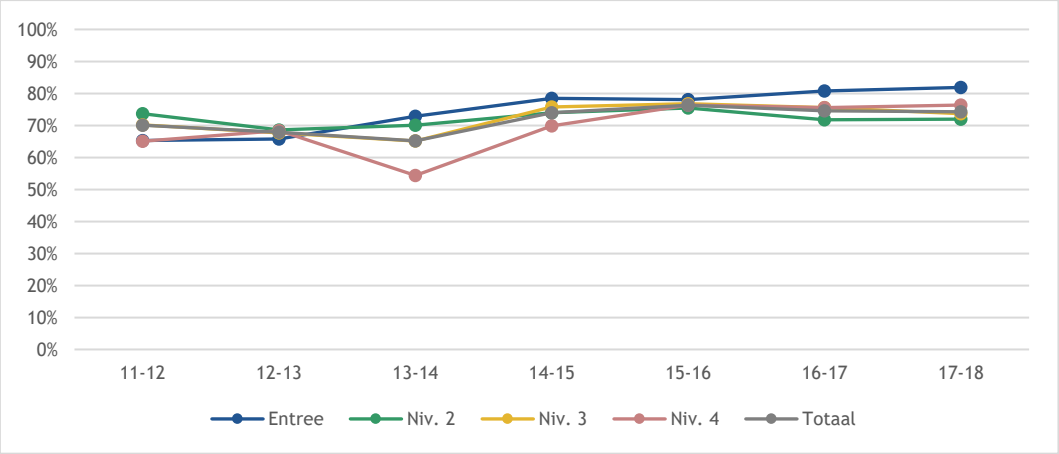

Figuur 9.8: Diplomarendement BBL-studenten (diploma behaald binnen 4 jaar) per niveau (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020)

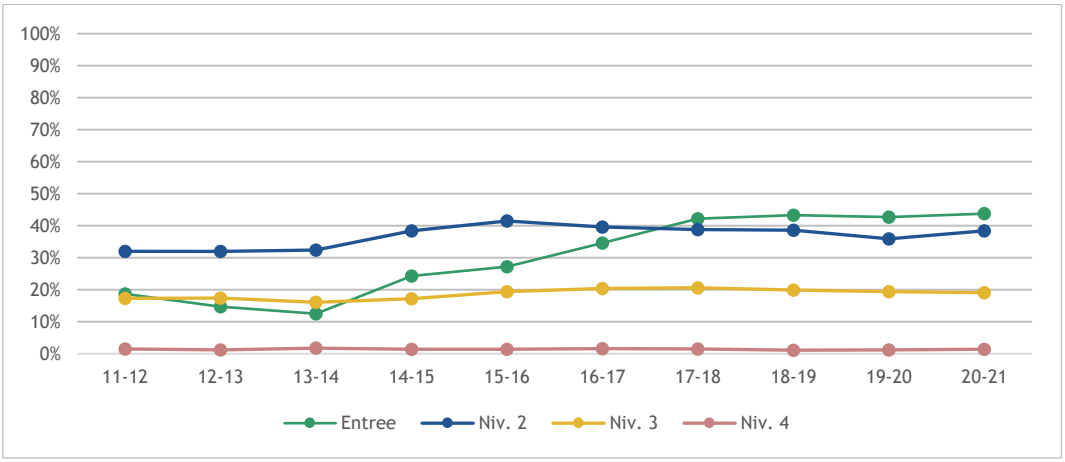

Figuur 9.9: Aandeel BBL-gediplomeerden dat direct na diplomering doorstroomt binnen mbo (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020)

Bijlage 2: Extra figuren thema 2: welzijn van studenten en binding met de opleiding

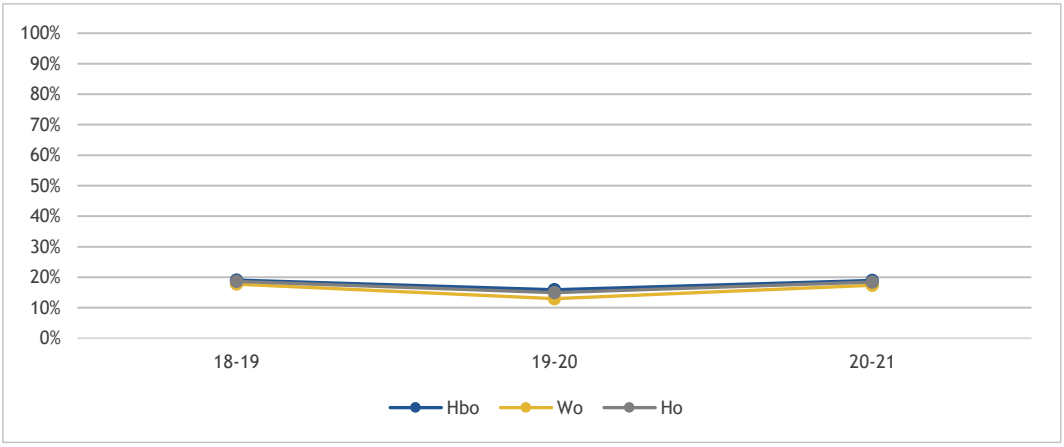

Figuur 9.10: Percentage eerstejaars dat aangeeft dat persoonlijke omstandigheden een hinder vormden om volledig op studie te richten (in juni) (bron: Startmonitor 2018-2021)

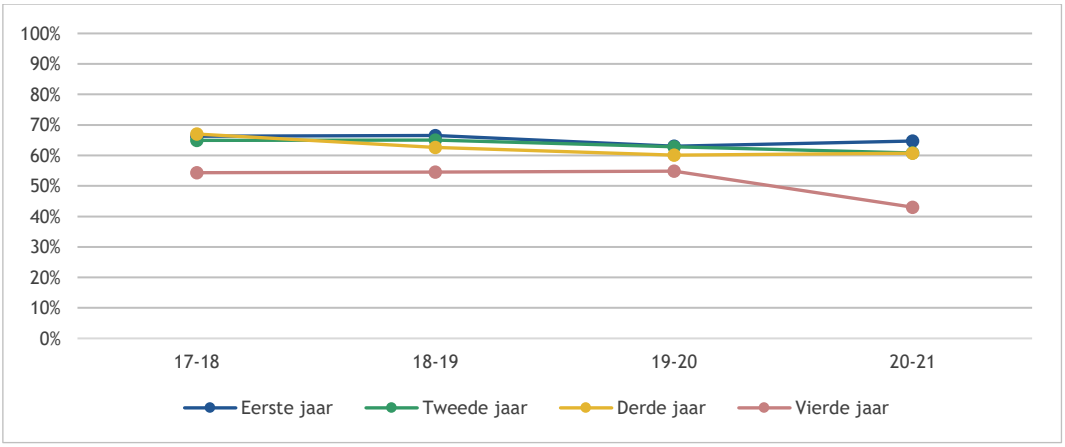

Figuur 9.11: Percentage studenten dat op of voor schema loopt ten opzichte van eigen ambities (bron: Studentenmonitor 2017-2021)

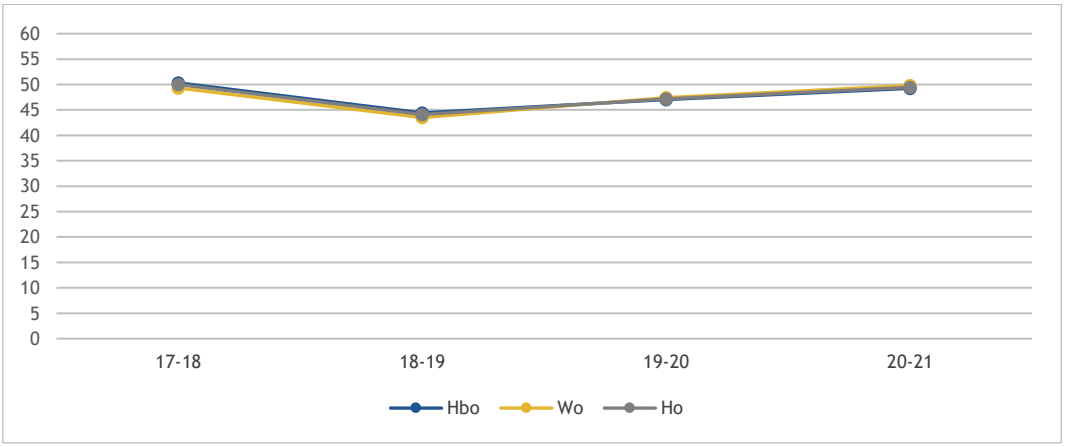

Figuur 9.12: Gemiddeld aantal behaalde studiepunten inclusief vrijstellingen van eerstejaarsstudenten (in juni) (bron: Startmonitor 2017-2021)

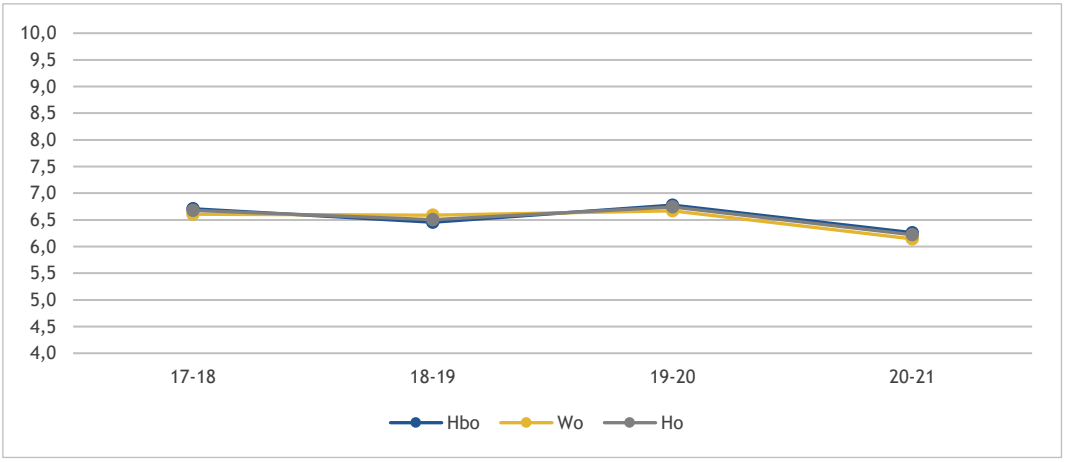

Figuur 9.13: Tevredenheid over studiebegeleiding uitgedrukt in rapportcijfer (in juni) (bron: Startmonitor 2017-2021)

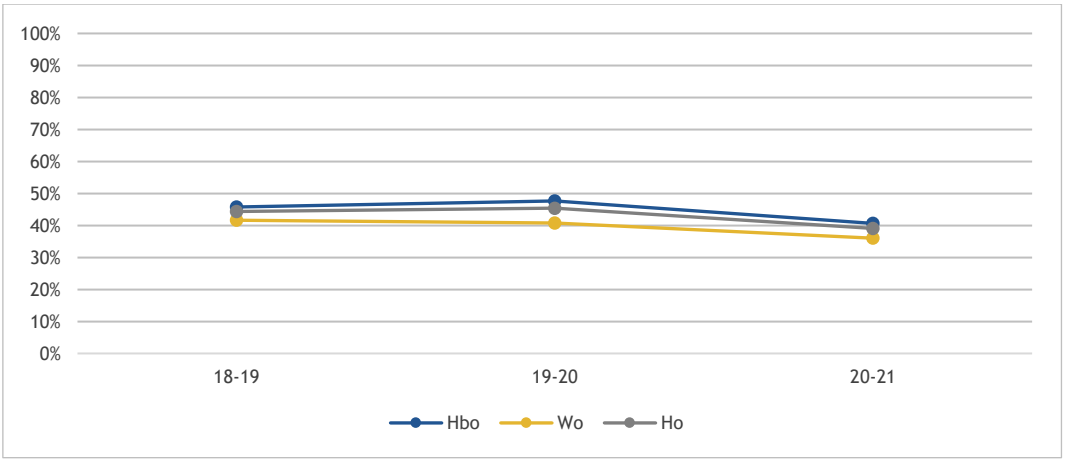

Figuur 9.14: Percentage eerstejaars dat aangeeft dat de opleiding goed rekening houdt met persoonlijke omstandigheden (in juni) (bron: Startmonitor 2018-2021)

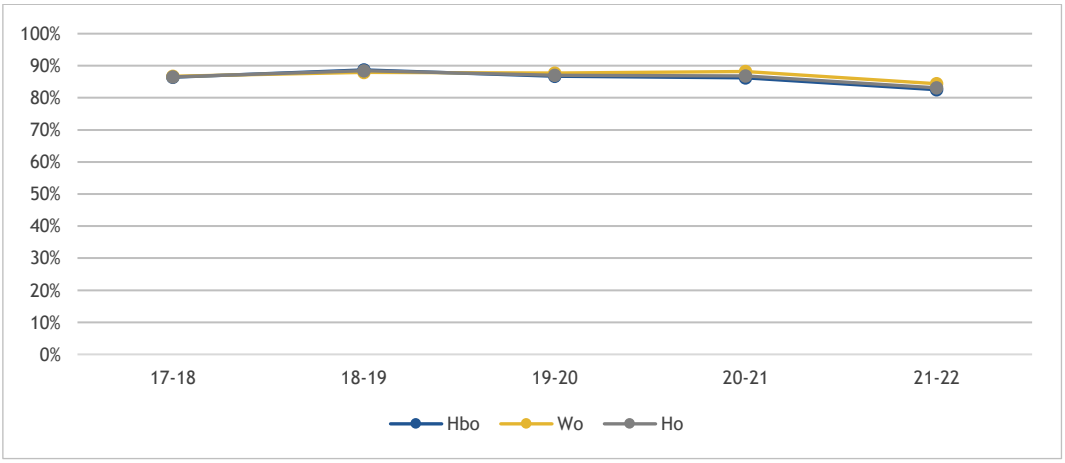

Figuur 9.15: Percentage studenten dat aangeeft (zeer) gemotiveerd te zijn de studie met succes af te ronden (in september) (bron: Startmonitor 2017-2022)

Bijlage 3: Overzicht van figuren en tabellen

Figuur 2.1: Aantal VO-gediplomeerden (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020) 14
Figuur 2.2: Uitstroom vo-gediplomeerden naar gemiddeld CE-cijfer (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020) 14
Figuur 2.3: Uitstroom vo-gediplomeerden naar gemiddeld SO-cijfer (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020) 15
Figuur 2.4: Bestemming vmbo-gediplomeerden direct na diplomering (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020) 16
Figuur 2.5: Bestemming havo-gediplomeerden direct na diplomering (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020) 16
Figuur 2.6: Bestemming vwo-gediplomeerden direct na diplomering (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020) 17
Figuur 2.7: Doorstroom naar vo per vmbo-leerweg (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020) 17
Figuur 2.8: Doorstroom naar mbo per vmbo-leerweg (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020) 18
Figuur 2.9: Doorstroom vmbo-gediplomeerden naar mbo, naar gemiddeld CE-cijfer (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020) 18
Figuur 2.10 Doorstroom havo-gediplomeerden naar hbo, naar gemiddeld CE-cijfer (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020) 19
Figuur 2.11 Doorstroom vwo-gediplomeerden naar wo, naar gemiddeld CE-cijfer (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020) 19
Figuur 2.12: Instroom in het mbo (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020) 20
Figuur 2.13 Aandeel switchers per niveau onder eerstejaars BOL-studenten (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020) 21
Figuur 2.14 Aandeel eerstejaars BOL-studenten dat uitvalt per niveau (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020) 21
Figuur 2.15: Aantal BOL-gediplomeerden (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020) 23
Figuur 2.16: Aantal BBL-gediplomeerden (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020) 23
Figuur 2.17: Aandeel BOL-gediplomeerden dat direct na diplomering doorstroomt binnen mbo/naar hbo (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020) 24
Figuur 2.18: Instroom in de bachelors en associate degrees (eerstejaars hoger onderwijs, voltijd, deeltijd en duaal) (bron: 1cHO 2011-2021) 25
Figuur 2.19: Aantal internationale studenten (instroom) voltijd bachelor (excl. ad) (bron: 1cHO 2011-2021) 25
Figuur 2.20: Eerstejaars uitval en switch ten opzichte van alle eerstejaars (1cHO, eerstejaarscohorten 2010-2020) 26
Figuur 2.21: Eerstejaars uitval en switch ten opzichte van alle eerstejaars, naar vooropleiding (1cHO, eerstejaarscohorten 2010-2020) 26
Figuur 2.22: Eerstejaars uitval/switch van internationale studenten in het wo, vergeleken met Nederlandse studenten met een vwo-achtergrond (1cHO, eerstejaarscohorten 2010-2020) 27
Figuur 2.23 Percentage (voltijd) hbo-studenten afgestudeerd binnen 5 jaar naar hoogste vooropleiding (bron: 1cHO; bewerking ResearchNed) 27
Figuur 2.24: De ontwikkeling van opleidingsrendementen en wo-rendementen in het wo na 4 jaar (nominaal + 1) instroomcohorten 2008 t/m 2017 (bron: ResearchNed) 28
Figuur 2.25: Bachelorgediplomeerden voltijd die doorstromen naar een hbo- of wo-master naar soort ho-bachelor ten opzichte van totale bachelor diplomacohort (1cHO 2010-2020) 29
Figuur 3.1: Verandering in persoonlijk welbevinden gedurende de coronaperiode (in juni 2020) (bron: Startmonitor 2019) 33

Figuur 3.2: Percentage studenten dat (zeer) tevreden is over studie in het algemeen (bron: Studentenmonitor 2017-2021) 33
Figuur 3.3: Tevredenheid over opleiding uitgedrukt in rapportcijfer (in juni) (bron: Startmonitor 2017-2021) 34
Figuur 3.4: Percentage studenten dat op of voor schema loopt ten opzichte van het programma (bron: Studentenmonitor 2017-2021) 34
Figuur 3.5: Percentage studenten dat studievertraging heeft opgelopen (bron: Studentenmonitor 2017-2021) 35
Figuur 3.6: Percentage studenten dat aangeeft (zeer) tevreden te zijn met hulp bij studieproblemen (bron: Studentenmonitor 2017-2021) 35
Figuur 3.7: Percentage studenten dat aangeeft (zeer) tevreden te zijn met hulp bij persoonlijke problemen/omstandigheden (bron: Studentenmonitor 2017-2021) 36
Figuur 3.8: Percentage eerstejaars dat (zeer) tevreden is over contacten met studieadviseur, studieloopbaanbegeleider, mentor, etc.(in juni) (bron: Startmonitor 2018-2021) 37
Figuur 3.9: Percentage studenten dat aangeeft zich niet thuis voelt in het hoger onderwijs (bron: Studentenmonitor 2017-2021) 37
Figuur 3.10: Percentage eerstejaars hoger onderwijs dat aangeeft (zeer) sterk thuis te voelen bij de opleiding (in juni) (bron: Startmonitor 2017-2021) 38
Figuur 3.11: Percentage eerstejaars dat aangeeft graag meer contact met medestudenten te willen (in juni) (bron: Startmonitor 2018-2021) 38
Figuur 3.12: Percentage studenten dat een (zeer) goede binding ervaart met de opleiding (in september) (bron: Startmonitor 2017-2022) 39
Figuur 3.13: Percentage studenten met een (zeer) goede studiemotivatie op moment van bevraging (bron: Studentenmonitor 2017-2021) 39
Figuur 4.1: Ontwikkeling van de gemiddelde tevredenheid over de algemene voorbereiding op de beroepsloopbaan (bron: NSE 2017, 2018, 2019, 2021) 43
Figuur 4.2: Ontwikkeling van de gemiddelde tevredenheid over de opgedane beroepsvaardigheden (bron: NSE 2017, 2018, 2019, 2021) 44
Figuur 4.3: Ontwikkeling van de gemiddelde tevredenheid met het contact met de beroepspraktijk (bron: NSE 2017, 2018, 2019, 2021) 44
Figuur 4.4: Ontwikkeling van de gemiddelde tevredenheid over de algemene voorbereiding op de beroepsloopbaan per sector (bron: NSE 2017, 2018, 2019, 2021) 45
Figuur 4.5: Percentage hbo-studenten dat (zeer) tevreden is met de aangeleerde beroepsvaardigheden per opleidingsvorm (bron: NSE 2017, 2018, 2019, 2021) 45
Figuur 4.6: Percentage hbo-studenten dat (zeer) tevreden is met het contact met de beroepspraktijk per opleidingsvorm (bron: NSE 2017, 2018, 2019, 2021) 46
Figuur 5.1: Aandeel directe doorstroom (bron: 1cHO 2017-2021) 48
Figuur 5.2: Duur in maanden tussen afronden bachelor en starten master (bron: 1cHO 2017-2021) 48
Figuur 5.3: Duur in maanden waarin studenten hun master afronden (bron: 1cHO 2017-2021) 49
Figuur 5.4: Tevredenheid – voorbereiding op de beroepsloopbaan (in januari) (bron: NSE 2017, 2018, 2019, 2021) 50
Figuur 5.5: Tevredenheid – opdoen van vaardigheden voor de beroepspraktijk (in januari) (bron: NSE 2017, 2018, 2019, 2021) 50
Figuur 5.6: Tevredenheid – contact met de beroepspraktijk (in januari) (bron: NSE 2017, 2018, 2019, 2021) 51
Figuur 6.1: Instroom eerste jaar lerarenopleiding basisonderwijs (Pabo) - voltijd, deeltijd en duaal (bron: 1cHO, eerstejaarscohorten 2017-2021) 52
Figuur 6.2: Instroom eerste jaar lerarenopleiding basisonderwijs (Pabo) - voltijd, deeltijd en duaal, naar vooropleiding (bron: 1cHO, eerstejaarscohorten 2017-2021) 53

Figuur 6.3: Vooropleiding instroom eerste jaar lerarenopleiding basisonderwijs (Pabo) – voltijd (bron: 1cHO, eerstejaarscohorten 2017-2021) 53
Figuur 6.4: Instroom eerste jaar tweedegraads lerarenopleiding voortgezet onderwijs - voltijd, deeltijd en duaal (bron: 1cHO, eerstejaarscohorten 2017-2021)..... 54
Figuur 6.5: Vooropleiding instroom eerste jaar tweedegraads lerarenopleiding voortgezet onderwijs – voltijd (bron: 1cHO, eerstejaarscohorten 2017-2021) 54
Figuur 6.6: Instroom eerste jaar lerarenopleiding kunst en lichamelijke opvoeding voortgezet onderwijs - voltijd, deeltijd en duaal (bron: 1cHO, eerstejaarscohorten 2017-2021) 55
Figuur 6.7: Vooropleiding instroom eerste jaar lerarenopleiding kunst en lichamelijke opvoeding voortgezet onderwijs – voltijd (bron: 1cHO, eerstejaarscohorten 2017-2021) 55
Figuur 6.8: Instroom eerste jaar eerstegraads lerarenopleiding voortgezet onderwijs - voltijd, deeltijd en duaal (bron: 1cHO, eerstejaarscohorten 2017-2021)..... 55
Figuur 6.9: Instroom eerste jaar eerstegraads lerarenopleiding voortgezet onderwijs - voltijd, deeltijd en duaal, naar vooropleiding (bron: 1cHO, eerstejaarscohorten 2017-2021) 56
Figuur 6.10: Ontwikkeling in instroom lerarenopleidingen in indexcijfers - instroomcohort 2017-2018 = 100% (bron: 1cHO, eerstejaarscohorten 2017-2021) 56
Figuur 6.11: Percentage uitval/switch na één jaar lerarenopleiding basisonderwijs (Pabo) (bron: 1cHO, eerstejaarscohorten 2016-2020) 57
Figuur 6.12: Percentage uitval/switch na twee jaar lerarenopleiding basisonderwijs (Pabo) (bron: 1cHO, eerstejaarscohorten 2015-2019) 58
Figuur 6.13: Percentage uitval/switch na één jaar tweedegraads lerarenopleiding voortgezet onderwijs (bron: 1cHO, eerstejaarscohorten 2016-2020) 58
Figuur 6.14: Percentage uitval/switch na twee jaar tweedegraads lerarenopleiding voortgezet onderwijs (bron: 1cHO, eerstejaarscohorten 2015-2019) 59
Figuur 6.15: Percentage uitval/switch na één jaar lerarenopleiding kunst en lichamelijke opvoeding voortgezet onderwijs (bron: 1cHO, eerstejaarscohorten 2016-2020)..... 59
Figuur 6.16: Percentage uitval/switch na twee jaar lerarenopleiding kunst en lichamelijke opvoeding voortgezet onderwijs (bron: 1cHO, eerstejaarscohorten 2015-2019)..... 60
Figuur 7.1: Percentage met een substantiële baan één jaar na mbo, per niveau (bron: CBS Microdata 2014-2020)..... 62
Figuur 7.2: Sociaaleconomische categorie één jaar na mbo, per niveau (bron: CBS Microdata 2014-2019) . 63
Figuur 7.3: Type contract één jaar na mbo, per niveau (bron: CBS Microdata 2015-2021)..... 64
Figuur 7.4: Percentage dat werkt bij het stagebedrijf of de leerwerkplek één jaar na mbo, per niveau (bron: CBS Microdata 2014-2020) 65
Figuur 7.5: Percentage gediplomeerden dat doorstudeert, per niveau (bron: CBS Microdata 2014-2020) ... 66
Figuur 8.1: Tijdlijn coronamaatregelen en aanpak daarvan 70
Figuur 9.1: Aantal vmbo-gediplomeerden naar vmbo-leerweg (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020) 80
Figuur 9.2: Ontwikkeling gemiddeld SO- en CE-cijfer vo-gediplomeerden naar onderwijstype (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020) 80
Figuur 9.3: Instroom in de BOL-leerweg van het mbo (geen geldige inschrijving op t-1) per niveau (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020) 80
Figuur 9.4: Instroom in de BBL-leerweg van het mbo per niveau (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020) . 81
Figuur 9.5: Aandeel switchers per niveau onder eerstejaars BBL-studenten (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020) 81
Figuur 9.6: Aandeel eerstejaars BBL-studenten dat uitvalt per niveau (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020)..... 81
Figuur 9.7: Diplomarendement BOL-studenten (diploma behaald binnen 4 jaar) per niveau (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020) 82

Figuur 9.8: Diplomarendement BBL-studenten (diploma behaald binnen 4 jaar) per niveau (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020) 82
Figuur 9.9: Aandeel BBL-gediplomeerden dat direct na diplomering doorstroomt binnen mbo (bron: DUO cohortbestanden 2011-2020) 82
Figuur 9.10: Percentage eerstejaars dat aangeeft dat persoonlijke omstandigheden een hinder vormden om volledig op studie te richten (in juni) (bron: Startmonitor 2018-2021) 83
Figuur 9.11: Percentage studenten dat op of voor schema loopt ten opzichte van eigen ambities (bron: Studentenmonitor 2017-2021) 83
Figuur 9.12: Gemiddeld aantal behaalde studiepunten inclusief vrijstellingen van eerstejaarsstudenten (in juni) (bron: Startmonitor 2017-2021) 83
Figuur 9.13: Tevredenheid over studiebegeleiding uitgedrukt in rapportcijfer (in juni) (bron: Startmonitor 2017-2021) 84
Figuur 9.14: Percentage eerstejaars dat aangeeft dat de opleiding goed rekening houdt met persoonlijke omstandigheden (in juni) (bron: Startmonitor 2018-2021) 84
Figuur 9.15: Percentage studenten dat aangeeft (zeer) gemotiveerd te zijn de studie met succes af te ronden (in september) (bron: Startmonitor 2017-2022) 84

Tabel 1.1: Deelthema's bestuursakkoord NPO per onderwijssector 6
Tabel 1.2: Beschikbare NPO-middelen per onderwijssector 7
Tabel 1.3: Maatregelen mbo en ho 7
Tabel 1.4: Overige relevante maatregelen en ontwikkelingen, en de thema's waar die mogelijk op van invloed zijn 9
Tabel 1.5: Gekozen thema's en gemiddeld gealloceerde bedrag per instelling per sector (bron: Startmeting NPO Implementatiemonitor mbo en ho, Berenschot) 10
Tabel 1.6: Beschikbare databronnen (die een 'coronameting' bevatten) 12
Tabel 4.1: Percentage hbo-studenten dat stage loopt per studiejaar (voltijd) 43
Tabel 7.1: Percentage met een substantiële baan één jaar na mbo, per niveau 62
Tabel 7.2: Percentage dat werkt bij het stagebedrijf of de leerwerkplek één jaar na mbo, per niveau 65
Tabel 7.3: Percentage gediplomeerden dat doorstudeert, per niveau 66

ResearchNed
www.researchned.nl